

Anne Airaksinen & Arla Aittamaa

”TUNTUU IHAN VAHVALTA”

**Itä-Suomen yliopiston Opinsauna-hankkeen oman osaamisen
tunnistamisen työkalujen käytön vaikutukset**

ITÄ-SUOMEN YLIOPISTO

Filosofinen tiedekunta

Aikuiskasvatustieteen pro gradu -tutkielma

Lokakuu 2019

ITÄ-SUOMEN YLIOPISTO

Tiivistelmä

Tiedekunta Filosofinen tiedekunta		Osasto Kasvatustieteiden ja psykologian osasto	
Tekijät Anne Airaksinen & Arla Aittamaa			
Työn nimi ”Tuntuu ihan vahvalta” Itä-Suomen yliopiston Opinsauna-hankkeen oman osaamisen tunnistamisen työkalujen käytön vaikutukset			
Pääaine Aikuiskasvatustiede	Työn laji Pro gradu -tutkielma	Päivämäärä 29.10.2019	Sivuja 92 + 19
Tiivistelmä <p>Tämä tutkielma käsittelee Itä-Suomen yliopiston Opinsauna-hankkeen osaamisen tunnistamisen työkalujen käytön vaikutuksia yksilölle. Skillfie -työkalut ovat oman osaamisen tunnistamisen ja itsearvioinnin välineitä. Ne auttavat tunnistamaan ja sanoittamaan omaa osaamista sekä kertomaan siitä. Työkalut on suunnattu erityisesti turvapaikanhakijoiden ja maahanmuuttajien tarpeisiin.</p> <p>Uuteen maahan muuttaessa omaa osaamista joutuu miettimään uudesta näkökulmasta etenkin, jos aiempaa ammattia ei ole enää mahdollista harjoittaa. Etenkin epävirallisesti hankittua nonformaalia ja informaalia osaamista voi olla hankalaa tunnistaa ja sanoittaa. Osaamisen tunnistamisen työkalujen tarkoituksena on auttaa tässä. Osaamisen tunnistamisen lisäksi työkalut ohjaavat käyttäjiä heitä kiinnostavien toimijatahojen pariin, esim. koulutuksen, harrastus- ja vapaaehtoistyön saralla.</p> <p>Tutkimme, vaikuttaako oman osaamisen tunnistaminen yksilön minäkäsitykseen, motivaatioon, osallisuuteen, toimijuuteen sekä voimaantumiseen – ja jos, niin miten. Tutkielman kohderyhmänä ovat Itä-Suomen yliopiston Opinsauna-hankkeen osaamisen tunnistamisen työkaluja käyttäneet, maahan muuttaneet henkilöt. Tutkimus on laadullinen ja taustafilosofialtaan fenomenologinen. Aineisto koostuu palauteaineistosta, verkkokyselylomakkeella kerätyistä avovastauksista sekä puolistrukturoiduista ryhmä-, ja yksilöhaastatteluista. Aineisto analysoitiin teoriaohjaavan sisällönanalyysin keinoin.</p> <p>Tutkimustulostemme perusteella oman osaamisen tunnistaminen sai aikaan yksilötason vaikutuksia: osaamisen tunnistamisen työkalujen käyttö vaikutti positiivisesti käsitykseen omasta osaamisesta sekä kyvykkyydestä, käsitykseen itsestä sekä omiin tulevaisuuden suunnitelmiin. Vaikutukset olivat pääosin voimaannuttavia ja vahvistivat myönteisesti yksilön minäkäsitystä sekä motivaatiota. Lisäksi maahanmuuttajien osaamisen tunnistamisella on merkitystä kotoutumista edistävänä tekijänä: erilaisten osaamisalueiden kautta voi hakeutua esim. sellaisen harrastus- tai muun toiminnan piiriin, jonka avulla on mahdollista edistää oman kielitaidon kehittymistä sekä sosiaalisten yhteyksien muodostumista Suomessa.</p>			
Avainsanat Osaamisen tunnistaminen, voimaantuminen, kotoutuminen, maahanmuuttajat, fenomenologia			

UNIVERSITY OF EASTERN FINLAND

Abstract

Faculty Philosophical Faculty		School School of Educational Sciences and Psychology	
Authors Anne Airaksinen & Arla Aittamaa			
Title “Feels pretty strong” The influences of identification tools of own competencies with the Opinsauna project at the University of Eastern Finland			
Main subject Adult Education	Level Master’s Thesis	Date 29.10.2019	Number of pages 92 + 19
Abstract <p>This thesis examines the influences of identification tools of own competencies which were developed at the University of Eastern Finland. This thesis focuses on the identification tool’s influences on individuals. SkiLLfie is a tool for self-evaluation and helps to identify individual’s own skills. In addition, it helps express what skills can be utilized and let others be aware of their skills. The tools are specially designed for refugees and immigrants.</p> <p>When moving to the other country with different culture and having no possibility to apply skills obtained in past professional experience, arises a need to consider own skills from new perspective. Especially, identification of informal and non-formal skills can be challenging. The tools of identification of own competencies are meant to help with this. Along with identification of learning, the tools also guide users to different activities which may help them to settle down and integrate, for example, education, hobbies or volunteering.</p> <p>We examined how the tools of identification of own competencies influenced individuals’ welfare, self-image and human agency. The target group in this research are immigrants, who have used the tools of identification of own competencies. The research is qualitative of a kind and philosophy behind is phenomenology. The research is based on a feedback data and a questionnaire with three open-ended questions which informants were asked to answer via Internet. In addition, the research material included individual interviews and a semi-structured group interview. Received data was analyzed using theory-driven content analysis.</p> <p>Based on the research results, identification of own competencies had influences on individuals: the use of tools of identification of own competencies had a positive impact on users’ conception about own skills, prowess, conception about him/herself and plans for future. The influences were mainly empowermental and raised individuals’ self-image and motivation. Additionally, identification of own competencies significantly promotes immigrants to integrate better into new society: they can seek hobbies and other activities related to their skills which can help them to develop their language skills and build social connections.</p>			
Keywords Identification of own competencies, empowerment, integration, immigrants, phenomenology			

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO.....	1
2 TEORIATAUSTA JA KESKEISET KÄSITTEET.....	5
2.1 Osaaminen.....	5
2.2 Osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen.....	7
2.2.1 Osaamisen tunnistamisen määritelmä.....	8
2.2.2 Osaamisen tunnustamisen määritelmiä.....	8
2.3 Voimaantuminen.....	10
2.4 Itsemääräytyvyys.....	17
2.5 Kotoutuminen.....	18
2.6 Aiemmat tutkimukset.....	20
3 OSAAMISEN TUNNISTAMINEN JA MAAHANMUUTTAJAT.....	25
3.1 Maahan muuttaneet ja osaamisen tunnistaminen.....	25
3.2 Tutkimuskohteen kuvaus.....	26
3.2.1 Opinsauna-hanke ja osaamisen tunnistamisen pilotti.....	26
3.2.2 Opinsauna-hankkeen oman osaamisen tunnistamisen itsearviointityökalut.....	27
3.2.3 Kohderyhmä.....	28
3.2.4 Työkalujen käyttö.....	30
3.3 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset.....	31
4 TOTEUTUS.....	33
4.1 Metodologia ja tutkimusmenetelmät.....	33
4.1.1 Laadullinen tutkimus.....	34
4.1.2 Fenomenologia.....	34
4.2 Aineistot ja niiden kerääminen.....	36
4.2.1 Palauteaineisto.....	39
4.2.2 Kyselylomake avoimin kysymyksin.....	39
4.2.3 Haastattelut.....	41
4.3 Sisällönanalyysi.....	43
4.4 Tutkielman luotettavuuden ja eettisyyden arviointia.....	47

5 TULOKSET	54
5.1 Informanttien taustatiedot	54
5.2 Teema 1: Kyvykkyyden kokemus tukee myönteistä käsitystä itsestä.....	55
5.3 Teema 2: Sosiaaliset suhteet, kielitaito ja aktiivisuus kulkevat käsi kädessä	58
5.4 Teema 3: Tulevaisuuden suunnittelu ja oman osaamisen kehittäminen.....	62
5.5 Tulosten yhteenveto.....	64
5.6 Tulosten tarkastelu: oman osaamisen tunnistamisen vaikutukset	66
5.6.1 Kielitaidon merkitys – mahdollisuus vai mahdottomuus.....	68
5.6.2 Motivaatio suhteessa hyvinvointiin	70
5.6.3 Osaaminen kotoutumisen indikaattorina	72
5.6.4 Sosiaaliset suhteet	72
5.6.5 Voimaantuminen henkisenä hyvinvointina	74
6 POHDINTA.....	76
6.1 Johtopäätökset	76
6.2 Kehittämisehdotukset	78
6.3 Tutkimusprosessin arviointi sekä jatkotutkimusideat.....	81
LÄHTEET	84
LIITTEET (4 kpl)	93

Kuviot

KUVIO 1. Osaaminen on tietoa, taitoa ja kompetenssia	6
KUVIO 2. Voimaantumisen prosessimalli.....	16
KUVIO 3. Kotoutumisen käsitteellinen viitekehys	20
KUVIO 4. Deskriptio fenomenologisessa tutkimusprosessissa	35
KUVIO 5. Teema 1: Käsitys itsestä ja omasta osaamisesta.....	55
KUVIO 6. Teema 2: Käytännön vaikutukset	59
KUVIO 7. Vaikutusten jakauma	59
KUVIO 8. Käytännön vaikutukset luokittain.....	61
KUVIO 9. Teema 3: Tulevaisuuden suunnittelu ja oman osaamisen kehittäminen.....	62
KUVIO 10. Oman osaamisen tunnistamisen vaikutukset.....	68
KUVIO 11. Validointiprosessin eri muodot	80

Taulukot

TAULUKKO 1. Voimaantumisen kategoriajärjestelmä.....	12
TAULUKKO 2. Aineistonkeruun menetelmät ja ajankohdat	37
TAULUKKO 3. Tutkimuskysymykset, teoriatausta ja aineistonkeruutavat	38
TAULUKKO 4. Esimerkki teoriaohjaavasta sisällönanalyysistä.....	46
TAULUKKO 5. Osaamisen tunnistamisen työkalujen käytön vaikutukset.....	64
TAULUKKO 6. Teemojen vastaavuus tutkimuskysymyksiin.....	67

Liitteet

LIITE 1. Opinsauna-hankkeen osaamisen tunnistamisen työkalut.....	93
LIITE 2. Aineistonkeruulomakkeen tulostettava versio.....	105
LIITE 3. Aineistonkeruulomake e-lomakkeena.....	108
LIITE 4. Suostumuslomake.....	111

1 JOHDANTO

Pro gradu -työssämme tutkimme osaamisen tunnistamisen työkalujen käytön vaikutuksia yksilölle. Osaamisen tunnistamisen työkaluina toimivat tässä tutkielmassa Itä-Suomen yliopiston Opinsauna-hankkeessa vuosina 2018 ja 2019 kehitetty SkiLLfie, eli sarja työkaluja, jotka auttavat tunnistamaan omaa osaamista.

Tutkimme sitä, vaikuttaako oman osaamisen tunnistamisen työkalujen käyttö yksilön minäkäsitykseen, motivaatioon, osallisuuteen, toimijuuteen sekä voimaantumiseen. Kiinnostuimme osaamisen tunnistamisen temasta työskennellessämme Opinsauna-hankkeessa vuosien 2018 sekä 2019 aikana: hankkeessa kehiteltiin erityisesti maahan muuttaneiden henkilöiden tarpeisiin osaamisen tunnistamisen työkaluja, joiden tarkoituksena on saada esille etenkin sellaista osaamista, josta ei ole olemassa todistuksia, tai joka on hankittu virallisen koulutusjärjestelmän ulkopuolella.

Maahan muuttaneet ovat tutkielmamme kohderyhmä, koska heidän työllistymisessään ja koutumisessaan on ollut haasteita, joihin halutaan puuttua. Myös esimerkiksi Opetus- ja kulttuuriministeriö (2017) on nostanut esille sen, että maahanmuuttajien osaamista pitäisi tunnistaa entistä paremmin. Tutkimuksellista kiinnostavuutta lisää myös se, että Suomessa asuvat ulkomaalaistaustaiset ovat iältään nuoria: suurin osa on työikäisiä, vuonna 2017 työikäisiä (15–64 -vuotiaita) oli 75 prosenttia (Tilastokeskus 2018). Tutkielmamme kohderyhmään kuuluvat Opinsauna-hankkeen osaamisen tunnistamisen työkaluja käyttäneet, maahan muuttaneet henkilöt.

Maahanmuuttajien kohdalla oman osaamisen tunnistamisen haasteet ja mahdollisuudet korostuvat, kun uutta kulttuuria ja kieltä opetellessa myös käsitys omasta osaamisesta voi merkittävästi muuttua. Erilaisissa ympäristöissä ja eri tavoin opitut taidot tuovat haasteensa osaamisen tunnistamiseen (Vakimo 2019, 79). Erityisesti, jos kotimaan ammattia ei ole enää Suomessa mahdollista harjoittaa, tarve osaamisen sekä muiden vahvuusalueiden tunnustamiselle korostuu. Lisäksi työkalut tarjoavat mahdollisuuden ohjata työkalujen käyttäjiä heitä kiinnostavien toimijatahojen pariin, esimerkiksi harrastustoiminnassa, vapaaehtoistoiminnassa, koulutuksessa jne.

Vaikka osaamista löytyykin, sitä ei välttämättä itse huomaa, tiedosta tai tunnista. Oppimisprosessien tulokset voivat olla luonteeltaan ”hiljaista”, henkilökohtaista, tilannesidonnaista tai vaikeasti tunnistettavissa olevaa, jota on vaikeaa sanoittaa (Saloheimo 2008, 335). Etenkin epävirallisesti hankittua nonformaalia ja informaalia osaamista voi olla hankalaa tunnistaa ja sanoittaa. Esimerkkinä mainittakoon harrastusten tai vapaaehtoistoiminnan avulla hankittu osaaminen, arkioppimisen kautta hankittu osaaminen tai henkilökohtaiset vahvuudet. Joitakin osaamisalueita saattaa pitää itsestäänselvyyksinä, jolloin ne jäävät osaajalta itseltään kokonaan huomaamatta. Toisaalta, vaikka omasta osaamisesta olisikin tietoinen, voi sen sanoittaminen olla haasteellista. Osaamisen tunnistamisen työkalujen tarkoituksena on auttaa tässä. Työkalut voivatkin vastata erityisesti turvapaikanhakijoiden ja maahanmuuttajien tarpeisiin, jolloin aiemmin hankittua osaamista voitaisiin tunnistaa entistä paremmin Suomessa. (Käyhkö, Manninen & Pitkänen 2019, 36.)

Tietoisuus omasta osaamisesta, vahvuuksista ja kyvyistä tukee ihmisen hyvinvointia ja osallisuutta (mm. Ryan & Deci 2000). Omasta osaamisesta tietoiseksi tuleminen voi parhaassa tapauksessa olla eräänlainen kasvutarina, joka edesauttaa yksilön hyvinvointia ja myönteistä kehitystä. Hänninen (2009, 12) toteaa, että oman identiteetin kasvuprosessit ovat tärkeitä paitsi ammatillisen kasvun, myös laajemmin aikuisen oppimisen kannalta. Edelleen Hänninen toteaa, että aikuiskasvatuksen tehtävänä on löytää sopiva aika ja paikka näille prosesseille.

Oman osaamisen tunnistaminen on asia, joka tukee yksilön identiteettityötä - ja nämä yksilötason vaikutukset heijastuvat yhteiskuntaan laajemminkin. Haluammekin arvioida, miten

oman osaamisen tunnistaminen vaikuttaa yksilöön: onko osaamisen tunnistamisella myönteisiä ja voimaannuttavia vaikutuksia yksilölle, ja mistä tekijöistä tämä prosessi koostuu.

Työskennellessämme Opinsauna-hankkeessa meille mahdollistui tilaisuus kehittää omaa ammatillista osaamista maahanmuuttajatyön kentällä. Työ mahdollisti esimerkiksi kontaktien luomisen, joka puolestaan mahdollisti haastavan aineistonkeruun toteuttamisen. Tutkielmamme aineistokokonaisuus koostuu useasta eri osasta: avovastauksista, jotka keräsimme kolme avokysymystä sisältävällä kyselylomakkeella, puolistrukturoiduista ryhmä- ja yksilöhaastatteluista, sekä palauteaineistosta. Aineisto on analysoitu teoriaohjaavan sisällönanalyysin avulla teemoitellen.

Tutkielman alussa, luvussa kaksi, esittelemme ensiksi teoreettisen taustan ja keskeiset käsitteet. Avaamme aluksi osaamisen käsitettä, jonka jälkeen syvennymme osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen käsitteistöön. Osaamisen tunnistaminen (identification of own competencies, käytetään myös käsitettä identification of prior learning,) liittyy käsitteenä läheisesti osaamisen tunnustamiseen (recognition of prior learning); ilman osaamisen tunnistamista ei ole myöskään osaamisen tunnustamista. Osaamisen tunnistaminen nähdäänkin usein osana osaamisen tunnustamisen prosessia.

Teoreettisen taustan ja keskeisten käsitteiden jälkeen taustoitamme osaamisen tunnistamisen hyvinvointinäkökulmaa voimaantumisen määritelmien ja itsemääräytymisteorian avulla. Koska tutkielmamme kohderyhmänä ovat maahanmuuttajat, tuomme teoreettiseen taustaan mukaan myös kotoutumisen käsitteellisen viitekehyksen. Luvun lopuksi käymme läpi aiheeseen liittyvää aiempaa tutkimusta.

Tämän jälkeen, luvussa kolme, johdattelemme syvemmälle tutkielman kontekstiin eli maahanmuuttajien osaamisen tunnistamisen kysymyksiin. Esittelemme ensiksi Opinsauna-hankkeen SkiLLfie-työkalusarjan ja avaamme sen taustoja. Kerromme tutkielman kohderyhmästä ja kuvailemme omaa osallistumistamme työpajoihin niin työkalujen kehittämistyön kannalta kuin verkostojen luomisenkin kannalta. Luvun kolme lopussa esittelemme tutkimustehtävän ja tutkimuskysymykset.

Luvussa neljä esittelemme tutkimusprosessin kokonaisuudessaan: alkaen tekemistämme metodologisista ja menetelmällisistä valinnoista aina aineiston keräämiseen. Kuvaamme käyttämämme aineistonkeruun tavat, jonka jälkeen kuvailemme systemaattisesti aineiston analyysiprosessin kulun. Luvun loppuksi arvioimme tutkielmamme luotettavuutta ja eettisyyttä, käyttäen apuna Tracyn (2010) arviointikriteeristöä.

Tulosluku (luku 5) alkaa informanttien taustatietojen valottamisella. Tämän jälkeen aineiston analyysin tulokset esitellään teemoittain. Teemojen esittelyn jälkeen tulokset kootaan yhteen, jonka jälkeen käsittelemme vielä tiettyjä analysoinnin tuloksena korostuneita aihealueita ja peilaamme niitä tutkimuskysymyksiin.

Tutkielmamme viimeisessä luvussa kuusi, esittelemme johtopäätökset sekä pohdimme kehittämisehdotuksia osaamisen tunnistamisen työkalujen kehittämistä ja käyttöä varten. Loppuksi arvioimme tutkimusprosessiamme kokonaisuutena sekä esitämme ideoita jatkotutkimuksille.

2 TEORIATAUSTA JA KESKEISET KÄSITTEET

Tässä luvussa esittelemme tutkielman kannalta oleelliset käsitteet sekä teoreettisen viitekehysten. Tutkimustehtävämme peilautuu tätä teoreettista viitekehystä vasten.

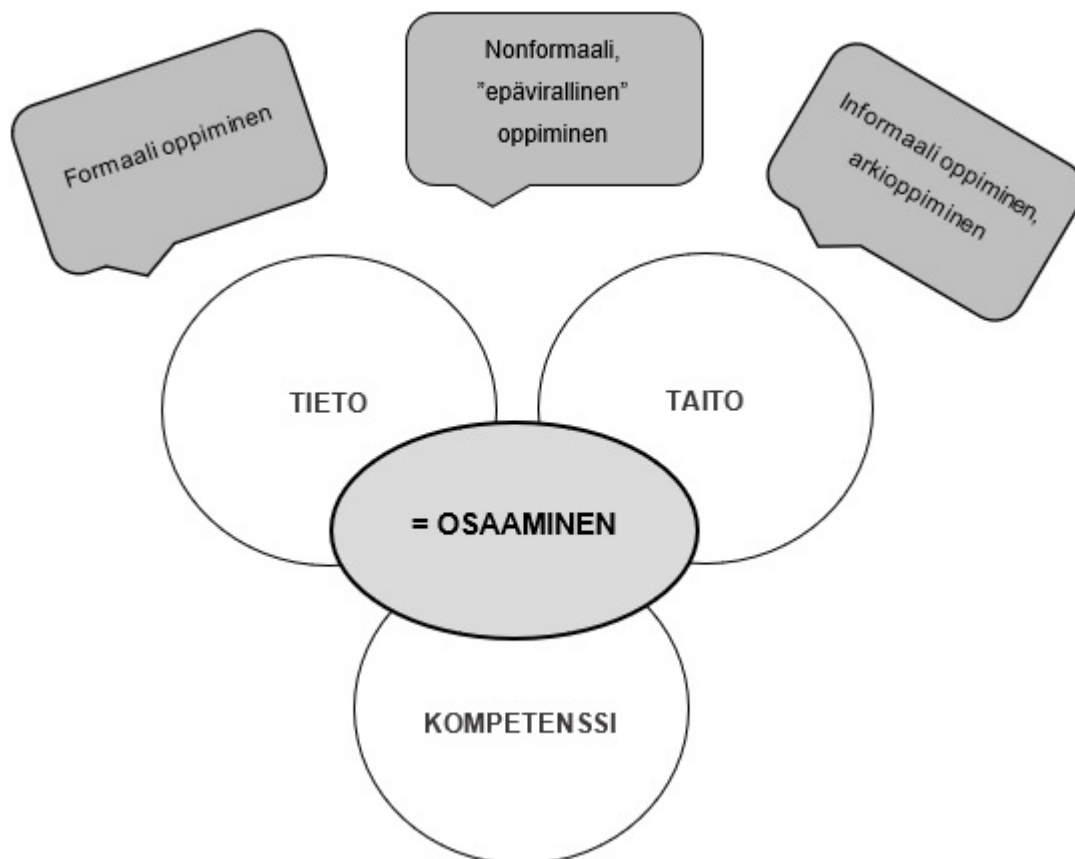
2.1 Osaaminen

Osaamisen määritelmä on moniselitteinen ja se vaihtelee paljolti sen mukaan, mistä näkökulmasta osaamista lähestytään. Osaamista voidaan löytää sekä yksilö- että organisaatiotasolla (mm. Ojala 2008, Virtainlahti 2009, 26). Tässä tutkielmassa puhumme ainoastaan yksilötason osaamisesta.

Osaaminen voi liittyä ylipäätään hyvään suoriutumiseen tai luonteenpiirteisiin (Lindsay & Stuart 1997). Ojalan (2008, 50) mukaan yksilön osaaminen muodostuu tiedoista, taidoista, kokemuksesta, verkostoista ja kontakteista, asenteesta sekä henkilökohtaisista ominaisuuksista, jotka auttavat selviytymään kulloisessakin työtilanteessa ja joiden seurauksena on hyvä työsuoritus. Virtainlahti (2009, 23) taas määrittelee osaamisen erityiseksi tiedoksi ja taidoksi, joka tulee esiin ja jota sovelletaan käytäntöön eri tilanteiden kannalta tarkoituksenmukaisella tavalla. Työssä osaaminen puolestaan tarkoittaa työn vaatimien tietojen ja taitojen hallintaa ja niiden soveltamista käytännön työtehtäviin.

Osaamisen käsite sisältää myös kompetenssit, joka on laajempi käsite kuin pelkästään tiedot, taidot, pätevyudet ja asenteet. Kompetenssit ilmenevät aina suhteessa johonkin ilmiöön, tehtävään tai toimintaan ja siinä ilmenee ihmisen toimintakykyisyys eri ympäristöissä. (Räsänen

2006, 158–159.) Usein kompetensseista puhuttaessa viitataan ammattitaitoon (Kallberg 2009, 18). Osaaminen tarkoittaa siis kaikkea sitä tietoa, taitoa ja kompetenssia (kuvio 1), joita yksilö on eri lähteistä elämänsä aikana hankkinut (Pusa 2017).

KUVIO 1. Osaaminen on tietoa, taitoa ja kompetenssia (mukaiillen Pusa 2017)

Osaamista voi hankkia informaalin, nonformaalin ja formaalin oppimisen kautta. Formaalilla oppimisella tarkoitetaan oppimista, joka saavutetaan useimmiten oppilaitoksissa ja se on strukturoitua. Oppiminen on tavoitteellista ja se yleensä johtaa todistuksiin. Informaali oppiminen taas tarkoittaa sitä, kun oppiminen tapahtuu arjen keskellä: työpaikalla, kotona, vapaa-ajalla. Oppiminen ei ole strukturoitua, vaan tapahtuu ilman sen oppimistavoitteita. Nonformaalissa oppimisessa taas kyse on siitä, kun oppiminen tapahtuu koulutusjärjestelmän ulkopuolella, mutta oppiminen kuitenkin tapahtuu järjestetyssä ja ohjatussa toiminnassa. Nonformaali oppiminen ei tavallisesti johda todistuksiin. (Cedefop 2014.) Esimerkiksi kansalaisopistojen kurssit voivat edustaa nonformaalia oppimista. Tässä tutkielmassa

osaamisella tarkoitamme niitä yksilön omaamia tietoja, taitoja ja kompetensseja, jotka on opittu eri tavoin: formaalisti, nonformaalisti tai informaalisti.

2.2 Osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen

Suomessa osaamisen hankintatavasta riippumatonta osaamisen tunnistamista ja tunnustamista on perinteisesti edustanut näyttötutkintojärjestelmä, joka alkoi vuonna 1994, vaikkakaan näillä käsitteillä ei asiasta tuolloin vielä puhuttu (Haltia & Jaakkola 2009, 5). Näyttötutkintojärjestelmässä kyse on osaamisen tunnistamisesta ja tunnustamisesta ja se on useimmiten sidottu oppilaitoksiin. Suomessa toteutunut osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen on toteutunut pääasiassa kolmella tavalla; koulutukseen hakeutumisen yhteydessä, aikaisempien opintojen ja osaamisen hyväksiluvun yhteydessä, sekä näyttötutkintotutkintotyyppisten osaamisen tunnistamisena (Saloheimo 2008, 340).

Osaamisen tunnistamista kehitetään koko ajan, joten tällä hetkellä aihe on todella ajankohtainen. Työprosessit muuttuvat esimerkiksi teknologian kehittymisen myötä, ja sen ohessa myös osaamisen määrittely muuttuu (Ekholm 2011, 14). Oman osaamisen tunnistamisen tarve korostuu esimerkiksi työelämän siirtymissä, jossa osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen voivat toimia siltana: niillä on merkitystä sekä osaamisen kehittämisen kuin voimavarojen uudistamisen ja vahvistamisenkin näkökulmasta. (Lepänjuuri & Niskanen 2014, 12). Verrattuna muihin Euroopan maihin, Suomessa osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen ovat kuitenkin monia muita maita edellä: esimerkiksi näyttöinä on Suomessa voinut suorittaa ammatillisen tutkinnon, joka on koulutuksesta riippumaton, jo 1990-luvulta lähtien (Saloheimo 2008, 340).

Työelämä, harrastukset, arkielämä ja vaikkapa yhdistystoiminta kerryttävät jatkuvasti yksilön tietoja ja taitoja. Näin ollen aiemmin opitun tunnistaminen ja tunnustaminen ovat erittäin tärkeässä roolissa jatkuvan oppimisen kannalta. Yksilön osaamista olisikin hyvä tunnistaa ja tunnustaa aika ajoin. (Karttunen 2011, 13.) Tässä tutkielmassa keskitymme nimenomaan sellaiseen osaamisen tunnistamiseen, joka ei ole sidottu oppilaitoksiin tai muihinkaan organisaatioihin.

2.2.1 Osaamisen tunnistamisen määritelmä

Osaamisen tunnistaminen tarkoittaa käytännössä oman osaamisen ja vahvuuksien tunnistamista. Osaamisen tunnistaminen on usein osa osaamisen tunnustamisen prosessia. Kuten myös osaamisen tunnustamisessa, osaamisen tunnistamisessa eri tavoin opittu osaaminen nostetaan esille. Osaamisen tunnistamisessa kyse voi olla prosessista, jossa yksilö analysoi omia kokemuksiaan ja tuottaa osaamisen arvioinnissa tarvittavia materiaaleja ja todisteita osaamisestaan tavoitellessaan opitun tunnustamista (Saloheimo 2008, 338). Tutkielmasamme keskitymme sellaiseen osaamisen tunnistamiseen ulottuvuuteen, joka ei ole suoraan sidoksissa osaamisen tunnustamiseen, vaan joka lähtökohtaisesti palvelee yksilöä itseään.

Aiemmin opitun tunnistaminen ja tunnustaminen voi tarkoittaa non-formaalien, informaalien ja formaalisen oppimisen tunnistamista sekä tunnistamisen tuloksen virallistamista. Tästä voidaan myös käyttää termiä validointi. Validointimenettelyt ovat usein osa formaalia koulutusjärjestelmää. Tällöin osaamisen tunnistaminen jää osaltaan vaillinaiseksi, koska tunnustettu osaaminen liittyy formaalissa koulutusjärjestelmässä aina tutkintojen vaatimuksiin. (Karttunen 2011, 13.)

Osaamisen tunnistamisessa ja tunnustamisessa voidaan löytää neljä eri näkökulmaa: kansantaloudellinen näkökulma, työelämässä vaadittava osaaminen, koulutusjärjestelmän sisällä vaadittava osaaminen, mutta myös yksilön näkökulma, eli voimaantumisen näkökulma. (Pusa 2015, 23). Tässä tutkielmassa keskitymme nimenomaan viimeksi mainittuun näkökulmaan, eli siihen, millainen vaikutus oman osaamisen tunnistamisella on yksilölle.

2.2.2 Osaamisen tunnustamisen määritelmiä

Suomen kielisessä käytännössä osaamisen tunnustaminen -käsite viittaa usein sekä tunnistamisen ja tunnustamisen prosessiin, että virallisen tai sosiaalisen tunnustuksen saamiseen osaamiselle (Saloheimo 2008, 338). Käsitteitä käytetään välillä ristiin. Myös Euroopan tasolla osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen käsitteistö on hajanaista, englannin kielisiä termejäkin on useita (mm. Burkšaitienė 2015, 645; Saloheimo 2008, 337; Harris 2006, 2). Tunnustamisen ohella käytetään myös käsitteitä validointi ja akkreditointi (mm. Andersson

& Fejes, 2010, 202, Andersson & Osman 2008, Cedefop 2014). Termien moninaisuutta selittävät eri näkökulmat, joita eri termeillä painotetaan, esimerkiksi sillä, mikä on oppimisen tyyppi, jota arvioidaan ja tunnustetaan sekä oppimisympäristö, jossa oppiminen on tapahtunut tai toiminnan tyyppi, jota käytetään formaalissa koulutuksessa analysoimaan aikuisoppimista (Burksaitienė 2015, 645).

Cedefop (2014), Euroopassa toimiva ammatillisen koulutuksen kehittämiskeskus, on määrittellyt osaamisen tunnustamisen prosessiksi, jossa osaamisesta, taidoista ja kompetenseista myönnetään virallinen status. Tämä voi tapahtua seuraavilla tavoilla: tunnustamalla nonformaalia ja infomaalia oppimista, tunnustamalla esimerkiksi vastaavuuksia ja opintoviikkoja koulumaailmassa tai myöntämällä tutkintoja, kuten todistuksia tai titteleitä. Edellä olevien lisäksi kyseessä voi olla myös sosiaalinen tunnustaminen, jossa sosiaaliset – tai taloudelliset sidosryhmät tunnustavat osaamisen ja/tai kompetenssien arvon. Tausta-ajatuksena on se, että yksilöllä on aikaisempaa osaamista, jota on mahdollista tunnustaa ja ettei sitä vielä (tai kokonaan) ole vielä tunnustettu (Harris 2006, 1).

Australiassa toimiva tutkinnoista vastaava toimikunta (The Australian Qualifications Framework Advisory Board, 2004) on puolestaan määrittellyt osaamisen tunnustamisen arviointiprosessiksi, joka arvioi yksilön nonformaalin ja informaalin oppimisen määritelläkseen sen, missä määrin yksilö on saavuttanut vaadittavat oppimistulokset, pätevyystulokset tai esimerkiksi koulutukseen vaadittavat sisäänpääsystandardit ja/tai arvioi yksilön osittain tai kokonaan suorittaneen tutkinnon. Tätä määritelmää laajennettiin (the Australian Vocational Education and Training Management Information Statistical Standard, 2009) myöhemmin korostamalla sitä, että prosessin tarkoituksena on keskittyä nimenomaan aiemmin tunnustamattomiin taitoihin ja tietämykseen, joka on saavutettu formaalin koulutusjärjestelmän ulkopuolella. (Smith & Clayton 2009, 9.)

Osaamisen tunnustamiseen liittyy siis aina jonkinlaista arviointia (Andersson 2006, 31). Osaamisen tunnustamisessa tutkittavien aiempi oppiminen sinänsä ei ole se, mitä eri instituutiot tunnustavat, vaan tunnustamis- ja tunnustamisprosessissa keskiössä ovat heidän oppimisensa tulokset eli formaali ja/tai todellinen pätevyys/osaaminen, jota instituutiot arvioivat eri tavoin; esimerkiksi haastatteluilla, portfolioilla, formaaleilla testeillä, autenttisilla testeillä ja näytöillä työpaikoilla (Andersson & Fejes 2010, 202–203.)

Myös Andersson, Fejes ja Sandberg (2013, 405) toteavat, että osaamisen tunnustamisen ideana on tunnistaa hankittu osaaminen riippumatta siitä, missä ja milloin se on hankittu. Näin ollen osaamisen tunnustaminen ja tunnustaminen kytkeytyy jatkuvan oppimisen ideaan, joka on osa EU:n koulutuspoliittista strategiaa (Andersson, Fejes & Sandberg 2013, 406). Epävirallisen ja arkioppimisen tunnustaminen ja tunnustaminen onkin nostettu keskeiseksi edellytykseksi elinikäisen oppimisen periaatteen toteuttamisessa (Saloheimo 2008, 337). Myös nykyiseen hallitusohjelmaan (Valtioneuvosto 2019) on kirjattu tavoitteeksi jatkuvan oppimisen edistäminen, johon myös osaamisen tunnustaminen linkittyy vahvasti. Nykyisen hallituksen tavoitteena on laatia kansalliset osaamisen tunnustamisen ja tunnustamisen periaatteet, joiden tavoitteena on tehdä eri tavoin hankittu yksilön osaamisen näkyväksi työelämässä ja koulutusjärjestelmässä (Valtioneuvosto 2019).

2.3 Voimaantuminen

Koska meitä kiinnostavat osaamisen tunnustamisen mahdolliset vaikutukset yksilölle, valitsimme näkökulmaksi voimaantumisen. Voimaantuminen on myös maahanmuuttajan osaamisen tunnustamisen kannalta merkittävä käsite: Wilhelmsson (2013, 32) kuvailee, että maahanmuuttaja voi kokea itsensä osaamattomaksi ja yhteiskunnalle hyödyttömäksi. Kun osaaminen tunnustetaan, se tulee näkyväksi. Maahanmuuttaja näkee itse, että hän osaa paljon, ja myös muut ihmiset voivat nähdä sen. Tästä syystä osaamisen tunnustaminen merkitsee myös voimaantumista. (Wilhelmsson 2013, 32.)

Voimaantumisella voidaan tarkoittaa ihmisen elämänlaadun parantumista (Cattaneo & Chapman 2010, 646). Zimmermanin (1995, 583) mukaan voimaantuminen on sitä, kun ihminen luo mahdollisuuksia sekä vaikuttaa asioihin, jotka ovat liitoksissa hänen elämänsä kulkuun. Hänninen (2009, 5) kuvaa voimaantumista tietoisuuden lisääntymisenä omasta itsestä sekä suhteista sosiaaliseen ympäristöön, sekä vaikutusmahdollisuuksien vahvistumisena. Yhteenvedona edellisistä määritelmistä, voimaantuminen tarkoittaa *sisäistä voimantunnetta*, ja se on määritelty synonyymiksi englanninkieliselle sanalle *empowerment* (Siitonen 1999, 82–83).

Voimaantumisen käsite tuli tunnetuksi 1980-luvun puolivälissä hankkeissa, jotka pyrkivät edistämään ihmisten hyvinvointia (Siitonen 1999, 84). Kasvatustieteiden lisäksi käsitettä on käytetty eri yhteyksissä, mm. sosiologiassa ja liike-elämän kirjallisuudessa (Siitonen 1999, 82–83).

Siitonen (1999, 93) määrittelee voimaantuneen ihmisen sellaiseksi, joka on löytänyt omat voimavaransa. Hänninen (2009, 4) taas käyttää määritelmää subjektilähtöinen voimaantuminen, jonka mukaan voimaantuminen tarkoittaa identiteettityötä siten, että henkilöstä itsestään tulee aktiivinen toimija. Voimaantunut ihminen on Siitosen (1999, 93) mukaan itse itseään määräävä, eikä häneen vaikuta ulkopuolelta tuleva pakko; täten ihminen on siis itse tullut voimaantuneeksi. Voimaantuneen ihmisen ominaisuuksien arviointi kuitenkin on vaikeaa, koska ominaisuudet näkyvät eri ihmisissä erilaisina ominaisuuksina.

Voimaantumista voidaan kuvata ihmisestä itsestään lähtevänä henkilökohtaisena ja sosiaalisena prosessina. Tässä prosessissa kuitenkin myös toimintaympäristössä vallitsevat olosuhteet ovat merkityksellisiä (Siitonen 1999, 93). Ympäristö vaikuttaa yksilön toimintaan mm. asettamalla sille tiettyjä rajoituksia ja mahdollisuuksia, joten sosiokulttuuristen tekijöiden tunteminen ja tiedostaminen on yksilön kannalta tärkeää. Aktiivinen toimijuus on kuitenkin voimaantumisen kannalta olennaista, sillä yhteisön toimintaan osallistuminen on subjektiivisuuden kannalta olennaista. (Hänninen 2009, 5.)

Siitonen on pyrkinyt määrittelemään voimaantumisen prosessiin vaikuttavia tekijöitä voimaantumisen kategoriajärjestelmän kautta (taulukko 1). Ydinkäsitteenä on sisäinen voimaantunne (voimaantuminen), joka on yhteydessä seitsemään eri kategoriaan. Kaikki nämä seitsemän kategoriaa tukevat ihmisen voimavarojen kasvamista, kun vastaavasti kategorioissa esiintyvät puutteet heikentävät, jopa estävät, sisäisen voimaantumisen kokemista ja voimavarojen kasvamista. Juurikin sisäinen voimaantunne on voimavaroja vapauttavaa. (Siitonen 1999, 59–61.)

Siitosen määrittelemiin seitsemään kategoriaan kuuluu 55 alakategoriaa, joista olemme mukailleet alla olevan kuvion ja valinneet tarkasteltavaksi gradumme kannalta olennaisimmat alakategoriat. Alakategorioihin valikoituivat tutkielman teorioiden kannalta olennaisimmat

käsitteet sekä ne käsitteet, joiden ajattelimme olevan merkityksellisiä tutkielman kohderyhmän kannalta.

TAULUKKO 1. Voimaantumisen kategoriajärjestelmä (mukaillen Siitonen 1999, 62–63)

SISÄINEN VOIMANTUNNE						
VAPAAUS	VASTUU	ARVOSTUS	LUOTTAMUS	KONTEKSTI	ILMAPIIRI	MYÖNTEISYYS
Oma kontrolli	Todellinen vastuu	Kunnioitus	Omat kyvyt	Tasa-arvoisuus	Turvallisuus	Hyväksyntä
Valinnanvapaus	Halu oppia	Energia	Itseluottamus	Sosiaalisuus	Tervetulleeksi kokeminen	Positiivinen lataus
Toimintavapaus	Tarpeellisuuden kokeminen		Minäkuva	Vuorovaikutus	Kannustaminen	Onnistuminen
Itsenäisyys	Aktiivisuus		Innostuneisuus		Merkityksellisyys	Sopeutuminen
	Halu menestyä		Ammatillinen itsetunto		Ennakkoluulottomuus	
					Oman roolin löytyminen	

Ensimmäinen kategoria sisältää vapauden, joka osaltaan edesauttaa sisäisen voimantunteen kokemusta. Valinnanvapaus on Siitosen (1999, 63) mukaan tärkeää erityisesti sisäisen voimantunteen rakentumisen ratkaisevassa alkuvaiheessa. Itsenäisyys päätöksenteossa on yhteydessä sitoutumiseen eli vastuuseen siitä, että yrittää parhaansa. Kokemus omasta kontrollista tukee tätä vastuun ottamista, sekä lisäksi edesauttaa oman roolin löytymistä. (Siitonen 1999, 63–64.) Vapaus ja itsenäisyys ovat siis keskeisiä tekijöitä voimaantumisprosessissa.

Toisessa sisäiseen voimantunteeseen vaikuttavassa kategoriassa on nimetty vastuu. Todellista vastuuta kantava henkilö tiedostaa henkilökohtaisen kasvunsa päämäärät ja tavoitteet, joiden perusteella hän tekee päätöksiä esimerkiksi hänelle sopivimman oppimisympäristön valinnan suhteen. Tämä omaehtoisuus oppimisympäristön valinnassa vaikuttaa myönteisellä tavalla oppimishaluun. Vastuullisuus niin omasta kuin muiden yhteisön jäsenten hyvinvoinnista liittyy tarpeellisuuden kokemiseen, joka puolestaan vahvistaa henkilön sisäistä voimantunnetta, sekä tämän lisäksi myös lisää keskinäisen arvostuksen kokemista. Vapaus ja vastuu

heijastuvat myös aktiivisuudessa ja haluna menestyä. (Siitonen 1999, 65.) Tutkielmamme valossa tämä kategoria voi näyttäytyä voimaantumisprosessissa niin, että jos yksilö osaamisen tunnistamisen työkalujen avulla tiedostaa osaamisensa, hän voi asettaa itselleen päämääriä ja tavoitteita, joita kohden suunnata. Tämä edellyttää yksilöltä vastuunottoa oman osaamisen kehittämistä. Tavoitteisiin päästäkseen yksilö tekee erilaisia valintoja, joihin vaikuttavat juurikin ne käsitykset, joita yksilöllä on itsestään ja osaamisestaan.

Kolmantena sisäisen voimantunteeseen vaikuttavana tekijänä on arvostus. Siitonen (1999, 67) nimeää yhteisön uuden jäsenen kannalta keskeiseksi arvostavan ilmapiirin indikaattoreiksi tervetulleeksi ja hyväksytyksi kokemisen, sekä ystävällisen ja kannustavan suhtautumisen. Arvostuksen ja kunnioituksen kokeminen rakentaa sisäistä voimantunnetta ollen yhteydessä haluun toimia vastuullisesti. Nämä antavat henkilön kasvuprosessiin energiaa, joka ylläpitää sisäistä voimantunnetta. (Siitonen 1999, 67.) Etenkin kohderyhmäämme liittyen on helppo ymmärtää se, että uuteen maahan muuttaessa arvostus ja hyväksytyksi tuleminen vaikuttavat siihen, miten uutta elämää aletaan rakentamaan ja millä tavoin omasta elämästä otetaan vastuuta. Arvostus ja kannustava ilmapiiri tukevat uuteen maahan asettumista ja antavat energiaa.

Luottamus taas on ”sisäänrakennettuna” useissa muissa sisäisen voimantunteen kategorioissa; erityisesti ilmapiirissä, arvostuksessa ja kontekstissa. Sillä on siis erittäin tärkeä merkitys sisäisen voimantunteen rakentumisprosessissa. (Siitonen 1999, 68.) Tähän kategoriaan liittyy esimerkiksi edellä mainittu uskomus omista kyvyistä ja osaamisesta, jotka taas vaikuttavat esimerkiksi vastuun ottamiseen ja tavoitteiden asettamiseen.

Valinnanvapaus mahdollistaa sen, että oppimisympäristöksi valitaan sellainen ympäristö, jossa henkilö voi luottaa omiin kykyihinsä selvitä ko. kontekstissa (Siitonen 1999, 68–69). Kokemus omasta selviytymisestä erilaisissa tilanteissa vahvistaa itseluottamusta. Vapaus kokeilla laajentaa henkilön itsetuntemusta, vaikuttaen myös minäkuvan muodostumiseen. Minäkuvan selkeä muodostuminen sekä itseensä luottaminen vapauttavat sisäisiä voimavaroja, joka aikaansaa ”myönteisen kierteen” sisäisen voimantunteen kokemisessa. Innostuneisuus on myönteisenä tunnekokemuksena tärkeä myös ammatillisen itsetunnon vahvistumisen kannalta. Ammatillista itsetuntoa voidaan kuvailla luottamuksena siihen, mitä on tekemässä. (Siitonen 1999, 69.) Myönteinen minäkuva ja onnistumisen kokemukset lisäävät

rohkeutta yrittää. Päinvastaiset kokemukset taas vaikuttavat päinvastoin. Esimerkiksi tunne siitä, ettei osaa mitään, voi lannistaa niin paljon, ettei asioiden eteen välttämättä edes yritetä tehdä mitään.

Viidenteen kategoriaan on nimetty konteksti. Siitosen (1999, 71) mukaan ihminen arvioi jatkuvasti kontekstiaan oman kasvuprosessinsa kannalta. Kun osapuolten välinen yhteistyö perustuu molemminpuoliseen haluun ja valinnanvapauteen, toteutuvat tasa-arvoisen keskustelukumppanuuden lähtökohdat. Kokemus tasa-arvoisesta yhteistyöstä on yhteydessä luottamukseen, arvostukseen ja vastuullisuuteen, jotka ovat myös osa sisäisen voimantunteen rakentumista. (Siitonen 1999, 71.)

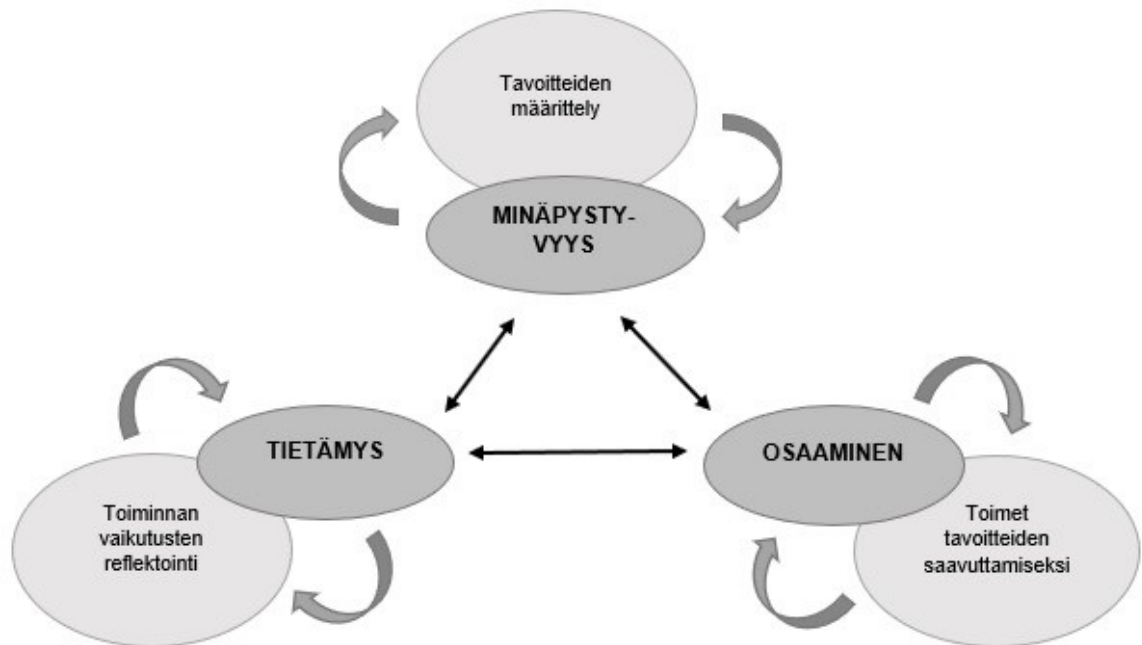
Kuudes sisäiseen voimantunteeseen vaikuttava tekijä on ilmapiiri. Kun henkilö valitsee itselleen sopivinta toimintaympäristöä, on siellä vallitsevalla ilmapiirillä suuri merkitys valintaan. Turvallisuus on yhteydessä tähän, kuten myös tervetulleeksi kokeminen. Kannustaminen on hyväksynnän kokemista sekä oman valinnan- ja toimintavapauden käyttämiseen rohkaisemista. Myönteinen huomio, arvostaminen ja kannustaminen ovat osa merkityksellisyyden kokemusta. Myönteinen ilmapiiri voi siis tukea henkilöä tämän oman roolin löytymisessä. Turvallinen ja myönteinen ilmapiiri myös edistää avoimuutta ja luottamusta, sekä vähentää ennakkoluuloja. (Siitonen 1999, 74.) Ilmapiirillä ja ympäröivillä olosuhteilla on siis merkitystä yksilön voimaantumiseen. Yksilöä lyttävä ilmapiiri heikentää voimaantumista, kun taas kannustava ja rohkaisevat ilmapiiri, esimerkiksi osaamisen liittyen, edistää yksilön voimaantumista ja osaamisen tunnetta.

Viimeinen voimaantumisprosessin alakategoria on myönteisyys, joka kohderyhmämme kannalta myös erittäin tärkeä osa voimaantumista. Siitosen (1999, 76) mukaan vapaavalintaisuus on tärkeä osapuolten molemminpuolisen hyväksynnän kannalta. Hyväksymisen kokemus on yhteydessä turvallisuuden, luottamuksen ja arvostuksen kokemiseen, jotka edistävät ”positiivisen latauksen” syntymistä. Tämä ”positiivinen lataus” lisää innostuneisuuden kokemusta, joka puolestaan antaa energiaa selviytyä erilaisista tilanteista. Erilaisista tilanteista selviytyminen tuottaa onnistumisen kokemuksia, jotka vahvistavat niin luottamusta omiin kykyihin, kuin kompetenssin tunnetta. Nämä ovat yhteydessä sisäisen voimantunteen rakentumiseen. Myönteinen ilmapiiri, tervetulleeksi kokeminen ja hyväksynnän kokeminen, luottamus ja arvostus ovat yhteydessä sopeutumiseen. (Siitonen 1999, 76.)

Siitonen (1999, 93) kuvaa voimaantumista prosessina, jossa toimintaympäristössä vallitsevilla olosuhteilla on merkitystä. Myös Cattaneon ja Chapmanin (2010) malli voimaantumisesta käsittää voimaantumisen niin ikään prosessina (kuvio 2). Tässä prosessissa voimaantuva henkilö asettaa jonkin henkilökohtaisesti merkityksellisen tavoitteen, ryhtyy toimiin tavoitteen saavuttamiseksi ja reflektoi toimiensa vaikutuksia. Kyseessä on kehämäinen sykli, jossa henkilö ensiksi määrittelee tavoitteet, ja sitten ryhtyy toimiin tavoitteiden saavuttamiseksi – samalla tarkkaillen ja reflektoiden toimintansa vaikutuksia (Cattaneo & Chapman 2010, 647.) Näiden tavoitteiden määrittelyihin vaikuttaa minäpystyvyys eli yksilön uskomukset omista kyvyistä. Minäpystyvyys määrittelee sen, miten yksilö tuntee, motivoi itseään ja ylipäättänsä käyttäytyy. (Bandura 1998, 2.)

Voimaantumisen prosessi ei kuitenkaan etene suoraviivaisesti, vaan vaihtelevin ja kertautuvin syklein. Vaikutukset liittyvät voimaantuvan henkilön osaamiseen, tietämykseen, taitoihin ja tehokkuuteen. Prosessin lopputuloksena on henkilökohtainen voiman kasvu, voimaantuminen, jonka voimaantuva henkilö on saavuttanut oman toimintansa kautta. Prosessiin vaikuttaa sen jokaisella osa-alueella myös sosiaalinen konteksti. (Cattaneo & Chapman 2010, 647.)

Voimaantuminen ei Cattaneon ja Chapmanin (2010) prosessimallin mukaan ole vain tavoitteiden saavuttamista, vaan myös osallisuutta (Cattaneo & Chapman 2010, 648). Osallisuus kuuluukin olennaisena osana voimaantumisen prosessiin (ks. esim. Aarnitaival 2012, 48).

KUVIO 2. Voimaantumisen prosessimalli (mukaillen Cattaneo & Chapman 2010, 647)

Tässä gradussa määrittelemme voimaantumisen prosessina, kuten Siitonen (1999), Cattaneo & Chapman (2010) sekä Hänninen (2009). Tätä prosessia voisi luonnehtia identiteettityönä, kuten Hänninen (2009, 12) kuvailee, jolloin prosessi tapahtuu yksilön ja ympäröivän maailman välisenä ”vuoropuheluna”.

Oman määritelmämme mukaan näemme voimaantumisen henkilölle itselleen merkityksellisenä ja myönteisenä ilmiönä. Voimaantunut henkilö on tietoinen omista voimavaroistaan, jolloin hän kykenee arvioimaan niin omia mahdollisuuksiaan kuin kehittämiskohteitaan. Lisäksi hänellä on riittävästi itseluottamusta, osaamisen ja kyvykkyyden tunnetta, sekä innostuneisuutta ja motivaatiota hyödyntääkseen näitä mahdollisuuksia – tai vastaavasti tavoitellakseen omia kehittämiskohteitaan. Lisäksi voimaantunut henkilö kykenee toimimaan omassa ympäristössään omaehtoisesti, osana yhteisöä. Osallisuus, toimijuus ja voimaantuminen käsitetään tässä yhtenäisen prosessin osina siten, että ne ovat kaikki osana samaa sykliä, toisiaan ruokkivassa vastavuoroisessa suhteessa, jatkuvana prosessina.

2.4 Itsemääräytyvyys

Voimaantumisen ohella motivaatio on yksi tutkielmamme keskeisistä käsitteistä. Motivaatio on voima, joka innostaa, ohjaa ja pitää yllä käyttäytymistä. Motivaatio on syy tehdä jotain. (Armstrong 2016, 188.) Motivaatioon liittyvät motiivit, joilla viitataan monesti mm. erilaisiin tarpeisiin, haluihin ja vietteihin; niillä on ihmisiin virittävä vaikutus (Peltonen & Ruohotie 1987, 22).

Ryan ja Deci (2000) ovat kehittäneet itsemääräytymisteorian (Self-Determination Theory), jonka mukaan ihmisellä on kolme perustarvetta, jotka vaikuttavat sisäisen motivaation syntymiseen ja säilymiseen. Tarpeet ovat autonomian kokemus (autonomy), kyvykkyyden kokemus (competence) sekä sosiaalisen yhteenkuuluvuuden tunne (relatedness). Nämä kolme tekijää ovat ihmisen hyvinvoinnin kannalta olennaisia, ja etenkin sisäiselle motivaatiolle, joka on ihmisen synnynnäinen ominaisuus. (Deci & Ryan 2000, 68.) Teorian mukaan kyvykkyyden kokemus eli tunne siitä, että osaa, on olennainen osa motivaation syntymisessä ja säilymisessä, ja tukee yksilön hyvinvointia.

Itsemääräytymisteorian mukaan motivaatiota on kolmenlaista. Amotivaatio on tila, jossa motivaatiota toimia ei ole ollenkaan. Tällöin ihminen ei toimi ollenkaan, tai toimii ilman minkäänlaista tarkoitusta – vain suorittaen toimintoja. Amotivaation taustalla on se, ettei toimintaa arvosteta, sen suorittamiseen ei tunneta kyvykkyyttä tai toiminnan ei odoteta tuottavan haluttua lopputulosta. (Deci & Ryan 2000, 72.) Tämä motivaation tila voisi kyseessä olla esimerkiksi silloin, kun omaa osaamista ei haluta tunnustaa, eikä siitä nähdä olevan itselle minkäänlaista hyötyä. Tällöin esimerkiksi osaamisen tunnustamisen työkaluja ei käytetä ollenkaan, tai työkaluja käytetään ilman minkäänlaista tarkoitusta.

Ulkoista motivaatiota puolestaan voi olla monenlaista, vaihdellen amotivaation ja sisäisen motivaation välillä. Ulkoisesti motivoituneen henkilön käytös voi olla ulkoisesti säänneltyä, jolloin ulkoista sääntelyä noudatetaan ainoastaan ulkoisten palkintojen tai rangaistusten välttämisen takia. (Deci & Ryan 2000, 72–73, Ryan & Deci 2000, 236.) Ulkoisesta motivaatiosta voidaan erotella kolmenlaista motivaatiota. Sisäistetyn sääntelyn mukaisesti motivoitunut ihminen toimii silloin, kun sääntely on omaksuttu, muttei kuitenkaan täysin hyväksytty itselleen. Kyseessä on suhteellisen kontrolloitu sääntelyn muoto, jossa ihminen toimii

saavuttaakseen egonsa korotusta, kuten ylpeyttä tai välttääkseen häpeän ja syyllisyyden tunteita. Samaistetun sääntelyn motivaatio taas on edellistä autonomisempi, ja itseohjautuneemman ihmisen käytöstä. Käytös heijastelee tietoista toiminnan tavoitteellisuutta ja sääntelyn arvostamista, esimerkiksi niin, että toiminta hyväksytään tai nähdään henkilökohtaisesti tärkeänä. Kolmantena voidaan löytää sulautuneesti säännelty motivaatio, joka on kaikkein itseohjautunein muoto ulkoisesta motivaatiosta. Tähän motivaation tilaan päästäkseen samaistetut sääntelyt pitää täysin omaksua itselleen, mikä käytännössä tarkoittaa sitä, että ne on arvioitu ja saatu vastaamaan jo olemassa olevia omia arvoja ja tarpeita. Sisäisestä motivaatiosta ei kuitenkaan vielä ole kyse, koska toimintaa suoritetaan yhä saavuttaakseen tiettyjä tuloksia, sen sijaan, että toimintaa tehtäisiin siitä saatavan ilon vuoksi. (Deci & Ryan 2000, 72–73.)

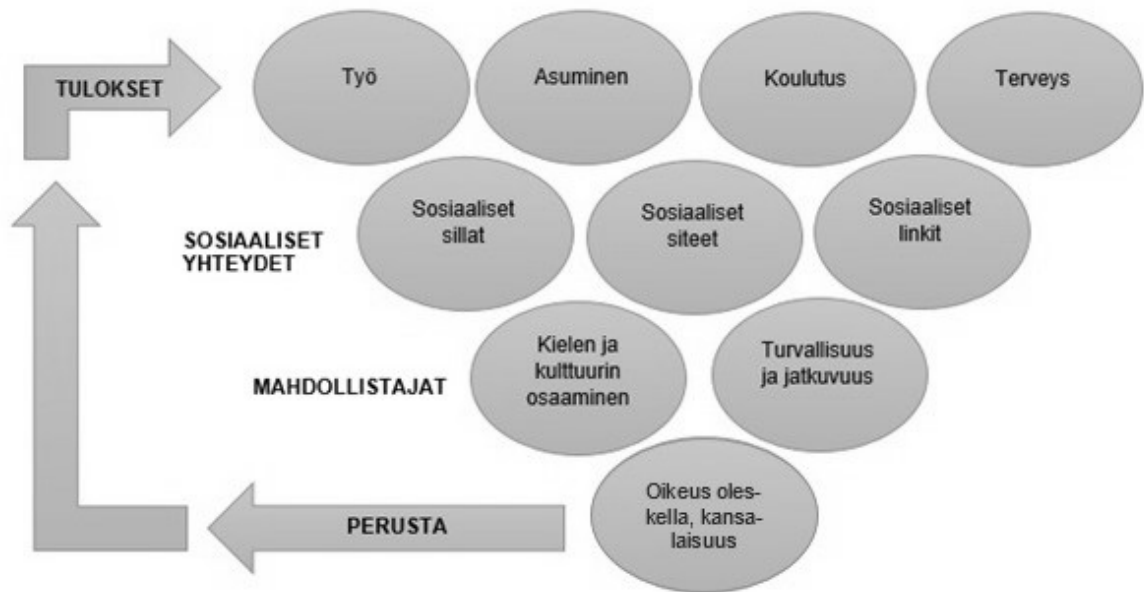
Sisäisestä motivaatiosta taas on kyse silloin, kun ihminen toimii toiminnasta saatavan ilon takia, joka saa aikaan luontaista tyydytystä. Ihmiset kokevat suurempaa itseohjautuvuutta toiminnassaan silloin, kun he sisäistävät sääntelyn ja omaksuvat sen itselleen. Sisäistäminen on todennäköisempää silloin, kun ympäristö tukee yhteenkuuluvuuden tunnetta. Ihmiset todennäköisemmin omaksuvat toimintaa, jota merkittävät sosiaaliset ryhmät arvostavat. Sisäistämistä edesauttaa myös pätevyyden ja kyvykkyyden kokeminen. Nämä kolme tekijää ovatkin olennaisia sisäisen motivaation ja itseohjautuvuuden syntymisessä. (Deci & Ryan 2000, 72–73.) Sisäisen motivaation syntyminen ja säilyminen ovat siis läheisesti yhteydessä voimaantumisen prosessiin, jossa esimerkiksi sosiaalisten ryhmien arvostus voidaan ajatella löytyvän myönteisyyden ja ilmapiirin kategorioista.

2.5 Kotoutuminen

Suomeen tultuaan maahan muuttaneet alkavat etsiä omaa paikkaansa suomalaisessa yhteiskunnassa. Prosessista voidaan käyttää esimerkiksi nimityksiä sopeutuminen, akkulturaatio tai integraatio. Esimerkiksi integraatio tarkoittaa tietynlaista kehitystä, jossa maahanmuuttaja kiinnittyy asuinyhteiskuntaansa säilyttäen kuitenkin oman etnisen tai kulttuurisen itsetuntonsa. (Saukkonen 2013, 65.) Kyseessä on Alitolppa-Niitamon ja Säävälän (2013, 7) mukaan tapahtumaketju, jossa maahanmuuttaja oppii tietoja, taitoja sekä toimintatapoja ja luo sosiaalisia verkostoja.

Ager ja Strang (2008) ovat tunnistaneeet potentiaalisia kotoutumisen indikaattoreita. Näitä kotoutumiseen vaikuttavia osatekijöitä on nimetty kymmenen (kuvio 3). Agerin ja Strangin (2004, 13) mukaan yksi kotoutumisen indikaattori on osaaminen (erityisesti kielellinen ja kulttuurinen osaaminen). Muita kotoutumisen indikaattoreita ovat mm. työ, koulutus ja sosiaaliset linkit. Tämä on tutkimuksen kannalta merkittävää siksi, koska osaamisen tunnistamisen mahdolliset vaikutukset saattavat näkyä turvapaikanhakijoiden/maahanmuuttajien kotoutumisessa.

Haluamme nostaa esiin maahanmuuttajan osaamisen tunnistamisen merkityksen kotoutumista edistävänä: kielen ja kulttuurin osaaminen on toki perustavanlaatuinen edellytys, mutta myös muunlaisen osaamisen avulla voi päästä esim. sellaisen harrastustoiminnan piiriin, jonka avulla on mahdollista edistää erilaisten sosiaalisten yhteyksien muodostumista Suomessa. Agerin ja Strangin (2008) kotoutumisen käsitteellisen viitekehyksen (kuvio 3) mukaan sosiaalisten siltojen ja linkkien syntyminen edesauttaa maahanmuuttajan kotoutumista ja osaltaan toimii mahdollistajana elämän eri osa-alueilla; kuten työllistymisen tai opiskelun suhteen. Forsander (2000, 169) mainitsee, että esim. avoimien työpaikkojen välittyminen sosiaalisten verkostojen välityksellä sulkee noiden verkostojen ulkopuolella olevat maahanmuuttajat näiden työmahdollisuuksien ulkopuolelle. Hänen mukaansa työmarkkinoilla painotetaan entistä enemmän sosiaalista ja kulttuurista sopivuutta, jolloin maahanmuuttajat voidaan jättää ulkopuolelle vetoamalla ammatillisen osaamisen puutteeseen. Maahanmuuttajien osaamisen tunnistamisella voidaan siis ajatella olevan tärkeä rooli kotoutumisen edistämässä. Myös Opinsaunan osaamisen tunnistamisen työkalujen tarkoituksena on oman osaamisen tunnistamisen lisäksi ohjata maahan muuttaneita heitä kiinnostavan harrastustoiminnan pariin, jossa voi mahdollisesti kehittää omaa osaamistaan, näyttää sitä muille sekä luoda sosiaalisia kontakteja muihin suomalaisiin.

KUVIO 3. Kotoutumisen käsitteellinen viitekehys (mukaiillen Ager & Strang 2008, 170)

2.6 Aiemmat tutkimukset

Osaamisen tunnistamisen vaikutuksista yksilölle on aiempaa tutkimusta tehty vähän. Kirjallisuus painottuu paljolti osaamisen tunnustamiseen, mikä tosin liittyy läheisesti osaamisen tunnistamiseen. On kuitenkin huomioitava, että nämä tarkoittavat eri asioita.

Yksilötason näkökulmasta, eli osaamisen tunnistamisen vaikutuksista yksilölle on olemassa toistaiseksi vähän tutkimustietoa. Osaamisen tunnistamisesta ja tunnustamisesta itsessään löytyy kosolti kirjallisuutta liittyen koulutuspolitiikkaan, ammatilliseen koulutukseen, korkeakoulutukseen ja aikuiskoulutukseen, jopa henkilöstönkehittämiseen liittyen (esim. Aarkrog & Wahlgren 2015, Lehikoinen, Halttunen & Pyykkö 2010, Hätönen 2011 tai Romaniuk & Snart 2000). Myös maahanmuuttajien osaamisen tunnistamisesta ammatillisen koulutuksen puolelta löytyy kirjallisuutta (esim. Kemppi 2012).

Koska valitsimme näkökulmaksi osaamisen tunnistamisen mahdolliset voimaannuttavat vaikutukset yksilölle, on perusteltua perehtyä voimaantumiseen liittyvään tutkimukseen. Voimaantumisen löytyy runsaasti tutkimustietoa (esim. Hätönen 2011; Siitonen 1999), jota

voimme soveltaa osaamisen tunnistamisen yksilötason vaikutuksiin. Siitonen (1999, 19) on tutkinut opettajaksi opiskelevien ammatillista kasvua sisäisen voimantunteen rakentumisen näkökulmasta. Hän on löytänyt tutkimusaineistostaan ydinkäsitteen, *sisäisen voimantunteen*, jonka ympärille on kehittänyt yleisen teorian ihmisen voimaantumisen. Siitonen on tarkastellut ydinkäsitettä ilman erityisiä ammatti- tai väestöryhmiä koskevia rajauksia. (Siitonen 1999, 180.) Hätönen (2011) on puolestaan lähestynyt voimaantumista kannaltamme kiinnostavalla tavalla; tunnistaen sen yksilölliseksi identiteettityöksi.

Suomen Punainen Risti on kartoittanut turvapaikanhakijoiden osaamista. Kartoitukset tehtiin Punaisen Ristin ylläpitämissä vastaanottokeskuksissa (43 vastaanottokeskusta) vuosina 2016–2018. Itä-Suomen yliopiston tekemässä selvityksessä on analysoitu yhteensä 2003 täysi-ikäiselle turvapaikanhakijalle tehtyä osaamiskartoitusta. (Punainen Risti 2019.) Kyseisen Turvapaikanhakijoiden osaaminen yhteiskunnallisena voimavarana -tutkimuksen on toteuttanut monitieteinen ALL-YOUTH -tutkimushanke. Tutkimuksen päätavoitteena oli turvapaikanhakijoiden ja oleskeluluvan saaneiden työelämävalmiuksien tukeminen, mutta lisäksi tutkimus antoi kotoutumispolkujen suunnittelun kannalta tarpeellista tietoa turvapaikanhakijoista sekä heidän osaamisestaan. (Joro 2019, 4.) Punaisen Ristin lisäksi turvapaikanhakijoiden osaamista vastaanottokeskuksissa ovat kartoittaneet myös Sandberg ja Stordell (2016), joiden tekemässä tutkimuksessa selvitettiin turvapaikanhakijoiden ammatillisen osaamisen lisäksi myös kielellisestä osaamista.

Maahanmuuttajien työelämään sijoittumisesta on olemassa kotimaista tutkimusta. Esimerkiksi Aarnitaival (2012) on tutkinut maahanmuuttajien kotoutumista suomalaiseen työelämään sekä heidän tavoistaan hankkia työelämää koskevaa tietoa tietokäytäntöjen näkökulmasta. Tutkimus osoittaa, että työelämään kotoutumisen kannalta tärkeimmässä roolissa ovat sosiaaliset verkostot Suomessa. Aarnitaival 2012, 46) on käsitellyt teoreettisessa viitekehyskässään myös voimaantumista: tiedon saaminen voi lisätä yksilön voimaantumisen valmiuksia tiedollisesta, joten sillä on vaikutuksensa voimaantumisen prosessin käynnistymiseen. Lisäksi Aarnitaival (2012, 48) näkee osallisuuden olevan kiinteässä yhteydessä voimaantumisen prosessiin: ne voidaan nähdä jatkuvana, syklisenä, itseään vahvistavana prosessina.

Kyhä (2011) puolestaan on tutkinut lähtömaassaan korkeakoulututkinnon suorittaneiden maahanmuuttajien työllistymistä Suomessa. Tutkimuksessa havaittiin, että korkeakoulutuksesta huolimatta työllistyminen Suomessa oli vaikeaa. Ulkomailla hankittujen tutkintojen tunnustaminen oli olennaisessa osassa, koska koulutettujen maahanmuuttajien työllistymisen ehtona oli juuri ulkomailla hankitun tutkinnon kelpoisuus Suomessa (Kyhä 2011, 45).

Antikainen (2010) on tutkinut Suomeen muuttaneen henkilön kuulumisen prosessia uuteen maahan ja suomalaisuuteen. Tutkimuksessa työ nähdään yhtenä kansalaisuuden määrittäjänä, joten maahanmuuttajan osallisuudella suomalaiseen työelämään voidaan nähdä olevan suora vaikutus kuulumisen tunteeseen myös laajemmassa kontekstissa.

Niemelä (2013) on tutkinut opettajien osaamisen tunnistamisen kehittämistä sisäisen yrittäjyyden, psykologisen omistajuuden ja työn ilon kautta. Niemelä (2013, 27) toteaa, että ammattitaidon tunnistamisessa on kyse ensisijaisesti yksilön ammattitaidon kehityksen tukemisesta.

Aiempaa tutkimusta osaamisen tunnistamisen yksilötason vaikutuksista on toistaiseksi vähän, etenkin tutkimusta, joka ei olisi yhteydessä koulutusjärjestelmään tai työelämään. Kirjallisuutta löytyy paljon osaamisen tunnistamiseen liittyen ja erityisesti koulutusjärjestelmän puolelta kirjallisuutta on paljon. Osaamisen tunnistamista ovat tutkineet esimerkiksi Andersson ja Fejes (esim. Andersson & Fejes 2012), jotka ovat tutkineet muun muassa osaamisen tunnistamisprosessin vaikutuksia sen eri sidosryhmiin Ruotsissa. Osaamisen tunnistamiseen liittyvä tutkimuksena voidaan mainita myös esimerkiksi Pokornyn (2012) tekemä tutkimus korkeakouluopiskelijoiden osaamisen tunnistamisesta ja tunnustamisesta, jossa tunnistettava osaaminen on hankittu työpaikoilla. Tutkimus suoritettiin Englannissa ja siinä selvisi, että yliopisto-opiskelijat olivat saaneet tunnustettua osaamistaan, mutta kokemukset osaamisen tunnistamisesta ja tunnustamisesta olivat vaihtelevia: osa opiskelijoista koki osaamisen tunnistamisen voimaannuttavana ja vahvistavan heidän asemaansa sekä ammattilaisena työpaikalla että opiskelijana, osa taas koki prosessin päinvastoin voimia vievänä ja vieraannuttavana. Nämä negatiivisesti kokeneet opiskelijat kritisoivat tapaa, jolla aiempaa työpaikalla opittua osaamista arvioitiin, sillä se ei heidän mielestään tunnistanut heidän työpaikoillaan oppimaansa. Tutkimukseen osallistuneiden osaamisen tunnistaminen ja

tunnustaminen tapahtui portfolioilla ja muilla työpaikan osoittamilla asiakirjoilla, joilla he saivat tunnustetuksi tutkinnon osia.

Osaamisen tunnustamiseen liittyvä tutkimus on myös Työelämässä hankitun osaamisen tunnustaminen Itä-Suomen korkeakouluissa -hankkeessa tehty tutkimus, jossa Mikkelin ammattikorkeakoulun liiketalouden koulutusohjelma selvitti sitä, miten osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen linkittyvät työelämään. Selvityksessä tuotiin esille AHOT-prosessi (aiemmin hankitun osaamisen tunnistamisprosessi), joka alkaa osaamisen itsearviointilla, ja joka toimii osaamisen tunnistamisen apuna. Tämä auttoi opiskelijaa peilaamaan osaamistaan opintojakson osaamistavoitteisiin. Tässä yhteydessä opiskelijalla oli myös mahdollisuus esittää mielipiteensä siitä, millaisella tavalla hän haluaisi osoittaa osaamisensa. Tällaisia näyttöjä voivat olla esimerkiksi erilaiset esitykset, raportit ja työnäytteet tai luennot. Opiskelijoiden näkökulmasta esiin nousi muun muassa se, että opintojaksojen osaamistavoitteiden pitäisi olla selkeät ja ymmärrettävät, jotta opiskelija tietäisi millaista osaamista pyritään tunnistamaan. Opiskelijoiden mieleistä työelämä ja osaamisen tunnistaminen voidaan sitoa toisiinsa, jos osaaminen voidaan osoittaa aidoissa työelämän tilanteissa tai niin, että osaamisennäytteet ovat esimerkiksi aitoja omissa työtehtävissä työnantajalle laadittuja dokumentteja. (Auvinen 2012.)

Karhia ja Partanen-Rytilahti (2018) ovat puolestaan kartoittaneet maahanmuuttajasairaanhoitajien käsityksiä omasta ammatillisesta osaamisesta pätevyitysmiskoulutuksen loppuvaiheessa. Käytössä ei ollut erillistä oman osaamisen tunnistamisen työkalua, vaan osaamista kartoitettiin learning cafe -menetelmällä. Vastauksista ilmeni se, että opiskelijat osasivat kertoa omasta osaamisestaan ja he myös tunnistivat hyvin sekä omia vahvuuksiaan että kehittämistarpeitaan. Opiskelijat kokivat oma-aloitteisuuden ja positiivisen asenteen olevan vahvoja ominaisuuksia itsensä kehittämisessä, kun taas esimerkiksi kielitaidon ja tukiverkoston puutteen nähtiin haittaavan itsensä kehittämistä. Suurin osa opiskelijoista koki kuitenkin, että heillä on paljon hyvää osaamista. Osaaminen oli saavutettu eri tavoin, aiemman koulutuksen, työkokemuksen ja Suomessa suoritetun pätevyitysmiskoulutuksen kautta.

Yksi selvitys on myös tehty oman osaamisen tunnistamisen itsearviotyökaluihin liittyen. Lehto, Hakala ja Eskola-Kronqvist (2018) ovat tutkineet Urareitti-hankkeessa kehitellyn digitaalisen osaamisen tunnistamisen itsearviointityökalun käyttöä rakennusinsinööreillä.

Työkalu on Opinsauna-hankkeen tavoin suunniteltu erityisesti maahan muuttaneiden tarpeisiin ja sen tarkoituksena on saada arvioitua omaa osaamistaan ja mahdollisesti myös nopeuttaa AHOT-prosessia. Toisin kuin Opinsaunan työkalut, tässä hankkeessa osaamisen tunnistaminen on suunnattu rakennustekniikan alan ihmisille ja se oli saatavilla vain suomen kielellä. Selvityksessä kävi ilmi, suomalaisilla työkalun käyttäjillä kysymyksiin vastaaminen sai ajattelemaan omaa osaamista, toi esille osaamistarpeet, toi esille omaa osaamista ja motivoi lisääntymiselle. Maahan muuttaneilla työkalun käyttäjillä taas oli haasteita työkalun käyttämisen kanssa heikon kielitaidon takia; käyttö kesti kauan ja apua haettiin esimerkiksi Googlen Kääntäjä-työkalusta.

3 OSAAMISEN TUNNISTAMINEN JA MAAHANMUUTTAJAT

Tavoitteenamme on tutkia, vaikuttaako osaamisen tunnistamisen työkalujen käyttö yksilön minäkäsitykseen, motivaatioon, osallisuuteen, toimijuuteen sekä voimaantumiseen – ja jos, niin miten. Osaamisen tunnistamisen työkalut voivat vastata erityisesti turvapaikanhakijoiden ja maahanmuuttajien tarpeisiin, jolloin aiemmin hankittua osaamista voitaisiin tunnistaa entistä paremmin Suomessa.

3.1 Maahan muuttaneet ja osaamisen tunnistaminen

Maahanmuuttajat ovat tutkielmamme kiinnostava kohderyhmä, koska heidän työllistymisessään ja kotoutumisessaan on ollut haasteita ja näihin ongelmiin halutaan yhteiskunnassa puuttua. Maahanmuuttajien määrä on lisääntynyt Suomessa jatkuvasti. Vuonna 2017 Suomessa asui reilu 385 000 ulkomaalaistaustaista, mikä tarkoittaa 7 prosenttia Suomen väestöstä (Tilastokeskus 2018). Myös turvapaikanhakijoiden määrä on lisääntynyt. 2000-luvulla määrät ovat vaihdelleet vuosittain 1500 ja 6000 välillä (Sisäministeriö 2018). Turvapaikanhakijoiden määrä kasvoi reippaasti vuonna 2015 pakolaiskriisin aikaan, kun Suomeen saapui vajaa 35 000 turvapaikanhakijaa (Maahanmuuttovirasto 2016). Lisäksi kohderyhmän tutkimuksellista kiinnostavuutta lisää se, että Suomessa asuvat ulkomaalaistaustaiset ovat iältään nuoria: suurin osa on työikäisiä, vuonna 2017 työikäisiä (15–64 -vuotiaita) oli 75 prosenttia (Tilastokeskus 2018). Nuorten kohdalla omien vahvuuksien tunnistamiselle on erityistä tarvetta, kun tehdään tulevaisuudensuunnitelmia. Lisäksi omiin havaintoihimme pohjautuen, voimme todeta, että maahanmuuttajien kohdalla oman osaamisen tunnistaminen

ylipäättänsä on tärkeää, kun uuteen maahan muuttaessa osaamattomuuden kokemukset voivat olla suuria ja jo olemassa olevien taitojen hahmottaminen vaikeaa.

Osaamisen tunnistamisen tärkeys maahanmuuttajien kohdalla todennäköisesti vain korostuu tulevaisuudessa, etenkin kun hallituksen tavoitteena on lisätä työperäistä maahanmuuttoa, jolla paikata työvoimavajetta väestön ikääntyessä (Valtioneuvosto 2019). Huoltosuhteen heiketessä työllisyysasteen nostaminen on ollut puheenaiheena paljon, jolloin myös jo Suomessa olevien maahanmuuttajien työllistyminen nousee esiin. Kuitenkin erityisesti maahanmuuttajanaisten on vaikea työllistyä Suomessa (Larja & Sutela 2015). Maahanmuuttajien asema työmarkkinoilla on huonompi kuin koko väestön: työttömyys on 2,5-kertainen ja työmarkkinoille pääsy hitaampaa. Työllistymisen esteenä voi olla suomen kielen taitotaso, verkostojen puute tai työnantajien asenteet. (TEM 2019, 20.)

Maahanmuuttajien kohdalla oman osaamisen tunnistamisen haasteet ja mahdollisuudet korostuvat, kun uutta kulttuuria ja kieltä opetellessa käsitys omasta osaamisesta voi merkittävästi muuttua. Erityisesti, jos kotimaan ammattia ei ole enää Suomessa mahdollista harjoittaa, tarve osaamisen sekä muiden vahvuusalueiden tunnustamiselle korostuu.

3.2 Tutkimuskohteen kuvaus

Tässä kappaleessa kerromme taustatietoja Opinsauna-hankkeesta sekä osaamisen tunnistamisen itsearviointityökaluista ja niiden synnystä. Lisäksi kuvailemme tutkielman kohderyhmän. Kerromme myös työpajoista ja tilaisuuksista, joissa työkaluja on testattu.

3.2.1 Opinsauna-hanke ja osaamisen tunnistamisen pilotti

Opinsauna on Itä-Suomen yliopiston hanke, joka käynnistettiin syksyllä 2015 kasvatustieteiden ja psykologian osastolla. Hankkeen tarkoituksena oli mm. kehittää, pilotoida ja arvioida vapaan sivistisyön tyyppistä toimintaa, joka tukee maahan muuttaneiden kotoutumista. Opetus- ja kulttuuriministeriö myönsi hankkeelle Turvapaikanhakijoiden ja

maahanmuuttajien integrointiavustusta vuosille 2017–2019. (Itä-Suomen yliopisto 2019; Opinsauna-hanke 2019)

Opinsauna-hankkeen käynnistymiseen vaikutti kapeahko vapaan sivistystyön rooli kotoutumiskoulutusten järjestäjänä. Taustalla oli ajatus siitä, että maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksissa voitaisiin hyödyntää entistä laajemmin vapaan sivistystyön oppilaitosten sekä järjestöjen koulutustarjontaa, johon osallistuminen edistäisi maahan muuttaneiden sosiaalisen pääoman kehittymistä, mm. käytännössä kehittyvää kielitaitoa sekä sosiaalisten suhteiden syntymistä. (Käyhkö ym. 2019, 8.)

Oman osaamisen tunnistamisen työkalujen kehittäminen oli yksi hankkeen tavoitteista. Tarkoituksena oli pureutua niin osaamisen tunnistamiseen kuin sen arviointiin ja sanoittamiseen etenkin silloin, kun osaaminen on hankittu formaalin koulutuksen ulkopuolella. Itsearviointityökalut suunniteltiin erityisesti maahan muuttaneiden aikuisten käyttöön, jotta aiemmin hankittu osaaminen tulisi näkyväksi ja tukisi osaltaan kotoutumista. (Käyhkö ym. 2019, 9.) Opinsauna-hanke kehitti tähän tarpeeseen sarjan itsearviointityökaluja yhteistyössä Opintokeskus Siviksen kanssa (ks. liite 1. Opinsauna-hankkeen osaamisen tunnistamisen työkalut).

3.2.2 Opinsauna-hankkeen oman osaamisen tunnistamisen itsearviointityökalut

Osaamisen tunnistamisessa voidaan käyttää monenlaisia välineitä. Niiden soveltuvuuteen vaikuttaa se, missä toimintaympäristössä ja tarkoituksessa niitä halutaan käyttää. (Lepänjuuri & Niskanen 2014, 16.) Opinsauna-hankkeessa tavoitteena oli kehittää sellaiset osaamisen tunnistamisen työkalut, joiden avulla käyttäjät voisivat itsenäisestikin arvioida omaa osaamistaan. Tällöin hyöty kohdistuu suoraan käyttäjälle itselleen.

Oman osaamisen tunnistamisen itsearviointityökalujen kehittäminen aloitettiin Opinsauna-hankkeessa keväällä 2018. Yhteistyökumppaneina toimivat Opintokeskus Siviksen lisäksi myös maahan muuttaneet aikuiset, sekä pienimuotoisesti Karelia-ammattikorkeakoulun SIMHE-toiminta (Supporting Immigrants in Higher Education) sekä SIMHEapp-hanke. (Käyhkö ym. 2019, 34–35.)

Elinikäisen oppimisen avaintaidot toimivat yhtenä lähtökohtana Opinsauna-hankkeen osaamisen tunnistamisen työkalujen kehittämisessä. Jatkuvaan oppimiseen liittyen Euroopan komissio (2018) on määritellyt elinikäisen oppimisen avaintaidot, joilla pyritään vahvistamaan sellaisia kansalaisten tietoja, taitoja ja asenteita, joita yksilöt tarvitsevat itsensä toteuttamista ja työllistymistä varten. Näitä ovat luku- ja kirjoitustaidon lisäksi mm. oppimistaidot, sosiaaliset taidot ja kansalaistaidot. (Euroopan komissio 2018.) Voisi karkeasti määritellä, että nämä ovat niitä taitoja, joita yksilöllä tulisi olla suomalaisessa/eurooppalaisessa yhteiskunnassa.

Itsearviointityökalujen sarja sai nimekseen SkiLLfie, joka muodostuu englannin kielen sanoista *skills*, *Lifelong Learning* ja *selfie*. SkiLLfie-sanassa yhdistyvät näin taidot, jatkuva oppiminen sekä oman itsen kuvaaminen tai kuvailu. Lopullinen itsearviointityökalujen sarja sisältää neljä täytettävää lomaketta sekä näitä täydentävän ”Miten tästä eteenpäin?” -vinkki-listan, liitteen 1. mukaisesti. Lisäksi työkalusarja on saatavilla Android-mobiilisovelluksena, ja se sisältää myös virtuaalisen kuvakehyksen. (Käyhkö ym. 2019, 35.) Työkalujen tarkoituksena ei ole tunnustaa osaamista, vaan ne ovat pikemminkin itsearvioinnin väline, joka auttaa tunnistamaan ja sanoittamaan omaa osaamista sekä myös kertomaan siitä edelleen. Ne paitsi tukevat oman osaamisen laaja-alaista itsearviointia, myös rohkaisevat käyttäjiänsä toteuttamaan ja kehittämään osaamistaan käytännössä esimerkiksi yhdistysten tai vapaaehtoistyön kautta (Käyhkö ym. 2019, 36).

Käytännössä sarja työkaluja oli vielä tutkimusaineistoa kerätessä neljä erilaista paperille tulostettavaa lomaketta. Lomakkeet on käännetty neljälle kielelle (suomi, englanti, arabia, dari ja somali).

3.2.3 Kohderyhmä

Tutkielmamme kohderyhmään kuuluvat Opinsauna-hankkeen osaamisen tunnistamisen työkaluja käyttäneet henkilöt. Työkalut suuntautuvat turvapaikanhakijoiden ja maahanmuuttajien tarpeisiin, joten he ovat tässä mielessä luonteva tutkimuskohde. Maahanmuuttajille oman osaamisen tunnistaminen on tärkeää, koska uuteen maahan muuttaessa omaa osaamista joutuu miettimään uudesta näkökulmasta. Varsinaisen osaamisen tunnistamisen lisäksi

työkalut tarjoavat mahdollisuuden ohjata käyttäjiä heitä kiinnostavien toimijatahojen pariin, myös harrastus- ja vapaaehtoistyön saralla.

Kohderyhmään kuuluu eri-ikäisiä ja erilaisista taustoista tulevia henkilöitä, joita yhdistää se, että he ovat muuttaneet syystä tai toisesta Suomeen. Maahanmuuttoon voi olla useita syitä: muuttaja voi haluta opiskella toisessa maassa ja joku muuttaa töiden vuoksi. Toisaalta muuttaja on voinut joutua hakemaan turvapaikkaa, koska kotimaassa eläminen on hänelle vaarallista. (Schubert 2013, 63.) On huomioitava, että eri syistä Suomeen saapuvilla voi olla erilaisia odotuksia, tarpeita ja näkemyksiä Suomesta (Schubert 2013, 67). Asian huomioiminen myös tämän tutkielman teossa oli tärkeää.

Olemme kokeneet ”maahanmuuttaja”-käsitteen käyttämisen ongelmalliseksi erityisesti siksi, koska joudumme niputtamaan tämän varsin kirjavan kohderyhmän yhden käsitteen alle. On vaikea löytää käsitettä, joka yleisesti hyväksytysti ja kaiken kattavasti ilmaisisi asian. Onko ”maahanmuuttaja” ikuisesti muuttaja, vaikka hän olisi jo asunut Suomessa useita vuosia? (Pollari & Koppinen 2011, 12.) Maahanmuuttaja-käsite voi olla leimaava; monet itse muuttaneet saattavat kokea, että maahanmuuttaja -käsitteen määrittely ja siihen liitetty identiteetti eivät (enää) sovi heihin, tai ainakaan se ei määrittele heidän koko identiteettiänsä tai kokemusmaailmaansa (Alitolppa-Niitamo & Söderling 2005, 11) Tätä identifiointia välttääksemme käytämme tutkielmassamme myös käsitettä ”maahan muuttanut”.

Ei ole olemassa yhtä homogeenistä tutkittavaa ryhmää, jota voitaisiin nimittää maahanmuuttajiksi (Hartonen & Rissanen 2018, 21). Hartosen ja Rissanen (2018, 20) mukaan mm. maahanmuuttajista, maahanmuuttajataustaisista, pakolaisista ja turvapaikanhakijoista saatetaan puhua yhteisesti maahanmuuttajina huolimatta siitä, että heidän yhteiskunnallinen asemansa voi olla niin poliittisesti, juridisesti kuin sosiaalisestikin hyvin erilainen. Käsitteet pakolainen ja turvapaikanhakija viittaavat syyhyn, miksi henkilöt ovat tulleet maahan, ja mikä on heidän laillinen statuksensa. Tämä status vaikuttaa niin heidän oikeuksiinsa kuin mahdollisuuksiinsa, kuten esimerkiksi työntekomahdollisuuksiin. (Martikainen & Tiilikainen 2007, 18.) Tilanne on erilainen, mikäli henkilö on tullut Suomeen esimerkiksi opiskelun tai työn vuoksi. Niinpä, käyttäessämme käsitettä ”maahanmuuttaja” tässä tutkielmassa, tiedostamme että kyseessä on sateenvarjokäsite. Käytämme käsitettä tiedostaen, että tarkoittamamme

ihmisryhmä on kirjava ja siihen kuuluvat useista eri syistä Suomeen muuttaneet henkilöt (Pollari & Koppinen 2011, 12).

3.2.4 Työkalujen käyttö

Työkaluja testattiin Opinsauna-hankkeessa vuoden 2018 aikana yhdessä turvapaikanhakijoiden ja maahanmuuttajien kanssa osaamisen tunnistamisen työpajoissa. Vuosien 2018-2019 aikana järjestetyt työpajat olivat niitä erilaisia maahan muuttaneiden aikuisten ryhmiä, joissa työkaluja testattiin. Olimme mukana ohjaamassa työkalujen käyttöä kokeilevia. Työkaluja testaamassa ovat olleet pääasiassa turvapaikanhakijoina Suomeen tulleet, sekä Suomessa jonkin aikaa asuneet maahanmuuttajat. Myös muutamat suomalaiset henkilöt ovat olleet mukana testaamassa työkaluja. Olimme mukana työpajoissa seuraavasti:

- Joensuun Setlementti ry:ssä Global Friday –illalla kesällä 2018
- ViaDia Joensuu ry:n Lähiötalolla monikulttuurisessa naistenryhmässä keväällä 2018
- Paiholan vastaanottokeskuksessa Kontiolahdella kesällä 2018 (miesten ja naisten ryhmät erikseen)
- Uudelleen Paiholan vastaanottokeskuksessa Kontiolahdella kesällä 2018 (tilaisuus oli kaikille avoin, mutta kaikki osallistujat olivat miehiä)
- Märjälahden vastaanottokeskuksessa Lieksassa talvella 2018

Työpajat järjestettiin pääosin suomen kielellä (ainoastaan Setlementin työpaja englanniksi), mutta useimmissa työpajoissa oli mukana lisäksi arabian, somalin tai darin kielen tulkki. Em. työpajoihin osallistuminen tarjosi meille paitsi orientoitumista aiheeseen, myös omiin kokemuksiin ja havaintoihin perustuvaa tietoa oman osaamisen tunnistamisesta. Työpajojen anti toimi osaltaan myös ymmärrystä lisäävänä: teimme tuolloin tilaisuuksista havaintoja kirjallisessa muodossa, joiden tarkoituksena oli auttaa oman osaamisen tunnistamisen itsearviointityökalujen kehittämistyössä. Havainnoidut asiat liittyivät osaamisen tunnistamisen työkalujen käytön sujuvuuteen eri kohderyhmillä, lomakkeiden muokkaus- ja kehittämistyön tueksi. Osaltaan ne myös lisäsivät esiyymmärrystämme tutkielmamme aiheesta.

Lisäksi osaamisen tunnistamisen työkaluja on käytetty mm. Opintokeskus Siviksen alaisuudessa toimivissa monikulttuurisissa opintokerhoissa (Kulttuurikerho/Joensuu sekä Osaamisen tunnistamisen kerho/Kitee). Karelia-ammattikorkeakoululla maahanmuuttajien korkeakouluopintoihin valmentavassa koulutuksessa työkaluja tarjottiin niistä kiinnostuneiden opiskelijoiden käyttöön.

Viadia Joensuu ry:ssä alkoi helmikuussa 2019 vuoden mittainen hanke nimeltään “Kotoa kohti työelämää”, jossa molemmat työskentelemme. Hankkeen tarkoituksena on mm. lisätä maahanmuuttajanaisten työelämä tietoutta sekä tietoa opiskelumahdollisuuksista Suomessa. Osaamisen tunnistamisen työkalut eri kieliversioineen sopivat hankkeen aihepiiriin erinomaisesti, joten olemme käyttäneet niitä osana ryhmätyöskentelyä.

Osallistuimme Opinsauna-hankkeen osaamisen tunnistamisen työkalujen kehittelyyn myös edellä lueteltujen osaamisen tunnistamisen työpajojen jälkeen. Olimme mukana mm. oman osaamisen tunnistamisen itsearviointityökaluja testanneen ryhmän palautekeskustelussa Opintokeskus Siviksellä Joensuussa syksyllä 2018 (palauteaineisto), sekä osallistuimme kaikille avoimeen Oma osaaminen esiin -seminaariin Joensuussa keväällä 2019, jota koordinoi Itä-Suomen yliopiston Opinsauna-hanke sekä Opintokeskus Sivis.

3.3 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Haluamme tutkia, onko oman osaamisen tunnistaminen saanut aikaan jonkinlaisia vaikutuksia osaamisen tunnistamisen työkaluja käyttäneelle – ja jos, niin minkälaisia. Niinpä tutkimme, vaikuttaako osaamisen tunnistamisen työkalujen käyttö yksilön minäkäsitykseen, motivaatioon, osallisuuteen, toimijuuteen sekä voimaantumiseen – ja jos, niin miten. Etsimme vastausta siihen, ovatko mahdolliset oman osaamisen tunnistamisen vaikutukset olleet yksilön minäkäsitystä, motivaatiota, osallisuutta tai toimijuutta vahvistavia, ts. ovatko vaikutukset olleet kokijalleen hyvinvointia lisääviä ja voimaannuttavia.

Teoriataustana käytämme Siitosen (1999) voimaantumisen kategoriajärjestelmää, Cattaneon ja Chapmanin (2010) voimaantumisen prosessimallia, Decin ja Ryanin (2000) itsemääräytymisteoriaa sekä Agerin ja Strangin (2008) kotoutumisen käsitteellistä viitekehystä.

Tutkimuskysymyksemme ovat:

1. Onko oman osaamisen tunnistaminen saanut aikaan jonkinlaisia vaikutuksia?

Tätä pyritään arvioimaan tarkemmin jakamalla yksilötason vaikutukset eri kategorioihin, joita kartoitetaan seuraavasti:

2. Jos vaikutuksia on tullut, millaisia ne ovat olleet:

- a. Vaikutukset yksilön minäkäsitykseen?
- b. Vaikutukset yksilön motivaatioon?
- c. Vaikutukset yksilön osallisuuteen?
- d. Vaikutukset yksilön toimijuuteen?
- e. Ovatko vaikutukset olleet voimaannuttavia?

4 TOTEUTUS

Tässä luvussa esittelemme tutkielman toteutuksen kokonaisuudessaan: ensiksi esittelemme ja perustelemme tutkielman metodologiset sekä menetelmälliset valinnat. Sen jälkeen esittelemme aineiston keräämisen vaiheet. Tämän jälkeen käymme läpi aineiston analysointiprosessin. Lopuksi tarkastelemme tutkielman luotettavuutta.

4.1 Metodologia ja tutkimusmenetelmät

Käyttämämme tutkimusmenetelmä on laadullinen. Laadullinen tutkimus on ”ymmärtävää” tutkimusta. Ymmärtäminen metodina tarkoittaa eläytymistä: se on tietynlaista eläytymistä mm. tutkimuskohteen ajatuksiin ja tunteisiin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 28.) Laadullinen tutkimus vastaa kysymykseen, ”miten minä voisin ymmärtää toista” (Tuomi & Sarajärvi 2009, 68). Esittelemme tässä luvussa lyhyesti laadullisen tutkimuksen taustoja sekä tutkielmassamme käyttämämme taustafilosofian, fenomenologian. Valitsemamme aineiston analyysimenetelmä on teoriaohjaava sisällönanalyysi. Sisällönanalyysi voidaan jakaa ensinnäkin induktiiviseen ja deduktiiviseen, joista ensimmäinen tarkoittaa kategorioiden kehittelyä ja jälkimmäinen kategorioiden soveltamista (Salo 2015, 171). Tätä kahtiajakoa täydentää vielä kolmantena tieteellisen päättelyn logiikkana käyttämämme abduktiivinen päättely. Sen mukaan teorianmuodostukseen tulee liittyä jokin johtoajatus. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 95.)

4.1.1 Laadullinen tutkimus

Laadullisessa tutkimuksessa lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen. Taustalla on ajatus siitä, että todellisuus on moninainen ja koostuu monista eri tapahtumista, jotka vaikuttavat samanaikaisesti toisiinsa. Näin ollen laadullisessa tutkimuksessa kohdetta pyritään tutkimaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti, koska todellisuutta ei ole mahdollista pilkkoa osiin. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161.) Laadullisessa tutkimuksessa aineistosta pyritään löytämään jotakin uutta: uusia merkityksiä ja uusia tapoja ymmärtää ympäröivää todellisuutta. Ideana on tuoda näkyväksi jotakin sellaista, jota ei ole aiemmin havaittu. (Ruusuvoori, Nikander & Hyvärinen 2010, 16.)

Laadullisen tutkimuksen tärkeimmän tavoitteen voidaankin määritellä olevan inhimillisen ymmärryksen lisääminen (Syrjäläinen, Eronen, Värri 2008, 8). Ihmisen elämässä erilaiset kokemukset ovat elämää; näitä pyritään ajattelun avulla jäsentämään, ymmärtämään ja antamaan niille merkityksiä. Kokemuksella on monia eri ulottuvuuksia; se voi olla esim. yksilöllinen tai yhteinen, jolloin kokemusta voidaan vastaavasti tutkimuskohteena lähestyä useammasta eri suunnasta. Inhimillinen kokemus on ilmiö, jonka tutkiminen voi hyödyttää yksilöä tai yhteiskuntaa useilla eri tasoilla. (Hyypä, Kiviniemi, Kukkola, Latomaa & Sandelin 2015, 9.)

4.1.2 Fenomenologia

Tutkielmamme on taustafilosofialtaan fenomenologinen. Tämän tieteenfilosofian mukaan tutkittava ilmiö tarkoittaa tutkittavaa elämäntilannetta siten, kuin ihminen sen omassa todellisuudessaan kokee (Lehtomaa 2005, 190). Perttulan (2000, 428) mukaan fenomenologian ydinajatuksena on, että tutkija kykenee olemaan ilmiölle “läsnä”, jolloin ilmiöt on mahdollista nähdä sellaisena kuin ne ovat. Koska meitä kiinnostavat yksittäisten henkilöiden mahdolliset osaamisen tunnistamisen aikaansaamat voimaantumisen kokemukset, tutkimme voimaantumisen ilmiötä nimenomaan fenomenologisesta näkökulmasta: tutkimuskohteenamme on toisen ihmisen subjektiivinen kokemus (Virtanen 2006, 167).

Tutkimustamme ohjaa teoriaohjaava ote, mutta kaiken perustana ovat kuitenkin omaa osaamistaan tunnustaneiden henkilöiden omat, henkilökohtaiset kokemukset. Koska haluamme ymmärtää osaamisen tunnistamisen vaikutusta mahdollisiin voimaantumisen kokemuksiin, meidän on keskityttävä yksittäisten henkilöiden kokemuksiin heidän todellisuudestaan (Perttula 2000, 440).

Fenomenologiaan liittyvät käsitteet deskriptio sekä reduktio. Deskriptio tarkoittaa tutkittavan kuvausta omasta kokemuksestaan, mutta myös tutkijan kuvausta suhteessa tutkittavan kokemuksesta, sekä näiden vastaavuutta (kuvio 4). (Metsämuuronen 2006, 169.) Perttulan (1995, 43) mukaan deskriptio tarkoittaa fenomenologisen filosofian mukaan ilmiön kuvausta juuri sellaisena, kuin se välittömästi ilmenee. Tutkija kuitenkin väistämättä kohtaa tutkimansa ilmiön tutkittavan kokemuksen kautta, eli välittyneessä muodossa. Tällöin tutkittavan tuottama ilmaisu omasta kokemuksestaan vaikuttaa siihen, minkälaisen kuvauksen tutkija ilmiöstä muodostaa ja tuottaa. (Perttula 1995, 43.)

KUVIO 4. Deskriptio fenomenologisessa tutkimusprosessissa (mukaillen Metsämuuronen 2006, 169)

Deskriptioon pyritään fenomenologisen reduktion avulla. (Perttula 1995, 43.) Reduktio tarkoittaa tutkijan irtaantumista tämän omista etukäteisoletuksista sekä mahdollisista ennakkosenteistä. (Metsämuuronen 2006, 169.) Tutkijan tulee pitää tutkittavan antamaa kuvausta ja sen sisältöä sellaisenaan totena ja tutkimuksensa kohteena, siitä huolimatta, vaikka tutkija olisikin tietoinen tutkittavan antaman kuvauksen jonkinlaisesta mahdollisesta

vääristyneisyydestä. Tästä huolimatta kyseessä on tutkittavan kokemuksen kuvaus, joka on tutkimusprosessissa myös tutkimusaineistoa. (Perttula 1995, 44.)

Fenomenologisuuden tavoite on siis saada esille tutkittavan kokemus sellaisena kuin se on: välittömänä. Aineiston hankinnassa on kiinnitettävä huomiota siihen, että tutkijan vaikutus tutkittavien ilmaisuun olisi mahdollisimman vähäinen. Kokemusten kertominen vapaassa ja avoimessa ilmapiirissä on tärkeää. Kysymysten tulisi olla strukturoimattomia, jotta omien kokemusten kuvailulle jäisi tilaa. (Metsämuuronen 2006, 170.) Aineistoa kerätessämme tiedostimme tämän, ja kiinnitimme huomiota mm. luottamuksellisen ilmapiirin luomiseen.

Fenomenologisessa lähestymistavassamme on havaittavissa jonkin verran myös hermeneuttisia piirteitä. Kun fenomenologia on kiinnostunut yksilöllisestä merkityksestä, hermeneutiikka on kiinnostunut sosiaalisesta merkityksestä (Tesch 1992, 37). Hermeneuttisen ajattelun mukaan kulttuuri ja sosiaalinen todellisuus muodostuu näiden merkitysten kautta. Ymmärrystä muodostetaan tulkinnalla, joka etenee kielen ilmaisuista aina sosiaaliseen todellisuuteen saakka. (Judén-Tupakka 2008, 64.) Näillä tutkimusotteilla on pohjimmiltaan keskenään erilaiset tavoitteet (Perttula 1995, 54), joten tavoitteemme tutkia yksilöllistä kokemusta osuu vahvasti yksiin nimenomaan fenomenologian kanssa.

4.2 Aineistot ja niiden kerääminen

Olimme Opinsauna-hankkeen kautta mukana oman osaamisen tunnistamisen työpajoissa, joita järjestettiin maahanmuuttajille ja turvapaikanhakijoille yhteensä kuuden eri ryhmän kanssa, mm. Kontiolahden ja Lieksan vastaanottokeskuksissa (ks. luku 3.2.4). Kyseiset työpajat järjestettiin syksyn ja talven 2018 aikana. Lisäksi pidimme keväällä 2019 osaamisen tunnistamisen työpajan ViaDia Joensuu ry:n Rantakylän Lähiötalolla, monikulttuurisessa naisten ryhmässä. Työpajojen lisäksi osallistuimme oman osaamisen tunnistamisen itsearviointityökaluja testanneen ryhmän palautekeskusteluun Opintokeskus Siviksellä Joensuussa syksyllä 2018 (palauteaineisto).

Edellä mainittujen lisäksi esittelimme osaamisen tunnistamisen työkaluja ja tarjosimme niitä Karelian ammattikorkeakoulun maahanmuuttajien korkeakouluopintoihin valmentavassa

koulutuksessa opiskelleiden käyttöön syksyllä 2018. Osallistuimme myös kaikille avoimeen Oma osaaminen esiin -seminaariin Joensuussa keväällä 2019, jota koordinoi Itä-Suomen yliopiston Opinsauna-hanke sekä Opintokeskus Sivis. Keväällä 2019 työkaluja käytettiin Riverialla Maahanmuuttaja kohti ammattia -koulutuksessa, josta keräsimme myös aineistoa. Edellä mainittujen lisäksi työkaluista kiinnostuneita testaaajia sekä tutkimukseen vastaajia löytyi myös omista kontakteistamme.

Fenomenologisen tieteenfilosofian perimmäisenä tarkoituksena on tuoda esiin tutkittavan henkilön välitön kokemus. Tämä tulee huomioida aineiston hankinnassa: ensinnäkin tutkijan tulee vaikuttaa mahdollisimman vähän tutkittavien ilmaisemiin kokemuksiin, toisekseen kysymysten tulee olla mahdollisimman avoimia. (Virtanen 2006, 170.) Niinpä päädyimme yhdistelemään erilaisia aineistonkeruutapoja. Kuten taulukko 2 havainnollistaa, aineistomme koostuu toisiaan täydentävistä aineistonkeruumenetelmistä: palauteaineistosta, ryhmähaastattelusta, yksilöhaastattelusta (7 kpl) sekä avokysymyksiä sisältävän kyselylomakkeen vastauksista (30 kpl). Aineistojen keruu tapahtui lokakuun 2018 ja kesäkuun 2019 välillä.

TAULUKKO 2. Aineistonkeruun menetelmät ja ajankohdat

Aineistonkeruutapa	Ajankohta
Palauteaineisto n = 6	Syksy 2018 (lokakuu)
Verkkokyselylomakkeet n = 30	Kevät 2019
Ryhmähaastattelu n = 6	Kevät 2019 (toukokuu)
Yksilöhaastattelut n = 7	Kevät 2019

Seuraavaan taulukkoon (taulukko 3) on koottu tutkimuskysymykset, niihin liittyvät teoriat sekä erilaiset aineistonkeruutavat:

TAULUKKO 3. Tutkimuskysymykset, teoriatausta ja aineistonkeruutavat

TUTKIMUSKYSYMYKSET	TEORIATAUSTA	VERKKOLOMAKKEEN AVOKYSYMYKSET PUOLISTRUKTUROIDUT RYHMÄ- JA YKSILÖHAASTATTELUT PALAUTEAINEISTO
1. Onko oman osaamisen tunnistaminen saanut aikaan jonkinlaisia yksilötason vaikutuksia?	Siitonen – voimaantumisen kategoriajärjestelmä Cattaneo & Chapman – voimaantumisen prosessimalli Edellä mainittuihin sekä muuhun lähdekirjallisuuteen perustuva ”oma” määritelmä voimaantumisesta Deci & Ryan - itsemääräämisteoria	Mitä vaikutuksia oman osaamisen tunnistamisen työkalun käytöllä on Sinulle ollut? Muuttuiko käsityksesi omasta osaamisestasi? Jos, niin miten? Onko oman osaamisesi tunnistaminen vaikuttanut toimintaasi jollakin tavalla? Jos, niin miten?
2.a Vaikutukset yksilön minäkäsitykseen?	Ks. ed.	Ks. ed.
2.b Vaikutukset yksilön motivaatioon?	Ks. ed.	Ks. ed.
2.c Vaikutukset yksilön osallisuuteen?		
2.d Vaikutukset yksilön toimijuuteen?	Ks. ed.	Ks. ed.
2.e Ovatko vaikutukset olleet voimaannuttavia?	Ks. ed. sekä lisäksi Ager & Strang - kotoutuminen	Ks. ed.

Näiden lisäksi selvitimme tutkimukseen osallistujilta taustatietoja, joihin kuului ikä, sukupuoli, koulutustausta ja työkokemus, tämänhetkinen työ-/opiskelutilanne, kuinka kauan haastateltava on asunut Suomessa ja mikä on hänen lähtömaansa. Lisäksi kysymme syytä siihen, miksi vastaaja päätti alun perin kokeilla osaamisen tunnistamisen työkaluja (ks. liite 2).

4.2.1 Palauteaineisto

Palauteaineisto on nauhoite oman osaamisen tunnistamisen työkaluja testanneen ryhmän palautekeskustelusta, joka pidettiin Opintokeskus Siviksellä Joensuussa lokakuussa 2018. Saimme kuulla palautetta ja kokemuksia osaamisen tunnistamisen työkalujen käyttämisestä maahanmuuttajanaisten ryhmässä. Kyseinen ryhmä on Opintokeskus Siviksen tukema ”osaamiskerho”, jonka osallistujat olivat keski-ikäisiä venäläistaustaisia naisia (6 hlöä). Tilaisuudesta tehtiin osanottajien suostumuksella nauhoite (kesto 77 min, litteroituna 18 liuskaa), jota käytämme tutkimusaineistokokonaisuuden yhtenä osana.

Palautekeskustelusta kertynyt aineisto ei ole menetelmälliseltä luonteeltaan haastattelu. Se voidaan määritellä dialogiksi, joka edustaa osallistujien välistä aitoa kohtaamista inhimillisinä ihmisinä: tässä asetelmassa tutkija ei ole haastattelija, vaan aktiivinen keskustelun osapuoli. Dialogissa tutkija saa mahdollisuuden ”elää” kokemuksen toisen osapuolen kertomana, jolloin dialogia voidaan pitää kokemuksellisenä ja osallistuvana. Todellisuus muotoutuu osapuolten yhteistoiminnasta ja siinä rakennetuista merkityksistä. Dialogin suuntaa ja kokemusta ei voi ennalta määritellä, sillä sen lopputulos on aina avoin. (Tuomi & Sarajarvi 2009, 78–79.)

4.2.2 Kyselylomake avoimin kysymyksin

Aineistokokonaisuuden yksi osa ovat avovastaukset, jotka keräsimme kolme avokysymystä sisältävällä kyselylomakkeella. Halusimme käyttää kyselylomaketta aineistonkeräämiseen siitä syystä, että kyselylomakkeen avulla meidän oli mahdollista tavoittaa enemmän informantteja kuin ainoastaan haastatteluilla. (Virtanen 2006, 170–171.) Joillekin kyselylomakkeeseen vastaaminen voi olla jopa helpompaa kuin haastatteluun osallistuminen. Kyselylomakevastaukset voivat myös lisätä aineiston luotettavuutta haastatteluiden ohella. Virtasen (2006, 170–171) mukaan silloin, kun aineisto kerätään kirjallisina lomakevastauksina, tutkijan läsnäolo ei vaikuta vastauksiin samalla tavoin kuin se haastattelutilanteessa saattaisi vaikuttaa. Hän toteaa, että kun informantteja on useampia, on myös kokemuksista saatu kuvaus moninaisempi.

Kyselylomakkeesta tehtiin sekä paperinen versio (liite 2), että verkkoversio (liite 3). Etukäteen kyselylomakkeiden muotoa suunniteltaessa oli huomioitava, että tietotekniikan käyttö ei ole kaikille vastaajille välttämättä tuttua. Lisäksi kaikissa tilanteissa ei ollut mahdollisuutta käyttää kyselylomakkeen verkkoversiota. Verkossa osallistuminen voi puolestaan olla toisille luontevampaa kuin kasvokkain. Kyselylomakkeen eri versioiden käyttö oli näin ollen perusteltua ja tilanteesta riippuvaista. Ennen varsinaista aineistonkeruuta kokeilimme kyselylomakkeiden toimivuutta eri kieliversioina muutaman henkilön avulla; sekä arabian että englannin kielelle käännettyjä versioita, kuin myös suomenkielistä kyselylomaketta. Lomakkeiden testaajat olivat kieltä äidinkielenään puhuvia. Tällä varmistimme lomakkeiden toimivuuden.

Sähköinen lomake oli sekä suomen että englannin kielillä, minkä lisäksi paperinen versio oli käännetty tulkin avustuksella myös arabian kielelle. Lomakkeisiin oli mahdollista vastata omalla äidinkielellä, joten olimme varautuneet käännättämään vieraskielistä tekstiä. Perustelimme tämän sillä, että itsensä ilmaisu ja oman kokemuksen kuvaus on vaivattomampaa itselle vahvimalla kielellä. Oman kielitaidon riittävyttä näin ollen ei tarvitse jännittää samalla tavoin, kuten mahdollisesti haastattelutilanteessa tai kyselylomakkeeseen toisella kielellä vastatessa.

Kyselylomakkeilla saadut vastaukset olivat pääasiassa suomen kielisiä (20 kpl), lisäksi vastauksia palautui englannin kielisenä (6 kpl). Myös muutama paperinen kyselylomakevastaus (4 kpl) palautui arabian kielisenä. Arabiankieliset vastaukset käännetimme englanniksi tulkin avustuksella.

Lomakekyselyt toteutettiin maaliskesäkuun aikana 2019. Kyselylomakkeita käyttämällä tavoitimme enemmän informantteja kuin mitä meidän olisi pelkillä haastatteluilla ollut mahdollista tavoittaa. Emme kuitenkaan tavoitelleet kyselylomakkeilla haastatteluiden kanssa verrannollisia vastauksia, vaan tiedostimme näiden aineistonhankintamenetelmien eroavaisuudet. Näimme menetelmät erilaisina, mutta toisiaan täydentävinä.

Kyselylomakevastauksia palautui yhteensä 30 kpl, joista 28 voitiin hyväksyä analyysiin. Kaksi vastauksista hylättiin, sillä yksi lomakkeista oli puutteellisesti täydennetty ja eräs lomake oli palautunut kahtena samanlaisena kappaleena.

4.2.3 Haastattelut

Valitsimme yhdeksi aineiston keräämisen tavaksi haastattelut, koska niiden avulla voimme syventää kyselylomakkeiden avokysymysten avulla saatuja tietoja. Haastattelut mahdollistavat tarkentavat kysymykset, ja toisaalta kieliongelmissa on haastattelun avulla mahdollisuus korjata epäselvyydet. Haastattelu on joustava tapa tiedon hankkimiseen ja syventämiseen: haastattelijalla on mahdollisuus mm. selventää haastattelukysymysten sanamuotoa, toistaa kysymyksiä sekä esittää niitä haluamassaan järjestyksessä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 73). Kohderyhmämme ja mahdolliset kieliongelmat huomioiden haastattelut näimme hyvänä aineistonkeruutapana. Haastatteluiden avulla on myös mahdollista tavoittaa kuvaavia esimerkkejä (Hirsjärvi & Hurme 2008, 36), jotka kyselylomakkeiden avovastauksissa saatavat jäädä uupumaan.

Koska tavoitteenamme oli selvittää oman osaamisen tunnistamisen työkalujen käytön vaikutuksia yksilötasolla, tiesimme jo ennalta, että olisimme haastatteluiden aikana tekemisissä hyvin yksilöllisten ja henkilökohtaistenkin asioiden parissa. Intiimien ja arkojen aiheiden selvittämiseen sopiva menetelmä on puolistrukturoitu haastattelu (teemahaastattelu). Puolistrukturoitu haastattelu on sopiva myös silloin, kun tarkoituksena on selvittää entuudestaan heikosti tiedostettuja asioita. Siinä käsitellään ennakolta valittuja teemoja ilman valmiita kysymyksiä tai niiden suunniteltua esittämisjärjestystä. (Metsämuuronen 2006, 115.) Emme tehneet puolistrukturoidulle haastattelulle varsinaista valmista kysymyspatteristoa, jota voisimme tarvittaessa hyödyntää haastattelun edetessä, vaan sovelsimme lomakekyselyä soveltuvien osin.

Hyödynsimme aineiston keräämisessä sekä yksilöhaastatteluita että ryhmähaastattelua. Käytettäessä näitä kahta haastattelumuotoa samassa tutkimuksessa on tiedostettava näiden kahden erilaisen aineistotyyppin väliset eroavaisuudet. Niitä on hyödyllistä käyttää toisiaan ”peilaavina”, jolloin aineistoa voidaan ymmärtää kokonaisuutena paremmin. Kun näitä kahta aineistoa vertaillaan, voidaan nähdä niiden välillä mahdollisesti ilmeneviä yhtäläisyyksiä ja eroja. Tällöin voidaan myös pohtia syitä siihen, miksi nämä erot tulevat ilmi aineistotyyppistä riippuen. (Pietilä 2010a, 212.)

Yksilö- ja ryhmähaastatteluilla on erilainen vuorovaikutuskonteksti, josta johtuen ne myös tuottavat erilaista tietoa. Siinä missä yksilöhaastattelut pureutuvat yksilön henkilökohtaisiin kokemuksiin, käsityksiin ja mielipiteisiin (Pietilä 2010a, 215), ryhmähaastattelussa osallistujat muodostavat yhteisesti jaettua käsitystä siinä sosiaalisessa kontekstissa, missä he sillä hetkellä ovat (Wilkinson 1998, 338). Tuloksia tulkittaessa onkin hyvä tiedostaa ryhmädynamiikan merkitys: ryhmän jäsenet voivat auttaa toisiaan esimerkiksi väärinymmärrysten korjaamisessa, mutta toisaalta ryhmässä keskustelun suunta saattaa määräytyä kaikista äänekäimpien ryhmän jäsenten määräämään suuntaan (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 206). Ryhmästä oli meidän tapauksessamme etua erityisesti kielellisen ilmaisun suhteen: kun kaikilla ryhmän jäsenillä ei ollut yhtäläinen suomen kielen taito, saattoivat kieltä jo paremmin osaavat auttaa heikommin suomen kieltä hallitsevia kertomaan omista ajatuksistaan.

Kaikissa tapauksissa haastateltavan äidinkieli oli eri kuin haastattelijoiden. Tämä realiteetti oli syytä huomioida sekä haastattelutilanteessa että analysoidessa, koska haastattelussa ollaan kielellisessä vuorovaikutustilanteessa (Hirsjärvi & Hurme 2008, 34). Käytännössä tämä tarkoitti esimerkiksi sitä, ettemme haastattelutilanteessa kieliongelmiä ilmetessä voineet olettaa tietävämme, mitä toinen tarkoittaa. Sen sijaan samaa asiaa oli kysyttävä monella eri tavalla, jotta saisimme kiinni ajatuksesta, jota haastateltava yritti kertoa.

Tulkin välityksellä tehtyjen haastattelujen analysoiminen saattaa tuottaa tiettyjä haasteita, kuten kysymyksen siitä, analysoidaanko haastateltavan vai tulkin puhetta (Huttunen 2010, 42). Teimme jo etukäteen tietoisin ratkaisuin siitä, että emme tulisi käyttämään haastatteluissa tulkkia: koimme, että tulkin läsnäolo olisi saattanut vaikuttaa haastattelijan ja haastateltavan väliseen luottamukselliseen suhteeseen sekä haastatteluilmapiiriin. Toisekseen, tulkkauksen aikana mahdolliset kolmannen osapuolen tulkinnat ja sanavalinnat olisivat saattaneet vaikuttaa siihen kuvaukseen, joka meille informantin kertomasta välittyisi. Näistä syistä johtuen päädyimme tekemään haastattelut toisiksi vahvimmalla kielellä, joka olisi haastateltavalle ja haastattelijalle yhteinen. Tämä yhteinen, toisiksi vahvin kieli oli tapauksesta riippuen joko suomi tai englanti.

Pietilän (2010b, 417) mukaan eri kulttuurien edustajien välinen vuorovaikutus tuo haastattelutilanteeseen omat erityispiirteensä, tietynlaisen vertailuasetelman, joka on aiheellista muistaa koko aineiston analyysiprosessin ajan. Haastateltava saattaa kokea toimivansa

haastattelutilanteessa oman kulttuurinsa edustajana, joka synnyttää vertailuasetelman haastattelijan ja haastateltavan välille. Toisaalta, koska haastattelijalla ja haastateltavalla ei välttämättä ole samaa kulttuurista tietämystä, saattaa haastateltava selittää haastattelijalle asioita yksityiskohtaisemmin. Asioita ei näin ollen välttämättä sivuuteta itsestäänselvyyksinä niin helposti, kuin jos molemmat osapuolet tulisivat samasta kulttuuritaustasta. Tästä näkökulmasta erikielisyys voidaan nähdä jopa etuna. (Pietilä 2010b, 415–416.) Kulttuurierot ja niiden vaikutus tutkimuksen tekoon on kuitenkin hyvä pitää mielessä aineistoa kerättyä.

Tekemämme ryhmähaastattelu on ViaDia Joensuu ry:n monikulttuurisesta naisten ryhmästä (toukokuu 2019), johon osallistui 6 naista. Yksilöhaastattelut (7 kpl) perustuivat harkinnanvaraiseen otantaan, jossa hyödynnettiin omia kontakteja, ja ne toteutettiin maaliskuu–kesäkuun aikana 2019.

Haastatteluaineistoa kertyi yhteensä noin 5 tuntia, litteroituna 61 sivua (fontti Times New Roman, riviväli 1,5). Haastatteluista kolme tehtiin englannin kielellä ja neljä suomen kielellä.

4.3 Sisällönanalyysi

Tutkielman aineisto koostuu kokonaisuudessaan avovastauksista, jotka keräsimme kolme avokysymystä sisältävällä kyselylomakkeella sekä paperilla (liite 2) että verkossa (liite 3), yksilö- ja ryhmähaastatteluista, sekä palauteaineistosta, joka on tallenne osaamisen tunnistamisen itsearviointityökaluja testanneen ryhmän palautekeskustelusta.

Aineistolle tehtiin teoriaohjaava sisällönanalyysi teemoitellen, jota tarkasteltiin Decin ja Ryanin (2000) itsemääräytymisteorian, Siitosen (1999) voimaantumisen kategoriajärjestelmän, Cattaneon ja Chapmanin (2010) voimaantumisen prosessimallin, sekä Agerin ja Strangin (2008) kotoutumisen käsitteellisen viitekehyksen kautta. Teoriaohjaavassa analyysissä teoreettiset käsitteet tuodaan mukaan analyysiin ilmiöstä jo tiedettynä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 117). Aineiston perusteella siis luodaan ilmiöstä näkemys, joka perustuu jo olemassa olevaan malliin. Kuitenkin tässä vaiheessa voi olla tarpeen lisätä myös aineistosta nousevia, uusia teemoja. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 119.)

Teoriaohjaavuus näkyy työssämme siten, että valitsemamme teorit ohjaavat analyysin tekemistä, mutta analyysin ei kuitenkaan täysin tarvitse pohjautua ko. teorioihin. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 81). Käytännössä analyysi sisältää teoreettisia kytkeitä, muttei se kuitenkaan suoraviivaisesti pohjautu teoriaan (Eskola 2015, 188). Teoriat ja niihin kuuluvat käsitteet voivat toimia ”silmälaseina”, joiden läpi tutkittavaa ilmiötä tarkastellaan (Eskola 2015, 189). Kysymys ei kuitenkaan ole ainoastaan tutkimushypoteesin todentamisesta, vaan aineiston avulla voimme löytää lisäksi uusia näkökulmia (Eskola 2015, 188).

Aineisto kuvaa ilmiötä, josta olemme kiinnostuneita, eli oman osaamisen tunnistamisen vaikutuksia yksilölle. Sisällönanalyysin avulla tarkoituksena on saada aikaan kuvaus tästä ilmiöstä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 91).

Aineiston keräämisen jälkeen aineisto täytyi muuttaa kirjalliseen muotoon. Palauteaineisto sekä haastattelut litteroitiin, ja käsikirjoitetut kyselylomakevastaukset kirjoitettiin sähköiseen muotoon. Kyselylomakevastauksista koottiin taulukko, joka selvensi kokonaisuutta. Tämän jälkeen, kumpikin tahoillamme, tutustuimme aineistoon kokonaisuutena. Olimme sopineet, että hahmottaisimme ilmiötä ensin itsenäisesti ja tekisimme aineistosta omat, henkilökohtaiset muistiinpanot, jonka jälkeen keskustelisimme yhdessä sekä vertailisimme tekemiämme havaintoja. Tällä varmistaisimme sen, että analyysiin tulisi kaikki tutkielman kannalta oleelliset asiat eikä mitään merkityksellistä jäisi uupumaan. Tämän ”avoimen lukemisen” tarkoituksena on tutustua tutkimusaineistoon, mutta ei vielä tulkita sitä (Virtanen 2006, 184). Aineistoon tutustuessamme loimme, edelleen kumpikin omilla tahoillamme, nk. sisältöalueet. Sisältöalueet ovat alustavia, ja niiden tarkoituksena on jäsentää aineistoa alustavasti siten, ilmiötä on mahdollista hahmottaa niiden avulla (Virtanen 2006, 184). Käytännössä sisältöalueita on mahdollista havainnollistaa esimerkiksi mind map -karttana. Kun myöhemmin vertailimme luomiamme sisältöalueita, niissä oli todella paljon yhtäläisyyksiä. Tämän vaiheen tarkoituksena oli luoda alustava jäsennys aineistosta sekä helpottaa aineiston käsittelyä parityönä, mutta tämä ei vielä ollut varsinaista sisällönanalyysia.

Aineiston teoriaohjaava sisällönanalyysi tehtiin Tuomen ja Sarajärven (2009, 118) sekä Erlingssonin ja Brysiewiczin (2017, 93–99) mallin mukaisesti (taulukko 4). Aineiston käsittelyä helpotti sen käsitteleminen taulukkomuotoisena, kuten taulukko 4 osoittaa. Aineiston käsittely tapahtui seuraavasti: ensiksi kirjalliseen muotoon muutetusta aineistosta eroteltiin

yliviivaustussilla merkiten merkitykselliset lauseet, eli merkitysyksiköt (vrt. Erlingsson & Brysiewicz 2017, 96). Kun aineistoa käydään läpi rivi riviltä, se pakottaa kiinnittämään huomiota siihen, mitä vastaajat todella sanovat ja auttaa luomaan teemoja, jotka heijastavat vastaajien kokemustaan maailmasta, eikä tutkijan tai jonkin muun mahdollisen teoreettisen oletuksen (Gibbs 2007). Merkitysyksiköt olivat sellaisia informantin ilmaisuja tämän omista kokemuksista ja ajatuksista, jotka vastasivat tutkimuskysymyksiin. Nämä ilmaisut kirjattiin sellaisenaan taulukkoon, kohtaan ”alkuperäinen ilmaus”. Tämän jälkeen merkitysyksikköä tarvittaessa tiivistettiin tai pelkistettiin – tässä vaiheessa oli kiinnitettävä huomiota siihen, että lauseen alkuperäinen merkitys säilyisi. Seuraavaksi keksittiin merkitysyksikköä mahdollisimman hyvin kuvaava ”koodi”, eli lyhyt ilmaus, joka kirjattiin kohtaan ”alaluokka”. (vrt. Erlingsson & Brysiewicz 2017, 96.) Tällä tavoin, kohta kohdalta taulukkoon kirjatun, koko aineisto käytiin läpi. Merkitysyksiköitä aineistosta löytyi lopulta 203 kappaletta, mikä tarkoitti 13 sivua taulukkomuotoista tekstiä (fontti Calibri, fonttikoko 9).

Seuraava vaihe oli yhdistellä yhteensopivat alaluokat sopivien yläluokkien alle. Teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä alaluokat syntyvät aineistolähtöisesti, mutta yläluokat voivat tulla ”valmiina”. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 117–118.) Ryhmittely yläluokkiin tapahtui kuitenkin meidän tapauksessamme vielä suhteellisen aineistolähtöisesti. Erlingssonin ja Brysiewiczin (2017, 96) mukaan yläluokat vastaavat kysymykseen kuka, mitä, milloin tai missä. Meillä ne vastaavat kysymykseen ”mitä?”.

Päätely eteni taulukon 4 havainnollistamalla tavalla siten, että yhteensopivista yläluokista johdettiin edelleen teemoja. Teemat ovat yläluokkia yhdistäviä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 118.) Viimeistään tässä vaiheessa teoriaohjaava ote näkyi konkreettisesti: teemat käsittelevät samoja sisältöalueita, kuin etukäteen valitut teoriat. Teemat vastaavat kysymyksiin miksi, miten, millä tavalla ja millä keinoin (Erlingsson & Brysiewicz 2017, 97).

TAULUKKO 4. Esimerkki teoriaohjaavasta sisällönanalyysistä

Teoriaohjaava sisällönanalyysi				
Alkuperäinen ilmaus	Tiivistelmä	Koodi / Alaluokka	Yläluokka	Teema
H1: Ehkä, että mä osaan paljon asioita, mutta sama aika tulee minulle, että pari asiaa, mitä mä olen heikko siellä.	Osaan paljon asioita mutta joissakin olen myös heikko.	Minäkuva	Käsitys itsestä	Käsitys itsestä ja omasta osaamisesta
RH: Nyt minä osaan paljon, koska kysyn itseltäni, ja minä vastaan – minä osaan laittaa ruokaa, osaan hoitaa lapsia	Nyt minä osaan paljon, koska kysyn itseltäni, ja minä vastaan.	Osaamisen tiedostaminen	Kyvykkyyden kokemus	

Analyyysin vaiheet:

1. Aineisto tekstimuotoon (litterointi, taulukot)
2. Aineistoon tutustuminen ja alustavien sisältöalueiden jäsentely
3. Merkitysyksiköiden haku ja kirjaaminen
4. Merkitysyksiköiden tiivistäminen/pelkistäminen
5. ”Koodien” nimeäminen merkitysyksiköille
6. Yhteensopivien alaluokkien ryhmittely
7. Yläluokkien luominen ryhmitellyille alaluokille
8. Yhteensopivien yläluokkien ryhmittely edelleen teemoiksi
9. Ala- ja yläluokkien kvantifiointi

Edellä kuvatulla tavalla tavoin aineiston käsittely ja analysointi eteni järjestelmällisesti ja johdonmukaisesti, ja saimme sisällönanalyysin keinoin luotua näkemyksen oman osaamisen tunnistaminen aikaansaamista vaikutuksista yksilölle. Teoriaohjaavana tämä näkemys perustuu osaltaan valmiisiin teorioihin (Tuomi & Sarajärvi 2009, 119).

Laadullisen analyysin tueksi jatkoimme aineiston analyysia kvantifioimalla sitä. Laskimme, kuinka monta tiivistettyä merkitysyksikköä oli kussakin alaluokassa, ja edelleen kuinka monta merkitysyksikköä oli kussakin yläluokassa jne. Tämä tuotti lisätietoa ja uutta näkökulmaa laadullisen aineiston tutkimustuloksiin: voimme kuvata erilaisten ilmiöiden

esiintyvyyttä aineistossa jollakin tasolla myös määrällisesti (Tuomi & Sarajärvi 2009, 121–122). Vaikkakin seuraavassa luvussa käymme läpi kaikki laadun kuvaukset riippumatta niiden määrästä, esittelemme analyysin tulokset selkeyden vuoksi niiden määrällisessä suuruusjärjestyksessä.

4.4 Tutkielman luotettavuuden ja eettisyyden arviointia

Tutkielman luotettavuutta arvioimme Tracyn (2010) laadullisen tutkimuksen arviointikriteeristön kautta. Tracyn (2010, 837) mukaan laadullisen tutkimuksen laadukkuutta ja luotettavuutta voidaan tarkastella kahdeksan kriteerin kautta: aiheen merkittävyyden (worthy topic), tutkimusasetelman perusteellisuuden (rich rigor), vilpittömyyden (sincerity), uskottavuuden (credibility), resonanssin (resonance), merkittävän panostuksen (significant contribution), eettisyyden (ethics) sekä tutkimuksen johdonmukaisuuden (meaningful coherence) kautta. Olemme peilanneet näitä kaikkia omaan tutkielmaamme ja arvioineet tätä kautta tutkielmamme luotettavuutta ja laadukkuutta.

Tracyn (2010, 840–841) mukaan laadullista tutkimusta ja sen laadukkuutta arvioitaessa voidaan arvioida tutkimusaiheen merkittävyyttä. Tätä lisää aiheen relevanttius, ajankohtaisuus, merkittävyys, mielenkiintoisuus ja elävyys (Tracy 2010, 840–841). Tutkielmamme aihe on tällä hetkellä hyvin ajankohtainen ja osaamisen tunnistamista pyritään kehittämään koko ajan. Osana jatkuvan oppimisen edistämistä osaamisen tunnistaminen on myös osana nykyistä hallitusohjelmaa (Valtioneuvosto 2019). Vallalla oleva poliittinen ilmapiiri sekä keskustelu voivatkin olla tutkimuksen alkuunpanijoita (Tracy 2010, 840).

Toinen Tracyn arviointikriteeristön kohta on tutkimusasetelman perusteellisuus. Tällöin arvioinnin kohteena ovat tutkimuksen teoreettisen rakenteen, olemassa olevien tietolähteiden, kontekstin, aineistonkeruun ja analyysiprosessin pätevyys, monipuolisuus ja runsaus. (Tracy 2010, 840–841.) Tutkielmamme teossa olemme pyrkineet huolellisuuteen niin suunnittelutyön aikana, kuin koko prosessin ajan. Lisäksi käytimme tutkielmamme tekemisessä useita rinnakkaisia tutkimusmenetelmiä. Tutkimuksen reliaabeliutta tukee se, että rinnakkaisilla tutkimusmenetelmillä on saatu aikaan sama tulos (Hirsjärvi & Hurme 2008, 186; Golafshani 2003, 601).

Aineiston keruussa pyrimme systemaattisesti huolellisuuteen. Jo ennen varsinaista aineistonkeruuta olimme keränneet mahdollisimman paljon tietoa aiheesta. Koska olimme mukana työpajoissa, tietämyksemme karttui aiheesta jo tuolloin jonkin verran. Opimme muun muassa sen, miten tärkeää on kiinnittää huomioita kysymysten muotoiluun suomen kielellä, että ne ymmärrettäisiin oikein, varsinkin kun tutkimuskohteena ovat eri maista tulevat maahan muuttaneet. Testasimme aineistonkeruulomakkeet muutamilla maahan muuttaneilla jo ennen varsinaista aineistonkeruuta, jotta saisimme varmistuksen siitä, että lomakkeet ovat ymmärrettäviä ja mittaavat juuri sitä asiaa mitä haluamme aineistonkeruulla selvittää. Varasimme aineistonkeruuseen runsaasti aikaa ja saimme kerättyä riittävästi sekä kyselylomakevastauksia että haastatteluita. Olemme raportoineet mahdollisimman tarkasti tutkimukseen vaikuttaneet valinnat ja yksityiskohdat sekä analysointiprosessin, jotta se avautuisi lukijalle mahdollisimman hyvin. Lukijan tulisikin saada avoimesti ja läpinäkyvästi käsitys tutkimuksen lähtökohdista sekä muista tutkimuksen yksityiskohdista (Virtanen 2006, 198; Tracy 2010, 841).

Kolmas arviointikriteeri on tutkijan vilpittömyys. Tällä tarkoitetaan sitä, että tutkija reflektoi omaa asemaansa tutkimuksen teossa: tutkija tiedostaa oman asemansa, subjektiiviset arvonsa, ennakoasenteensa, puolueellisuutensa ja taipumuksensa sekä tiedostaa omat vahvuutensa ja heikkoutensa ja huomioi näiden kaikkien vaikutuksen tutkimukseen. Vilpittömyyttä tutkimuksessa lisää käytettyjen metodien ja haasteiden läpinäkyvyys, itsereflektointi, herkkyys ja rehellisyys. (Tracy 2010, 840–842.) Tiedostimme tutkimusta tehdessä sen, että saatamme tarkastella asioita hyvin eri näkökulmasta kuin monet informanteista. Esimerkiksi koulutustaustamme sekä asemamme kantasuomalaisina henkilöinä vaikuttavat siihen, miten näemme, koemme ja tulkitsemme asioita. Toisaalta tiedostimme asetelman, joka muodostuu, kun haastateltava ja haastattelija tulevat eri kulttuuritaustoista (ks. esim. Pietilä (2010b, 417). Erilaisista taustoista tulevien ihmisten kokemukset voivatkin poiketa toisistaan paljonkin.

Tutkimuksen uskottavuus on neljäs tutkimuksen laadukkuutta arvioiva kriteeri. Tutkimuksen uskottavuudella viitataan tutkimuslöydösten luotettavuuteen, todellisuuden tuntuun ja vakuuttavuuteen. Esimerkiksi riittävien yksityiskohtien kuvailu, triangulaatio ja kiteyttäminen sekä moniäänisyys lisäävät tutkimuksen uskottavuutta. (Tracy 2010, 840–843.) Siinä missä kvantitatiivisessa tutkimuksessa uskottavuus riippuu mittarin rakentamisesta ja tutkimuksen luotettavuutta voidaan arvioida tutkimuksen validiteetin ja reliabiliteetin kautta,

kvalitatiivisessa tutkimuksessa luotettavuutta arvioitaessa tutkija on ”mittari”, jota arvioidaan: tutkimuksen uskottavuus riippuu tutkijan kyvyistä ja vaivannäöstä (Golafshani 2003, 600).

Triangulaatio tarkoittaa sitä, että tutkimuksen löydökset ovat linjassa aiempiin, samasta aiheesta tehtyihin tutkimuksiin, vaikkakin aineistonkeruumenetelmät olisivatkin erilaiset (Tracy 2010, 843). Tutkimustuloksemme ovat samansuuntaisia, mitä aiemmat tutkimukset ovat tuoneet aiheesta ilmi, vaikkakin juuri oman osaamisen tunnistamisen voimaannuttavista vaikutuksista on tutkimusta tehty vähän, etenkin silloin, kun osaamisen tunnistaminen ei ole virallisesti tunnustettua. Tutkielmamme kuitenkin lisäsi ymmärrystä aiheesta. Kiteyttäminen liittyy tähän: monipuoliseen aineiston ja menetelmien käyttöön sekä runsaaseen teoreettiseen viitekehykseen. Tarkoitus ei ole löytää yksittäistä totuutta, vaan pikemminkin tarjota monitahoisempi, syvällisempi, mutta kuitenkin vain osittainen ymmärrys aiheesta. (Tracy 2010, 843–844.)

Tutkimuksen uskottavuuteen liittyy myös yksityiskohtien kuvailu. Riittävien tietojen ja yksityiskohtien kuvaaminen lukijalle on tärkeää, jotta lukijat voivat tehdä omat johtopäätöksensä tilanteesta (Tracy 2010, 843). Tutkimuksen validiutta on se, että kuvaukset ja siihen liitetyt selitykset ja tulkinnat ovat yhteensopivia (Hirsjärvi ym. 2009, 232). Riittävät yksityiskohtien ja ratkaisujen avaaminen lukijalle antavat lukijalle mahdollisuuden arvioida tutkimuksen validiteettia. Olemmekin pyrkineet kuvailemaan tutkimuksen taustat, tutkimusprosessin sekä analyysiprosessin mahdollisimman huolellisesti ja pyrkineet tällä lisäämään tutkimuksen läpinäkyvyyttä.

Tutkimuksen uskottavuutta arvioitaessa voidaan arvioida moniäänisyyttä, eli sitä, sisältääkö tutkimus monipuolisesti ja vaihtelevasti tutkimukseen osallistuvien ääntä sekä raportissa että analyysissa. Moniäänisyydessä on kyse myös siitä, etteivät laadullisen tutkimuksen tekijät laita sanoja tutkittavien suuhun, vaan ennemminkin huolehtivat siitä, että esille tulevat näkökulmat, jotka poikkeavat enemmistön tai tutkijan näkemyksistä. Tutkijan on oltava tietoinen kulttuurisista eroista itsensä ja tutkittavien välillä, jotka voivat liittyä esim. sukupuoleen, ikään tai seksuaalisuuteen, koska nämä voivat olla perustana hyvin erilaisille merkityksille, joita luodaan. Uskottavuus kasvaa, kun tutkija kiinnittää huomiota näihin seikkoihin (Tracy 2010, 844.) Tämä liittyy läheisesti myös edellä mainittuun tutkijan vilpittömyyteen. Olemme

pyrkineet huomiomaan näitä seikkoja tutkimuksen teossa. Halusimme saada ilmiöstä mahdollisimman rehellisen kuvan, mikä vaati esimerkiksi ainestoa kerätessä ja analysoidessa avoimuutta ja herkkyyttä nähdä asioita, jotka muuten saattaisivat jäädä piiloon.

Mietimme tutkimusta tehdessä myös esimerkiksi sitä, kuinka paljon vastauksiin vaikutti se, että osa tutkimukseen osallistujista oli turvapaikanhakijoita; uskaltavatko he kertoa meille rehellisesti asioista? Eihän heidän tarvitse pelätä sitä, että mikään heidän sanomistaan asioista vaikuttaisi heidän turvapaikkapäätökseensä? Otimme tämän huomioon siinä, että kerroimme heille tarkasti, mikä on meidän asemamme tutkimuksen teossa, mihin tietoa käytetään ja että kaikki tieto tulee tutkimukseen anonyymisti. Toisaalta, osan informanteista olimme tunteneet jo pidemmältä ajalta, mikä varmasti auttoi vastaamaan rehellisemmin joihinkin kysymyksiin. Toisaalta tiedostamme, että tuttuus on voinut vaikuttaa myös negatiivisesti, vaikkakin näemme hyödyn olleen kuitenkin paljon suurempi. Tämä tuli esiin aineistonkeruussa esimerkiksi siinä, että kritiikkiä ja palautetta työkaluista uskallettiin esittää herkemmin silloin, kun haastattelija oli tuttu. Oman kokemuksemme mukaan esimerkiksi kritiikin esittäminen saattaa joistain kulttuureista tuleville olla vaikeampaa, varsinkin jos se kohdistetaan entuudestaan tuntemattomalle ihmiselle. Kritiikin esittäminen saatetaan helposti kokea epäkohteliaana. Näin ollen kritiikin esittäminen saattaakin vaatia luottamusta. Tältä osin tuttuudesta on voinut olla hyötyä etenkin joidenkin tutkimukseen osallistujien kohdalla. Koemmekin aineiston olevan yksi tutkielmamme vahvuuksista.

Tracyn arviointikriteereistä viides on resonanssi (Tracy 2010, 840). Sillä tarkoitetaan tutkimuksen kykyä vaikuttaa yleisöön. Kaikkien laadullisten tutkimusten ei tarvitse kuitenkaan saavuttaa resonanssia samalla tavalla. Yleisöön vaikuttamista edistää esteettinen ja mielikuvia herättävä asioiden esittämistapa sekä todenmukainen yleistäminen ja siirrettävät löydökset. (Tracy 2010, 844–845.) Olemme huomioineet tämän siten, että raporttimme on muotoiltu rakenteeltaan ja kielenkäytöltään mahdollisimman lukijaystävälliseksi. Lisäksi olemme käyttäneet tekstiä havainnollistavia kuvioita ja taulukoita. Olemme pyrkineet tuomaan esiin aiheen vaikuttavuutta yksilön arkielämän kannalta, jolloin se voi herätellä myös lukijan omia ajatuksia henkilökohtaisella tasolla. Laadullisesti tuotettu tieto voidaan siirtää ja hyödyntää muissa yhteyksissä. Tutkimusraportti voi olla muotoiltu siten, että se rohkaisee siirrettävyyteen esimerkiksi tarjoamalla rikasta kuvailua ja kirjoittamalla ymmärrettävästi ja kutsuvasti. Tutkimus onkin saavuttanut siirrettävyyden silloin, kun lukija voi tuntea sen

samankaltaisuuden omien tilanteidensa kanssa. Näin lukijalla on mahdollisuus antaa lukemansa vaikuttaa omaan toimintaansa intuitiivisesti. (Tracy 2010, 845.)

Kuudes Tracyn arviointikriteeristön kohta on merkittävä panostus. Tällä tarkoitetaan vauvannäköä, joka näkyy tutkimuksessa sekä käsitteellisesti, teoreettisesti että käytännössä, moraalisesti, metodologisesti ja heuristisesti. (Tracy 2010, 840.) Teoreettisesti merkittävä tutkimus laajentaa, rakentaa ja kritisoi tieteellistä tietoa, ja on näin ollen teoreettisesti merkittävä tutkimus. Heuristinen merkittävyys taas inspiroi lisätutkimuksiin. Tutkimus voi siis esimerkiksi johdattaa edelleen uusien mielenkiintoisten tutkimuskohteiden äärelle ja jopa tutkimuksen tekoon. (Tracy 2010, 846.) Olemmekin tuoneet esille tutkielmamme lopuksi muutamia ehdotuksia jatkotutkimuksille, joita aiheesta voisi tehdä. Käytännön merkittävyys taas tarkoittaa sitä, että tutkimus ja sen tarjoama tieto on hyödyllistä, esimerkiksi niin, että se auttaa ymmärtämään ja valottamaan nykyistä ongelmaa tai että se auttaa lukijoita näkemään maailman toisella tavalla tai jopa vapauttaa yksilöitä epäoikeudenmukaisuudesta. (Tracy 2010, 846.)

Seitsemäntenä Tracyn arviointikriteeristön kohtana on eettisyys (Tracy 2010, 840). Tutkimuksen eettinen pohdinta on olennainen ja merkittävä osa tutkimuksen tekoa. Tracyn (2010, 847) mukaan menettelyetiikka käsittää virheettömyyden tärkeyden sekä valheiden, vilpin, laiminlyönnin sekä sepittämisen välttämisen. Eettiset kysymykset koskevat erityisesti tutkielman suunnitteluvaihetta sekä aineiston keruuta (Gibbs 2007). Olemme työstäneet tutkielmamme kautta linjan rehellisesti ja totuudenmukaisesti.

Menettelyetiikkaan kuuluu myös tutkittavien oikeus saada tietää tutkimuksen luonne sekä mahdolliset seuraukset ja ymmärtää, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista (Tracy 2010, 847). Kaikilta informanteilta pyysimme suostumuksen tutkimukseen osallistumisesta (liite 4) ja selvittäneet mahdollisimman tarkasti, mitä tutkimukseen osallistuminen käytännössä tarkoittaa. Ennen suostumuslomaketta selvitimme tarkasti (sekä paperilla, että suullisesti), mikä on tutkimuksen tarkoitus ja mihin kerättyä tietoa käytetään. Tämä on yleinen ja tärkeä tutkimuseettinen toimi, mutta myös tämän tutkielman kohderyhmän takia erityisen tärkeä; monet heistä tulevat sellaisista taustoista, jossa luottamus toisiin ihmisiin on saattanut kärsiä. Siksi myöskään henkilökohtaista tietoa ei ulkopuolisille välttämättä haluta antaa. Pyrimme ottamaan tämän seikan huomioon, samaten kuin tutkittavien anonymiteetin.

Laadullisen tutkimuksen aineisto on usein hyvin henkilökohtaista ja yksilöllistä, eikä yksilöiden tunnistamista voi piilottaa yhdisteltyjen tilastoiden taakse, kun dataa analysoidaan ja raportoidaan (Gibbs 2007). Tämän huomioiden keräsimme tutkimukseen osallistuvilta vain tutkimuksen kannalta tärkeät tiedot. Analysointivaiheessa käsitelimme tietoa pääasiassa merkitysyksiköin, jotka oli koodattu numeroin. Kerättyä aineistoa olemme säilyttäneet varoen, ja vain meillä on ollut siihen pääsy. Tutkielman valmistuttua kerätty aineisto tuhotaan. Osa menettelyetiikkaa onkin se, että tutkijat suojaavat tutkittavia aiheettomalta altistumiselta suojaamalla kaikki henkilökohtaiset tiedot säilyttämällä niitä huolellisesti, niin ettei muilla ihmisillä ole niihin pääsyä (Tracy 2010, 847).

Menettelyetiikan ohella tilannesidonnainen etiikka on tärkeä huomioida tutkimuksen teossa. Tilannesidonnaisessa etiikassa kyse on niistä eettisistä käytännöistä, jotka ilmenevät kontekstin erityisolosuhteisiin liittyvänä huomioimisena. Eettisten päätösten tulisi perustua tutkimuskohteen erityispiirteisiin. Eettisiä kysymyksiä mietittäessä on tärkeää pohtia myös suhteellista etiikkaa. Suhteellinen etiikka sisältää tutkijan itsetietoisuuden eli sen, että tutkija on tietoinen luonteensa, toimiansa ja seurauksiensa vaikutuksista muihin. (Tracy 2010, 847.) Laadullisissa tutkimuksissa tutkijan onkin oltava herkkä mahdollisille harmille sekä jopa järkyttämislle, jota tutkimukseen osallistuminen voi tutkittaville aiheuttaa (Gibbs 2007). Olemme ottaneet tämän huomioon aineistonkeruun aikana ja myös korostaneet tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuutta. Lisäksi olemme pyrkineet siihen, että omasta osaamisesta ja työkalujen käyttämiskokemuksesta kertominen ei aiheuttaisi informanteille min-käänlaista harmia.

Laadukas tutkimus on johdonmukainen, ja tämä on myös Tracyn (2010, 840) arviointikriteeristön kahdeksas kohta. Tutkimuksen johdonmukaisuus ilmenee siinä, että se saavuttaa tavoitteensa, käyttää tavoitteisiinsa sopivia metodeja ja menetelmiä sekä merkityksellisesti yhdistää kirjallisuuden, tutkimuskysymykset, tutkimuslöydökset ja tulkinnat toisiinsa. Johdonmukainen tutkimus myös hyödyntää käsitteitä, jotka sopivat tutkimuksen paradigmaan ja tutkimustavoitteisiin. (Tracy 2010, 840, 848.) Metodologian johdonmukaisuus tarkoittaa laajasti ajateltuna sitä, että tutkimus pitäytyy siinä laadullisen tutkimuksen perinteessä, jota se ilmentää. Kapeammin ajateltuna metodologinen johdonmukaisuus tarkoittaa sitä, että käytetyt metodologiat ovat keskenään johdonmukaisia. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 186.) Johdonmukaisessa tutkimuksessa tutkimussuunnittelu, aineiston keruu ja analyysin teoreettinen

viitekehys yhdistyvät tilannesidonnaisiin tavoitteisiin (Tracy 2010, 848). Tutkielmamme aihe on vaativa siksi, että oman osaamisen tunnistamisen vaikutuksista yksilölle ei ole olemassa kovinkaan paljoa aikaisempaa tietoa. Lisäksi kohderyhmän tavoittaminen aineistonkeruuta varten saattaisi olla hankalaa ilman aikaisempia kontakteja tai verkostoja, jonka lisäksi tulee huomioida mahdolliset yhteisen kielen puuttumisen tuomat haasteet. Haasteista huolimatta saimme kuitenkin luotua tutkielmaprosessistamme johdonmukaisen kokonaisuuden.

Tutkimusta arvioitaessa on hyvä mainita sekä tutkimuksen vahvuudet että heikkoudet (Tuomi, Sarajärvi 2018, 183). Vaikka tutkielmassamme on paljon vahvuuksia, tulee omaa työtä tarkastella myös kriittisesti. Kiinnitimme huomiota siihen, että olemme itse olleet mukana Opinsauna-hankkeessa kehittämässä oman osaamisen tunnistamisen työkaluja sekä testaamassa sitä käytännössä kohderyhmän kanssa. Tämä on antanut mahdollisuuden nähdä, miten työkalut toimivat käytännössä, varmistanut runsaan taustatiedon kertymisen aiheesta sekä mahdollistanut kontaktien luomisen aineistonkeruuta ajatellen. Näin ollen se on vaikuttanut myönteisesti mm. aineistonkeruuseen. Toisaalta tiedostamme myös sen, että tiiviisti työkalujen kehittämistyössä mukana olleina on tämä voinut vaikuttaa sokaisevasti, jolloin emme välttämättä ole osanneet kiinnittää huomiota samoihin asioihin kuin ulkopuolinen henkilö olisi osannut.

5 TULOKSET

Aineiston analyysin tulokset esitellään tässä luvussa teemoittain siten, että määrällisesti eniten merkitysyksiköitä sisältävät teemat esitellään ensiksi. Esittelemme kuitenkin määrällisestä koostaan huolimatta jokaisen muodostetun teeman ylä- ja alaluokkineen. Aineiston kokonaisuuden hahmottamisen tueksi käymme ennen tuloksiin syventymistä pääpiirteittäin lävitse informanttien taustatiedot.

5.1 Informanttien taustatiedot

Emme halunneet rajata tutkielman informantteja iän, sukupuolen tai muun ominaisuuden perusteella. Informantteja yhdistää ainoastaan se, että he ovat muuttaneet syystä tai toisesta Suomeen. Niinpä informanttimme ovat eri-ikäisiä ja erilaisista taustoista tulevia henkilöitä, joilla on keskenään hyvinkin erilaiset koulutustaustat ja ammatit.

Suurin osa haastattelu- ja kyselomakevastaajista oli lähtöisin Venäjältä, lisäksi useat vastaajista olivat lähtöisin Syyriasta, Afganistanista, Somaliasta ja Irakista. Myös muita lähtömaita esiintyi. Yhteensä informantteja oli yhdestätoista eri lähtömaasta. He olivat asuneet vastaus-hetkellä Suomessa eri pituisia aikoja: asumisaika vaihteli kahdeksasta kuukaudesta 25 vuoteen. Suurin osa informanteistamme oli sukupuoleltaan naisia. Ikäjakauma oli kaikkiaan 18-56 vuotta, mutta pääosin 25–43 vuotta.

Suurimmalla osalla informanteista oli Suomessa hankittua koulutusta ja työkokemusta. Suomen ulkopuolella hankitun koulutuksen taso vaihteli informanttien välillä suuresti: osa ei ollut käynyt koulua lainkaan, osalla taas oli korkeakoulututkinto.

5.2 Teema 1: Kyvykkyyden kokemus tukee myönteistä käsitystä itsestä

Käsitys itsestä ja omasta osaamisesta muodostaa aineiston analyysin perusteella selkeän, näkyvän ja määrällisesti suurimman teeman, joka kuvastaa oman osaamisen tunnistamisen työkalujen käytön vaikutuksia yksilölle (kuvio 5). Tähän teemaan liittyviä merkitysyksiköitä löytyi aineistosta 112 kpl. Teemaan kuuluu kaksi yläluokkaa. Ensimmäinen yläluokka on ”kyvykkyyden kokemus”, joka sisältää kolme alaluokkaa: käsityksen omasta osaamisesta, osaamisen tiedostamisen sekä itsestä kertomisen ja oman osaamisen sanoittamisen. Toinen yläluokka on ”käsitys itsestä”, joka sisältää niin ikään kolme alaluokkaa: itsetuntemuksen, minäkuvan ja itseluottamuksen. Käsitys itsestä eli minäkäsitys tarkoittaa yksilön itseensä kohdistamien ajatusten ja tunteiden kokonaisuutta, joka ei siis ole välttämättä sitä, mitä yksilö todella on, vaan pikemminkin kuva itsestä (Rosenberg 1979, 7).

TEEMA 1: Käsitys itsestä ja omasta osaamisesta (112 kpl)

Kyvykkyyden kokemus (76 kpl)			Käsitys itsestä (36 kpl)		
Käsitys omasta osaamisesta (31 kpl)	Osaamisen tiedostaminen (29 kpl)	Itsestä kertominen ja oman osaamisen sanoittaminen (16 kpl)	Itsetuntemus (20 kpl)	Minäkuva (9 kpl)	Itseluottamus (7 kpl)

KUVIO 5. Teema 1: Käsitys itsestä ja omasta osaamisesta

Tutkimusaineiston perusteella oman osaamisen tunnistamisen työkalujen suurin vaikutus määrällisesti oli kyvykkyyden kokemus. Kyvykkyydellä tarkoitamme tässä yksilön omaa kokemusta siitä, että osaa asioita (mm. Martela & Jarenko 2014, 29).

Työkalujen käyttö tuki myönteistä käsitystä omasta osaamisesta. Oma osaaminen kokonaisuutena saatettiin kuitenkin rinnastaa omaan ammattiosaamiseen. Varsinkin työkalujen käytön alkuvaiheessa oma ammatti tai ammattiosaaminen saatettiin nähdä sellaisenaan kuvaukseksi henkilön omasta osaamisesta, eikä osaamisen muita osa-alueita, kuten informaalista hankittuja vahvuusalueita, huomioitu. Etenkin maahanmuuttajat, jotka eivät ole käyneet kotimaassaan koulua, eivät välttämättä koe, että heillä on muuta osaamista kuin harjoittamansa ammatti (Wilhelmsson 2010, 25).

"Minä olen kokki." (Ryhmähaastattelu, jatkossa RH)

Oman osaamisen tunnistamisen työkaluja käyttäneiden käsitys omasta osaamisesta saattoi muuttua tai laajentua etenkin silloin, kun omaa osaamista oli aiemmin ajateltu ainoastaan oman ammatin tai ammatillisen osaamisen kautta. Tällöin oman osaamisen tunnistamisen työkalut auttoivat käyttäjää laajentamaan näkemystään osaamisen käsitteestä, ja sitä kautta laajentamaan näkemystä myös omasta osaamisesta.

Aikaisemmin, jos sinä kysyt minulle mitä sinä osaat, mä sanoin sinulle, minä olen sähkömies." H7

"Nyt minä ajattelen, että osaan paljon." (Avovastaus, jatkossa AV)

Työkalujen käyttö auttoi käyttäjänsä tiedostamaan omaa osaamista. Työkalut auttoivat oman osaamisen hahmottamisessa siten, että se tuli itselle näkyväksi – käytännössä tämä tapahtui konkreettisesti täyttämällä SkiLLfie-lomakkeita ja kirjoittamalla niihin, tai pohtimalla lomakkeissa esitettyjä kysymyksiä. Työkalut auttoivat muistamaan sellaista harvemmin käytettyä tai pitkän aikaa sitten tarvittua osaamista, joka oli jo saattanut unohtua. Toisaalta oman osaamisen sanoittamisen myötä työkalujen käyttäjälle saattoi valjeta sellaistaikin itsestäänselvyytensä pidettyä osaamista, jota tämä ei ollut aikaisemmin lainkaan tiedostanut.

"...I usually doubt myself a lot...so it can help that I can see that, well, I'm good at some things." H2

"I wasn't maybe aware of all these skills that I have" H2

"...it made me more aware of what I can do." AV

"I was pleased to find out all the competencies I had." AV

Omaa osaamista tuntui olevan helpointa hahmottaa konkreettisten käytännön esimerkkien kautta. Arjessa suoritettujen käytännön asioiden hahmotettiin osaamisalueiksi, samoin kuin esimerkiksi puutöiden valmistaminen harrastekurssilla.

"Nyt minä osaan paljon, koska kysyn itseltäni, ja minä vastaan – minä osaan laittaa ruokaa, osaan hoitaa lapsia" RH

Toisaalta oma senhetkinen kielitaito saatettiin nähdä mittarina sille, kuinka hyvin henkilö ylipäänsä hallitsee kyseisen osaamisalueen. Omalla vahvuusalueella toimimista ajateltiin siten, että toiminta tulisi tapahtumaan ainoastaan suomen kielellä, ja näin ollen sitä tulisi osata myös selittää suomeksi. Mikäli suomen kielen taito koettiin heikoksi, tämän myötä myös käsitys omista vahvuuksista heikkeni. Tämä ilmiö tapahtui etenkin niissä tapauksissa, joissa työkaluja ei ollut saatavilla niiden käyttäjän omalla äidinkielellä (esim. venäjä). Tällöin käyttäjä joutui lukemaan ja täyttämään lomakkeita senhetkisen suomenkielentaitonsa varassa, joka saattoi vääristää tämän käsitystä omasta osaamisestaan.

" Osaan opettaa osaamiani asioita muille tosi huonosti, koska... en osaa hyvin suomea niin miten...millä kielellä selvittää..." (Palauteaineisto, jatkossa PA)

Oman osaamisen sanoittaminen, kirjoittamalla paperille, ei ainoastaan myötävaikuttanut oman osaamisen tiedostamiseen. Se vaikutti myös siihen, miten työkaluja käyttänyt henkilö koki omasta osaamisestaan kertomisen ulkopuolisille tahoille.

"On lisännyt rohkeutta puhua itsestä." AV

"...it's not easy for me to speak about myself but...now I can tell, it's easy. Before that it was so hard..." H5

"Minusta tää on erittäin, tosi tärkeää, että mä teen tätä ennen ku mä lähden hakemaan töitä, kun tää on just mitä me tarvitaan täällä Suomessa." H7

Oman osaamisen työkalujen käyttö helpotti oman CV:n luomista sekä ajatusten järjestämistä vaikkapa ennen työhaastatteluun menemistä. Oman osaamisen sanoittaminen ja itsestä kertominen suomen kielellä kuitenkin oli jälleen osittain riippuvaista senhetkisestä kielitaidosta. Tässäkin koettu kielitaito saattaa heijastella vaikutuksia henkilön käsitykseen siitä, kuinka hyvin hän mielestään osaa asioita ”suomen kielellä”.

"Toiset osaavat piirtää tai vaikka joku kaava on olemassa, mutta sitten kun täytyis selittää se on vaikeaa." PA

”Venäläiset osaavat venäläisten kesken tehdä hyvin, mutta jos sitten täytyy vaikka kertoa suomalaiselle että hei minä osaan sitä ja tätä...” PA

”Osaan ilmaista itseäni musiikin kautta oli vaikea. Laulamalla. Koska ajattelivat että pitäis laulaa suomeksi...” PA

Jälleen avaimena parempaan itsetuntemukseen sekä asioiden prosessointiin nähtiin asioiden sanoittaminen itselle näkyviksi kirjoittamalla.

”...when you just write it down, maybe you will know about it and maybe you start to process yourself to be like higher level...” H1

”I know myself a little better” AV

”I know myself much better after this.” H5

”I found some questions that I didn’t think before.” AV

Osaamisen tunnistamisen työkalut saattoivat haastaa käyttäjän aiemmat ajatusmallit omasta itsestään. Tällä oli osaltaan vaikutusta minäkäsityksen muodostumiseen.

”Nyt vähän erilainen tavalla ajattelen kuin aikaisemmin.” H6

”Olen saanut uusia ajatuksia.” AV

Uudet ajatusmallit itsestä vaikuttivat myönteisesti myös itseluottamukseen.

”I just said for myself it’s good for boosting the self-confidence...” H2

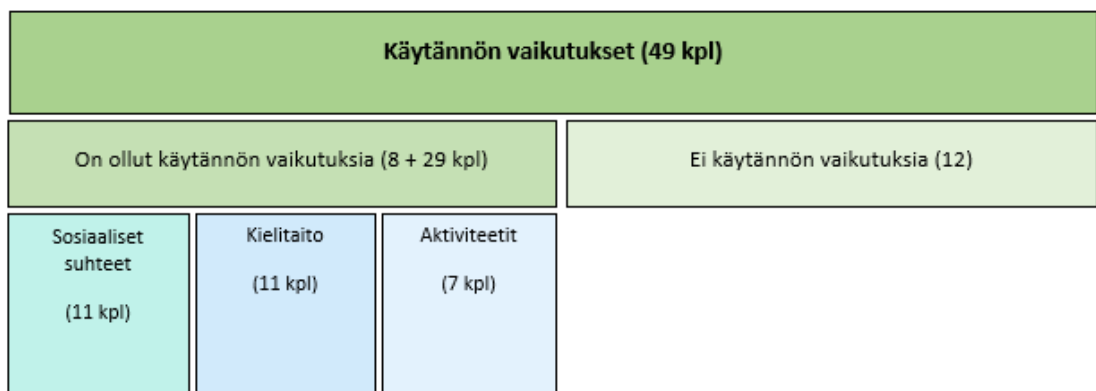
”Tuntuu ihan vahvalta.” H6

5.3 Teema 2: Sosiaaliset suhteet, kielitaito ja aktiivisuus kulkevat käsi kädessä

Tutkimusaineistosta esille tuotu toinen teema käsittää ne kaikki konkreettiset käytännön vaikutukset, jotka oman osaamisen tunnistamisen työkalujen käyttäjä on kokenut (kuvio 6). Konkreettisilla käytännön vaikutuksilla tarkoitetaan käytännön toimia, kuten työn tai opiskelupaikan hakemista, CV:n laatimista, uuden harrastuksen aloittamista tai kielen opiskelua. Em. käytännön vaikutukset on siis aineiston analyysivaiheessa erotettu aiemmin esitellyn ensimmäisen teeman vaikutuksista, jotka puolestaan voidaan määritellä työkalujen käyttäjän henkilökohtaiseksi ajatustyöksi.

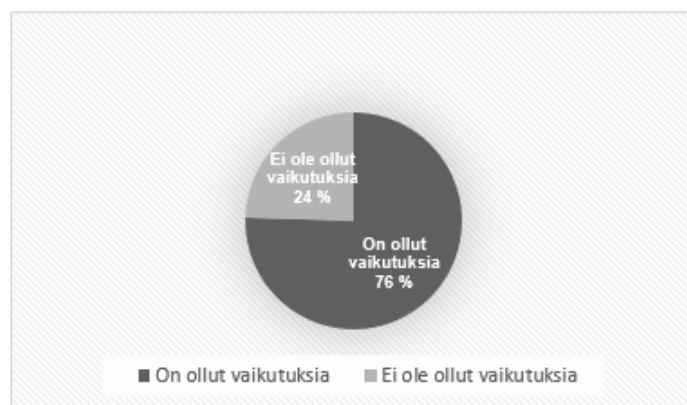
Tähän teemaan kuuluvia merkitysyksiköitä löytyi yhteensä 49 kappaletta. Ne jakautuvat kahteen yläluokkaan: ensiksi aineiston perusteella haluttiin kartoittaa se, onko vaikutuksia ylipäätään ollut. Kartoitimme aineistosta myös maininnat siitä, kun vaikutuksia ei koettu olleen. Vasta tämän jälkeen edettiin analysoimaan, minkälaisia konkreettiset vaikutukset ovat olleet. Käytännön vaikutukset jakaantuivat edelleen kolmeen alaluokkaan, jotka ovat sosiaaliset suhteet, kielitaito ja aktiviteetit.

TEEMA 2: KÄYTÄNNÖN VAIKUTUKSET (49 kpl)

KUVIO 6. Teema 2: Käytännön vaikutukset

Oman osaamisen tunnistamisen työkalujen käytön määriteltiin aineiston perusteella saaneen käytännön vaikutuksia aikaan kuvion 7. mukaisesti:

KUVIO 7. Vaikutusten jakauma

Oman osaamisen tunnistamisen työkalujen käytön kerrottiin saaneen aikaan erilaisia käytännön vaikutuksia huomattavasti enemmän, kuin että vaikutuksia ei olisi ollut lainkaan. Vaikutukset saattoivat olla myönteisiä tai kielteisiä. Kuvio 8 on tehty aineistossa esiintyneiden merkitysyksiköiden määrän mukaisesti.

Vaikuttavuuden arviointiin oli todennäköisesti liitoksissa osaamisen tunnistamisen työkalujen käyttöajan sekä graduinformanttina toimimisen välinen aika. Mikäli aika jäi lyhyeksi, ei vaikutuksia vielä välttämättä ollut ehtinyt esiintyä. Tämä toteamus esiintyi aineistossa muutamassa otteeseen.

”Ei paljon aikaa mennyt, siksi ei vielä vaikuttanut minun asiaan.” AV

”Ei se ole vielä oikein vaikuttanut...mutta varmasti myöhemmin auttaa minua opiskelualan valinnassa ja työn miettimisessä.” AV

Toisaalta koko oman osaamisen tunnistamisen työkalujen lomakkeet todettiin suoraan hyödyttömäksi:

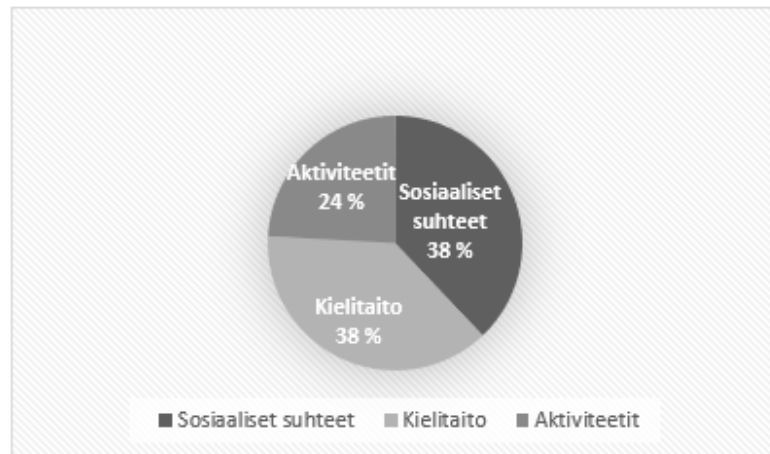
”Pelkkä joku hieno lomake ei auta minua.” AV

Osaamisen tunnistamiseen on saatettu liittää odotuksia esimerkiksi paremmasta työllistymisestä, joka taas on saatettu kokea Suomessa erittäin vaikeaksi. Tällöin osaamisen tunnistamisen itsearviointin työkalut on koettu hyödyttömiksi, koska niiden ei koettu edistävän työllistymistä suoranaisesti.

”Kuka vie minun lomakkeen eteenpäin, että saisin töitä?” (AV)

Aineiston analyysin perusteella oman osaamisen tunnistamisen työkalujen käytön konkreettisia vaikutuksia kuitenkin löytyi. Edelleen on syytä korostaa, että vaikutukset voivat olla joko positiivisia tai negatiivisia.

Aineistossa konkreettisesti nimetyt käytännön vaikutukset jakautuvat seuraavasti kuvion 8. mukaisesti alateemoihin:

KUVIO 8. Käytännön vaikutukset luokittain

Oman osaamisen tunnistamisen työkalujen käytön yksi vaikutus oli suomen kielen oppiminen. Oppiminen tapahtui, informantista riippuen, useaa eri kautta. Suomen kielen taidot saattoivat karttua suoraan käyttämällä työkalujen suomenkielistä versiota. Toisaalta työkaluja saatiin käyttää ryhmässä, jolloin suomen kielestä ja sen taidosta saatiin keskustella yhdessä. Kolmanneksi, oman osaamisen tunnistamisen työkalujen käyttö saattoi havahduttaa käyttäjän toteamaan, että suomen kielen taito olisi tälle hyödyksi – joka puolestaan myötävaikuttanut siihen, että käyttäjä päätti aloittaa suomen kielen opiskelun.

"I have started learning Finnish language on my own." AV

Suomen kieli ja senhetkinen koettu kielitaito vaikutti osin kuitenkin myös negatiivisesti. Koetun kielitaidon heikkoudet lievittyvät, mikäli oman osaamisen tunnistamisen työkaluja käytettiin ryhmässä.

"It's difficult to understand." H1

"Käsitteitä on vaikeita, jos olisin aivan yksin lomakkeiden kanssa, paperit jäisi pöydälle." AV

"Ongelmana suomen kieli, vaikea ymmärtää..." PA

Sosiaalinen ulottuvuus oli yksi teemassa esiintyvä osa-alue. Tämä oli vahvasti liitoksissa siihen, mikäli työkalujen käyttö tapahtui ohjatusti ryhmässä.

"I can do things together." AV

"Tämä onnistuu vain ryhmässä." AV

Parhaimmillaan ryhmän tuki toimi vertaistukena sekä väylänä omista kokemuksista kertomiselle:

”Mutta oli hyvä keskustelu näistä jutuista koska oli aika keskustella että minkälaisia kokemuksia...” PA

Oman osaamisen tunnistamisen työkalujen käyttö oli innostanut myös verkostoitumaan. Verkostoitumisella saatetaan tarkoittaa niin puhtaasti ammatillista verkostoitumista, kuin ”verkostoitumista” suomalaisten tuttavien kanssa.

”...I have expanded my networking skills further.” AV

Aineistossa esiintyviin aktiviteetteihin kuuluu mm. SWOT-analyysin tekemistä, vanhan harrastuksen uudelleen aloittamista, ansioluettelon eli CV:n laatimista, ”to do” -listan tekemistä sekä työtodistuksen pyytämistä.

”It helped me rework on my resume.” AV

” ...it helped me to list down ”to-dos.” AV

5.4 Teema 3: Tulevaisuuden suunnittelu ja oman osaamisen kehittäminen

Tutkimusaineiston perusteella luotu kolmas teema on ”tulevaisuuden suunnittelu ja oman osaamisen kehittäminen” (kuvio 8). Tähän teemaan liittyviä merkitysyksiköitä analysoitiin 42 kappaletta, ja ne jakaantuvat kahteen yläluokkaan: tulevaisuuden suunnitteluun ja oman osaamisen kehittämiseen.

TEEMA 3: Tulevaisuuden suunnittelu ja oman osaamisen kehittäminen (42 kpl)

Tulevaisuuden suunnittelu (23 kpl)		Oman osaamisen kehittäminen (19 kpl)	
Tulevaisuuden suunnan hahmottaminen (13 kpl)	Palaute / vahvistus tulevaisuuden suunnitelmille (10 kpl)	Toive oman osaamisen kehittämisestä (10 kpl)	Oman osaamisen kehittämistarve (9 kpl)

KUVIO 9. Teema 3: Tulevaisuuden suunnittelu ja oman osaamisen kehittäminen

Osaamisen tunnistamisen itsearviointityökalut auttoivat tulevaisuuden suunnan hahmottamiseen herättelemällä vastaajaa miettimään omaa tulevaisuuttaan ja tarjoamalla valmiin alustan, johon omia ajatuksiaan saattoi kirjata. Tämä tuki ajatusprosessin syntymistä ja kulua:

"This application just made it process that what I want." (H1)

"Tää oli niinku tosi hyvä oikeesti siinä mielessä että mä hiffasin että ehkä mihin suuntaan mä voisin lähteä kehittämään omaa, tiiätsä, sitä niinkun osaamista ja kaikkea tommosta." (H4)

"Its effect on my reactions with thinking for future and what I can be later." (AV)

"...auttoi ajattelemaan työnhaun ja opiskelun kannalta tärkeitä pääasioita." (AV)

"Tää oli niinku ainakin sellainen, tiiätsä, pieni pysähdys että okei, nyt mietitään et tehdäänkö me kaikki oikein ja semmoista." (H4)

Osaamisen tunnistamisen itsearviointityökalujen koettiin myös peilaavan käyttäjänsä ajatuksia siten, että käyttäjä saattoi saada sen avulla jopa vahvistuksen omille tulevaisuudensuunnitelmilleen.

"Se on vahvistanut minun oma mieli ja oma tunne." (AV)

"Nyt minä tiedän mitä tulevaisuudessa teen." (AV)

"It makes me know my next step." (AV)

Oman osaamisen kehittäminen jaettiin kahteen alaluokkaan: toiveeseen oman osaamisen kehittamisestä sekä tarpeeseen oman osaamisen kehittamisestä. Toiveet olivat ihannekuvia, joista käyttäjä haaveilee, mutta ei ole ehkä vielä toistaiseksi ryhtynyt konkreettisiin toimiin näiden saavuttamiseksi:

"Haluaisin osata enemmän asioita." (H3)

"Haluaisin tehdä Suomessa jotain samantyylistä työtä, jota olen kotimaassanikin tehnyt." (VK10)

Oman osaamisen kehittämistarpeet sen sijaan määrittyivät toiveita konkreettisemmiksi tavoitteiksi sekä asioiksi, joista käyttäjä on todennut, että ne ovat hänen kannaltaan välttämättömiä:

"If i'm living in Finland, I need to understand what they have over here." (H1)

"Haluaisin oppia suomea että jos menisin lääkäriin ja kysyisi minulta kysymyksiä haluaisin vastata hänelle että ei tarvitsisi tulkkia." (AV)

5.5 Tulosten yhteenveto

Tulokset jakautuivat kolmeen eri teemaan: 1. Kyvykkyyden kokemus tukee myönteistä käsitystä itsestä, 2. Sosiaaliset suhteet, kielitaidon kehittyminen ja aktiivisuus kulkevat käsi kädessä, 3. Oman osaamisen kehittäminen ja tulevaisuuden suunnitelmat. Tulokset vastaavat ensimmäiseen tutkimuskysymykseemme: onko oman osaamisen tunnistaminen saanut aikaan jonkinlaisia vaikutuksia? Tulosten perusteella oman osaamisen tunnistamisella on ollut vaikutuksia yksilölle. Vaikutuksia auttaa hahmottamaan taulukko 5.

TAULUKKO 5. Osaamisen tunnistamisen työkalujen käytön vaikutukset

Opinsauna-hankkeen osaamisen tunnistamisen työkalujen käytön vaikutukset:				
Kasvatti kyvykkyyden kokemusta	Muutti käsitystä itsestä ja omasta osaamisesta myönteisemmäksi	Kehitti sosiaalisia suhteita ja kielitaitoa, ohjasi aktiviteetteihin	Innosti haaveilemaan tulevaisuudesta ja tekemään tulevaisuuden suunnitelmia	Innosti pohtimaan, kuinka omaa osaamista voisi kehittää
TEEMA 1		TEEMA 2	TEEMA 3	

Osaamisen tunnistamisen työkalujen käyttö on vaikuttanut yksilön käsitykseen omasta itsestään myönteisesti, vahvistamalla tietoisuutta omasta osaamisesta ja vahvuusalueista. Tämä tukee työkalujen merkitystä ”piilevän” osaamisen esille tuojana, esimerkiksi tilanteissa, joissa henkilö on tottunut pitämään omaa osaamistaan itsestäänselvyytenä.

”Nyt minä osaan paljon, koska kysyn itseltäni, ja minä vastaan – minä osaan laittaa ruokaa, osaan hoitaa lapsia.” (RH)

Osaamisen tunnistamisessa kaikista olennaisinta voidaankin sanoa olevan se, että yksilö tiedostaa oman oppimisensa, osaamisensa ja kehittämistarpeensa (Lepänjuuri & Niskanen 2014, 15). Työkalujen mainittiin myös tuoneen käyttäjälleen itsevarmuutta, itseluottamusta sekä saaneen aikaan uusia ajatuksia ja oivalluksia. Mitä paremmin yksilö osaa reflektoida omaa osaamistaan, sitä helpompaa omien vahvuuksien ja kehittämiskohteiden hahmottaminen on (Lepänjuuri & Niskanen 2014, 12). Työkalujen käyttö on myötävaikuttanut siihen, että henkilön itsetuntemus on lisääntynyt omien osaamis- ja vahvuusalueiden tuntemisen kautta. Käsitys siitä, mitä osaa ja mihin pystyy, on vahvistunut. Työkalujen käytön myötä

omaa osaamista on helpompi hahmottaa itselle, jolloin sitä on helpompaa myös kuvailla muille:

”On lisännyt rohkeutta puhua itsestä!” (AV)

Osaamisen käsite tuntui vastauksissa usein olevan liitoksissa hankittuun koulutukseen, ammattiin ja työkokemukseen. Osaamisen tunnistamisen työkalujen avulla on mahdollista laajentaa tätä käsitystä. Osaltaan esille nousi toive siitä, että kotimaassa hankittua ja käytettyä osaamista olisi mahdollista käyttää myös Suomessa. Toisaalta tähän liittyi joiltain osin myös turhautuneisuutta siihen, että oma osaaminen ei tuntunut olevan sellaisenaan siirrettävissä, vaan lisäkouluttautumista vaadittiin. Toisaalta käsitystä omasta osaamisesta saattoi heikentää myös se, mikäli se hahmotettiin oman, heikohkoksi koetun kielitaidon kautta: mikäli osattua asiaa ei ollut mahdollista kuvailla, kertoa tai toteuttaa Suomen kielellä, ajateltiin että tämä vaikuttaa omaa osaamissuoritusta heikentävästi, ikään kuin käytännön taidot olisivat suomen kielellä esitettyinä heikommalla, kuin ne todellisuudessa ovat. Tästäkin syystä koettu suomen kielen taito oli merkittävässä osassa, kuin myös suomen kielen taitoisten ystävien ja tuttujen apu. Varsinkin kielitaitoon liittyvien epävarmuuksien vuoksi uuteen ympäristöön meneminen vaatii rohkeutta sekä turvallista ja myönteistä ilmapiiriä. Oman osaamisen käyttämisessä, kehittämisessä ja hankkimisessa nousi esille ystävien ja tuttavien merkitys: täytyy olla joku turvallinen henkilö, jonka kanssa voisi mennä yhdessä esimerkiksi harrastusten pariin, ja jolta voisi tarvittaessa kysyä neuvoa.

Työkalujen käytön myötä esille on noussut myös joitakin yksilöllisiä kehittämiskohteita. Tätä kautta työkalut ovat voineet auttaa kirkastamaan omia tavoitteita sekä tekemään tulevaisuuden suunnitelmia. Tulevaisuutta suunniteltaessa työkalut ovat voineet toimia päätösten tekemisen tukena, jolloin ne ovat auttaneet päätöksessä ammatin valinnan tai työpaikan hakemisen suhteen. Aineiston alustavan katsauksen perusteella työkalujen käyttö onkin koettu yksilön kannalta pääosin myönteiseksi. Kuitenkin, koska työkalut kannustivat itsetutkiskeluun, esille saattoi nousta myös koettuja kipeitä asioita. Mikäli myönteisten ja yhtä lailla kielteisten asioiden käsittelylle on olemassa edellytykset ja turvallinen ympäristö (esim. tuttu ryhmä), voivat oman osaamisen tunnistamisen työkalut toimia kokonaisvaltaisesti hyvinvoinnin edistämiseksi.

Esille nousi jälleen tarve ulkopuoliselle ohjaukselle:

”Käsitteitä on vaikeita, jos olisin aivan yksin lomakkeiden kanssa, paperit jäisi pöydälle.” (AV)

”Jos olisin yksin lomakkeiden kanssa, heittäisin paperit roskeen. On vaikeata!” (AV)

”Kuka vie minun lomakkeen eteenpäin, että saisin töitä?” (AV)

Ryhmätyöskentely koettiin myönteisenä asiana syistä, että ryhmässä saattoi saada apua kielen haasteisiin etenkin, mikäli oma suomen kielen taito oli heikko. Toisaalta, vaikka osaamisen tunnistamisen lomakkeita olisi täyttännyt omalla äidinkielellä, saattoi jokin lomakkeissa käytetty käsite olla vaikeasti hahmotettava. Tällöinkin ryhmän tuki oli tarpeen. Ryhmässä saattoi yhdessä käsitellä vaikeitakin asioita, kuten koettuja haasteita, joten parhaimmillaan ryhmätyöskentely saattoi tarjota lisäarvoa niin sosiaalisten suhteiden kautta, kuin myös vertaistuen muodossa.

”Mukavassa ryhmässä on helppo vastata kysymyksiin, aina löytyy apu, jos kysymys jää epäselväksi.” (AV)

5.6 Tulosten tarkastelu: oman osaamisen tunnistamisen vaikutukset

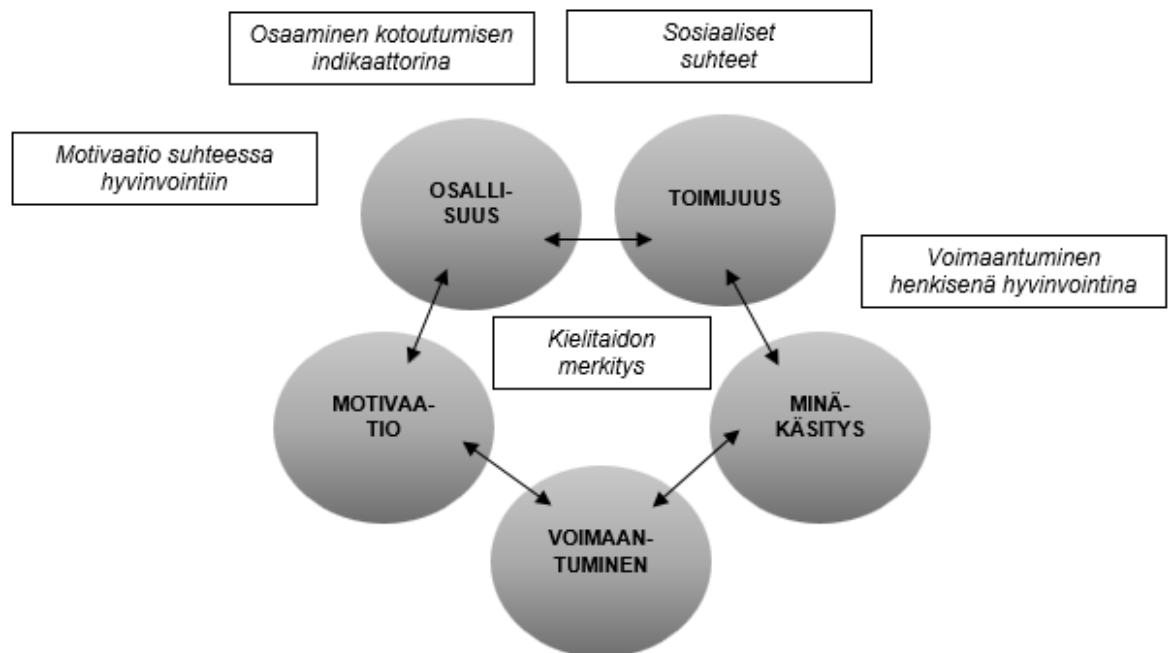
Kuten aiemmin todettiin, oman osaamisen tunnistamisella havaittiin olevan vaikutuksia yksilölle. Nämä vaikutukset on mahdollista eritellä teemoittain ja tutkimuskysymyksittäin taulukon 6 osoittamalla tavalla, kun teemat ovat seuraavat:

1. Kyvykkyyden kokemus tukee myönteistä käsitystä itsestä,
2. Sosiaaliset suhteet, kielitaidon kehittyminen ja aktiivisuus kulkevat käsi kädessä,
3. Oman osaamisen kehittäminen ja tulevaisuuden suunnitelmat.

TAULUKKO 6. Teemojen vastaavuus tutkimuskysymyksiin

Tutkimuskysymys:	Kysymykseen vastaava teema:
2. a) Vaikutukset yksilön minäkäsitykseen	1,3
2. b) Vaikutukset yksilön motivaatioon	2,3
2. c) Vaikutukset yksilön osallisuuteen	2,3
2. d) Vaikutukset yksilön toimijuuteen	1,2,3
2. e) Ovatko vaikutukset olleet voimaannuttavia	1,2,3
Teemat:	
1: Kyvykkyyden kokemus tukee myönteistä käsitystä itsestä	
2: Sosiaaliset suhteet, kielitaidon kehittyminen ja aktiivisuus kulkevat käsi kädessä	
3: Oman osaamisen kehittäminen ja tulevaisuuden suunnitelmat	

Analyysin perusteella on nähtävillä muutamia selkeästi erottuvia aihealueita, joita katsomme tarpeelliseksi käydä tässä luvussa läpi. Niitä ovat voimaantuminen, motivaatio, kotoutuminen, kielitaito ja sosiaaliset suhteet. Nämä aihealueet ovat kietoutuneet toisiinsa osittain siksi, että niiden suhde on vastavuoroinen ja toisiaan ruokkiva. Niiden suhde tutkimuskysymyksemme alakohtiin a-e voidaan hahmottaa kuvion 10 osoittamalla tavalla:

KUVIO 10. Oman osaamisen tunnistamisen vaikutukset

Kuten kuvio 10 osoittaa, voimaantuminen nähdään toisaalta muiden vaikutusten ”perustana”, toisaalta taas niiden tuotoksena. Tämä viittaa aiemmin mainittuun vaikutusten vastavuoroisuuteen. On huomionarvoista, että koetun kielitaidon rooli on keskeisessä suhteessa kaikkiin vaikutuksiin: minäkäsitykseen, motivaatioon, osallisuuteen sekä toimijuuteen. Sillä on muun ohessa vaikutuksensa myös voimaantumisen tunteeseen.

5.6.1 Kielitaidon merkitys – mahdollisuus vai mahdottomuus

Jo aineiston alustavan tarkastelun pohjalta nousi esille kielitaidon vaikutus niin innokkuuteen käyttää osaamisen tunnistamisen työkaluja, kuin myös yleisemmin yksilön osallisuuteen ja toimijuuteen. Analyysin myötä tämä vahvistui. Aineistossa tuli esille etenkin heikomman suomen kielen taidon omaavien osalta se, että työkaluja oli helpompi käyttää ryhmässä, koska esim. osa työkaluissa käytetyistä käsitteistä oli vaikeaa ymmärtää. Tällöin ryhmän tuki ja ohjaajan apu oli tarvittaessa lähellä, mikäli työkaluja ei ollut saatavilla sillä kielellä, joka on itselle vahvin. Näissä ryhmätilanteissa ryhmän tuki oli myös erityisen tärkeää

silloin, kun nousi esiin sellaisia haastavia arjen kokemuksia tai muita ”kipukohtia”, jotka vaativat purkamista sekä yhteistä keskustelua. Tällaisia olivat esim. kokemukset työelämään pääsemisen haasteista maahan muuttaneena henkilönä, tai pelko kommunikoida suomen kielellä ja vaikeudet tutustua suomalaisiin henkilöihin, erityisesti siinä tapauksessa, kun oma kielitaidon taso koettiin matalaksi.

Kielitaito on sidoksissa koko elämään (Martin 2004, 181). Kielitaidon väitetään myös usein olevan edellytys kaiken muun uuden oppimiselle (Alitolppa-Niitamo 1993, 38). Tämä näkyi myös tutkimustuloksissamme. Tuloksissa ilmeni, että omaa osaamista hahmotetaan suomen kielen taidon kautta. Tällöin saattoi olla, ettei omaa osaamista arvostettu yhtä paljon, etenkin silloin, jos sitä täytyi selittää suomeksi. Myös tilanteissa, joissa taitoihin liittyy vahvasti kielenkäyttö (kuten opettajan työ), oma ammattitaito saatettiin nähdä puutteellisena riippuen suomen kielitaidon tasosta. Tämä saattoi vaikuttaa negatiivisesti minäkuvaan ja omaan elämään Suomessa.

Kielitaito linkittyy vahvasti myös sosiaalisiin suhteisiin, sillä tuloksissa nousi esiin myös sosiaalisten suhteiden yhteys kielitaitoon. Sosiaaliset suhteet tukevat kielen kehitystä (mm. Kruusvall 2002, 147), mutta toisaalta heikon kielitaidon takia sosiaalisiin suhteisiin ei välttämättä tulostemme perusteella ollut rohkeutta. Mm. sosiaalisten suhteiden kautta kielitaito on yhteydessä myös henkiseen hyvinvointiin: useimmiten paremmin suomea osaavilla henkinen hyvinvointi koetaan paremmaksi (Liebkind, Mannila, Jasinskaja-Lahti, Jaakkola, Kyntäjä & Reuter 2004, 176).

Tutkimusten mukaan on olemassa eri tekijöitä, jotka vaikuttavat esimerkiksi maahanmuuttajien työmahdollisuuksiin rajoittavasti. Yksi syy on puutteellinen kielitaito. (Ahmad 2010, 75; Pakarinen 2011; 41) Maahanmuuttajien puutteellinen suomen kielen taito onkin liitoksissa heikkoon työmarkkina-asemaan. Kielitaidon lisäksi toinen syy on se, etteivät suomalaiset työnantajat tunnusta Suomen ulkopuolella hankittua tutkintoa tai työkokemusta. (Ahmad 2010, 75–76.) Martinin mukaan (2004, 180) ympäristönsä kieltä taitamaton työntekijä on umpikujassa niin ammatillisesti kuin inhimillisesti. Kun töissä täytyisi osata puhua, ymmärtää, lukea ja kirjoittaa suomea, kielitaidoton ei voi edetä uudenlaisiin työtehtäviin. Toisaalta, yhteinen tekeminen esimerkiksi harrastustoiminnassa on mahdollista ilman yhteistä kieltäkin. Osallistumisesta vapaan sivistystyön toimintaan voi saada todistuksen tai

osaamismerkkin, jolla on jälleen merkitystä työelämään tai koulutukseen hakeutumisessa. (Käyhkö ym. 2019, 44.) Yhteisen tekemisen ja käytännön kautta myös kielitaidon on mahdollista karttua edelleen. Toki näin on myös ammatillisen kehittymisen kannalta: opinnoissa ja ammatissa tarvittavia käsitteitä ja kielitaitoa voi olla vaikeaa oppia toisenlaisessa kontekstissa. Näin ollen olisi tärkeää, että maahanmuuttaja pääsisi toimimaan sellaiseen ympäristöön, jossa käsitteiden oppiminen on mahdollista. (Vakimo 2013, 78.)

Tutkielmamme tulosten perusteella kielitaito mahdollisine puutteineen oli juuri se syy, joka saattoi kääntää kokemuksen oman osaamisen tunnistamisesta Opinsauna-hankkeen työkaluja käyttämällä negatiiviseksi (vrt. Lehto ym. 2018). Tästä syystä omaa osaamista olisi hyödyllistä pohtia omalla äidinkielellä. Mikäli lomakkeisiin täytyy kirjata omaa osaamista kielellä, joka on itselle heikko, omia osaamisalueita tulee väistämättä hahmottaneeksi suomen kielen taitojen kautta. Tämä oli negatiivinen asia sen vuoksi, että se vaikutti kielteisesti käyttäjän kokemukseen oman osaamisen tunnistamisesta ja sai aikaan juuri päinvastaisia vaikutuksia, kuin mitä voimaantumisen edellyttäisi. Martin (2004, 180–181) tuo kuitenkin esille, että kielitaito on yhteinen asia: kaikkien osapuolten on panostettava yhteisymmärryksen syntymiseen. Vastuu onnistumisesta ei ole pelkästään huonommin kieltä taitavalla.

5.6.2 Motivaatio suhteessa hyvinvointiin

Oman osaamisen itsearviointityökaluja testaavissa työpajoissa huomattiin, ettei työkalujen kokeilemista koettu aina mielekkääksi. Taustalla saattoivat vaikuttaa esimerkiksi kokemukset erilaisista testauksista ja lomakkeiden täyttämisestä ilman, että näistä olisi ollut mitään konkreettista hyötyä. (Käyhkö ym. 2019, 37.) Omien havaintojemme sekä aineiston perusteella tehtyjen tulkintojen myötä motivaatiota saattoi heikentää myös heikko kielitaito, tulkauksen puute tai puutteellinen ohjaus. Tuloksissa näkyi se, että erityisesti itsenäisesti ja ilman ohjausta työkaluja käyttäneet kokivat työkalujen käytön haastavaksi. Ohjaus vaikuttaakin motivaatioon eri tavoin: toisaalta halukkuuteen käyttää työkaluja, toisaalta motivaatioon hyödyntää omia mahdollisuuksia.

Novitskyn (2005) mukaan esimerkiksi ammattitaitoisen maahanmuuttajan voi olla vaikeaa ymmärtää, miksi hänen pitäisi olla aktiivinen ja osallistua erilaisiin koulutuksiin, jos

työpaikan saaminen vaikuttaa joka tapauksessa mahdottomalta. Vaikeudet lannistavat ja johdavat suoraan motivaation heikkenemiseen. Pelkkä teko (esimerkiksi oman osaamisen itsearviointityökalujen käyttäminen) jää motivaation puuttuessa helposti irralliseksi. Selkeä visio tulevaisuuden tavoitteista voisi luoda pohjan sisäisen motivaation synnylle sekä tunteen siitä, että erilaisten tavoitteeseen pääsemistä edistävien tekojen tekeminen, kuten esimerkiksi oman osaamisen itsearviointityökalujen käyttäminen, kannattaa. (Novitsky 2005, 76.) Pelkkä visiokaan ei aina riitä, vaan täytyy olla olemassa konkreettisia vaikutusmahdollisuuksia omaan tavoitteeseen pääsemiseksi.

Itsemääräytymisteorian mukaan tunne siitä, että osaa, on siis tärkeä sisäisen motivaation syntymisessä ja säilymisessä. Motivaatio ja sitä heijastavat tavoitteet taas ovat yhteydessä psyykkiseen hyvinvointiin; henkilökohtaiset itselle asetetut tavoitteet sekä itsensä kehittämiseen liittyvä tavoitteet. Henkilökohtaisia tavoitteita on muutettava ihmisen kohdatessa elämässään haasteita ja vaatimuksia. Sitä vastoin ympäristön vaatimusten huomiomatta jättäminen henkilökohtaisissa tavoitteissa vähentää ihmisen hyvinvointia. (Salmela-Aro & Nurmi 2005, 158–159.) Monen maahan muuttaneen kohdalla aiempaa ammattia ei Suomessa pääse hyödyntämään. Tällöin omaa osaamista on tarkasteltava laajemmin, ja omia henkilökohtaisia tavoitteita muokattava ympäristön mukaisesti.

Kaikkein suurin vaikutus hyvinvointiin ja elämäntyytyväisyyteen on se, että omien henkilökohtaisten tavoitteiden uskotaan olevan saavutettavissa (Salmela-Aro & Nurmi 2005, 160). Näihin itselle asetettuihin tavoitteisiin taas vaikuttaa se, mitä omasta kyvykkyydestä ja osaamisesta ajatellaan. Kyvykkyyden kokemus on yhteydessä parempaan lopputulokseen ja tehokkuuteen toiminnassa, minkä lisäksi toiminnan suorittamisesta myös nautitaan enemmän. Kyvykkyys liitetäänkin flow-tilaan, jossa oma osaaminen ja haastetaso kohtaavat ihanteellisella tavalla (Martela & Jarenko 2014, 29.) Elliotin ja Dwekin (2005, 6) mukaan pätevyyden tarve on motivaation perusta, joka toimii evoluution mukaisesti auttaen ihmisiä kehittymään ja sopeutumaan paremmin ympäristöönsä. Harakkamäki (2008, 397) tuo esille sen, kuinka kyvykkyyden kokeminen vaikuttaa työllistymiseen; yksi maahanmuuttajanaisten tarinoissa esille tulevista tekijöistä on naisten määrittelemä ammattitaidon osaaminen ja varmuus ammatillisesta pätevyydestä. Myös tietämys siitä, mitä ei haluta, on tärkeää tulevaisuuden suunnittelussa. Näemmekin kyvykkyyden kokemuksessa yhtymäkohtia motivaation syntymiseen.

5.6.3 Osaaminen kotoutumisen indikaattorina

Osaaminen on yksi kotoutumisen indikaattoreista, erityisesti kielellinen ja kulttuurinen osaaminen. Muita kotoutumisen indikaattoreita ovat mm. työ, koulutus ja sosiaaliset linkit. (Ager & Strang 2004, 13.)

Tuloksemme ovat yhteneväiset Agerin ja Strangin (2008) kotoutumisen käsitteellisen viitekehyksen kanssa: tulostemme perusteella sosiaaliset suhteet vaikuttavat myönteisesti maahanmuuttajan kotoutumiseen. Suomalaiset ystävät auttavat maahanmuuttajaa niin kielitaidon käyttämisen kanssa kuin sen kehittämisessä. Suomen kielen lisäksi suomalaiset ystävät auttavat kulttuurisen tietämyksen lisäämisessä. Lisäksi kontaktit suomalaisiin auttavat laajentamaan sosiaalista verkostoa, josta voi olla hyötyä esimerkiksi työn saannissa (mm. Liebkind ym. 2004, 88). Esimerkiksi Forsander (2000, 169) tuo ilmi, että avoimien työpaikkojen välittyminen sosiaalisten verkostojen välityksellä sulkee niiden verkostojen ulkopuolella olevat maahanmuuttajat näiden työmahdollisuuksien ulkopuolelle.

Kulttuurinen tietämys ja sosiaaliset suhteet eivät kuitenkaan takaa oman osaamisen hyödyntämistä ja esim. työllistymistä. Tulostemme perusteella jo hyvin kotoutuneet, pitkään Suomessa asuneet, myös korkeasti koulutetut työttömät saattoivat vastauksissaan tuoda ilmi toivottomuutta. Tuloksissamme näkyi myös se, että omalla osaamisella ei koettu olevan merkitystä, koska työllistyminen Suomessa koettiin ylipäätään haastavaksi ja vaikeaksi.

5.6.4 Sosiaaliset suhteet

Kulttuuri opitaan kasvamalla sen vaikutuksessa. Ympäristöä tarkkailemalla opitaan, millä tavoin erilaiset asiat kuuluvat tehdä (Pollari & Koppinen 2011, 19). Uuteen maahan muuttaessaan maahanmuuttaja joutuu ajattelemaan monia aiemmin itsestään selviä asioita uudella tavalla: täytyy oppia toimimaan ainakin jonkun verran uuden kulttuurin mukaisesti ja riittävässä määrin sen ehdoilla, jotta arkiset asiat hoituisivat (Alitolppa-Niitamo 1993, 37). Ei vielä riitä, että maahan muuttanut tasapainoilee itselleen tutun kulttuurin sekä uuden isäntämaansa arvojen, asenteiden, normien ja käyttäytymismallien välillä. Lisäksi hän joutuu tutustumaan itselleen vieraan yhteiskunnan rakenteeseen ja toimintaan, sekä opettelemaan

kokonaan uuden kielen. (Alitolppa-Niitamo 1993, 38.) Tämä vaikuttaa maahanmuuttajan identiteettiin koetellen tunnetta siitä, mitä hän on (Pollari & Koppinen 2011, 21).

Uuden kulttuurin opetteleminen saattaa saada aikaan tunteen siitä, että aikuinen on ikään kuin uudestaan lapsen asemassa. Se, miten on aiemmin totuttu elämään, ei ehkä ole enää mahdollista. (Pollari & Koppinen 2011, 35.) Pollarin ja Koppisen (2011, 22) mukaan heikko suomen kielen taito on omiaan saamaan maahanmuuttaja-aikuiset tuntemaan itsensä ikään kuin avuttomiksi lapsiksi. Tällöin henkilö ei voi luottaa siihen, että itse ymmärtää suomalaisten puhetta, saati että hän itse tulisi ymmärretyksi haluamallaan tavalla. Uuteen kulttuuriin sopeutuminen jättääkin elinikäiset jäljet ihmiseen: kokemus voi olla rikastuttava, mutta yhtä lailla avuttomuuden tunteiden myötä myös kipeä ja vaikea (Pollari & Koppinen 2011, 36).

Oman osaamisen itsearviointityökalujen käytön vaikutukset osoittivat, että työkalujen käyttö saattaa osaltaan ruokkia edellä mainittuja avuttomuuden tunteita. Erityisesti kielitaito näyttelee tässä merkittävää roolia. Kielitaito on usein edellytys kaiken muun uuden oppimiselle (Alitolppa-Niitamo 1993, 38). Työkaluissa käytetty suomen kieli koettiin vaikeaksi, joten myönteisten vaikutusten aikaansaamiseksi oli hyvä, mikäli lomake oli mahdollista täyttää itselle vahvimmalla kielellä. Toisaalta, vaikka lomake olisi ollut saatavilla itselle vahvimmalla kielellä, saattoi omasta itsestä kertominen ja oman osaamisen sanoittaminen tuntua hankalalta etenkin silloin, jos tällaiseen toimintaan ei ollut aikaisemmin tottunut. Omaa osaamista oli tällöin helpointa hahmottaa suoraan oman ammatin kautta.

Osaamisen tunnistamisen työkalut antoivat käyttäjälleen tietoutta suomalaisesta työelämästä mutkan kautta: ne auttoivat hahmottamaan, minkälaisia asioita Suomessa on hyvä kertoa itsestään, kun hakee töitä. Tällöin etenkin ohjattu ryhmätyöskentely voi tarjota sosiaalisen oppimisympäristön näiden asioiden opiskelamiseen. Vuorovaikutus ja yhdessä tekeminen luovat oppimista tukevan sosiaalisen ympäristön. (Vrt. Manninen, Burman, Koivunen, Kuitinen, Luukannel, Passi & Särkkä 2007, 38–39.) Cattaneon ja Chapmanin (2010, 647) mukaan voimaantumisen prosessiin vaikuttaa myös sosiaalinen konteksti. Sosiaalisen kontekstin kautta tapahtuva osallisuus on yksi voimaantumisen osa-alue (Cattaneo & Chapman 2010, 648).

Koskinen, Sainio ja Rask (2012, 199) tuovat esille sosiaalisen toimintakyvyn käsitteen. Käsite viittaa henkilön suoriutumiseen yhteisössä, huomioiden niin lähiyhteisöt kuin koko yhteiskunnan. Sosiaalinen toimintakyky koostuu fyysisen, psyykkisen ja kognitiivisen toimintakyvyn ulottuvuuksista. Siihen vaikuttavat myös ympäristön ominaisuudet. Etenkin kun puhutaan vieraaseen maahan muuttaneista henkilöistä, sosiaalisen toimintakyvyn perustana on maassa käytetty kieli. Kieli on näin ollen sosiaalisen toimintakyvyn keskiössä. (Koskinen ym. 2010, 199.)

5.6.5 Voimaantuminen henkisenä hyvinvointina

Voimaantumiskäsitteen yksi ulottuvuus on henkisen hyvinvoinnin ulottuvuus. Henkinen hyvinvointi tarkoittaa sitä, että ihmisellä on myönteinen käsitys omasta elämästään. Myönteinen käsitys rakentuu kokonaisvaltaisesti niin yksityiselämän kuin työelämän kokemuksista. Myönteinen kokemus omasta elämästä käsittää yksilön rakentavan asenteen elämäänsä kohtaan, omien puutteiden ja vahvuuksien tiedostaminen ja hyväksyminen sekä voimavaroja epävarmoista tilanteista ja vastoinkäymisestä selviytymiseen. (Räsänen, 2006, 90.)

Oman määritelmämme mukaan voimaantuminen on yksilölle myönteinen, merkityksellinen ilmiö. Voimaantunut henkilö tiedostaa omat voimavaransa sekä kykenee arvioimaan omia mahdollisuuksiaan ja kehittämiskohteitaan. Lisäksi henkilöllä on riittävästi itseluottamusta, osaamisen ja kyvykkyyden tunnetta, innostuneisuutta ja motivaatiota hyödyntääkseen näitä mahdollisuuksia sekä tavoitellakseen omia kehittämiskohteitaan. Lisäksi voimaantunut henkilö kykenee toimimaan omassa ympäristössään omaehtoisesti, osana yhteisöä.

Tulosten perusteella osaamisen tunnistamisen työkalujen käyttö pääosin vahvisti tunnetta omasta kyvykkyydestä. Tämä vaikutti myönteisesti yksilön ajatuksiin tulevaisuudesta, oman elämän hallinnasta sekä vaikutusmahdollisuuksista asioihin. Kyvykkyykokemukset ovat ihmisen omia arvioita siitä, onko hänellä taitoja ja kykyä selvitä eteen tulevista haasteista sekä toimia tehokkaasti, jotta päämäärä voidaan saavuttaa. Nämä kyvykköykokemukset perustuvat ihmisten kokemuksiin ja tunteisiin. Kyvykköyys on siis aina yksilöllinen kokemus. Koska kyvykköyden kokemus perustuu ihmisen kokemuksiin ja tunteisiin, ne ovat aina ihmisen omia uskomuksia, eivätkä ne perustu mihinkään absoluuttiseen totuuteen. Uskomukset ovat

kuitenkin yksilölle ”totuuksia” omasta itsestä, ja usein uskomuksilla on taipumusta toteuttaa itseään. (Räsänen 2006, 118.) Minäpystyvyys on yhteydessä motivaatioon ja toiminnan suorittamiseen ja nämä uskomukset ennakoivat toimintaa jopa enemmän kuin todelliset suoritukset (Partanen 2011, 21).

Työkalujen käyttö lisäsi itsetuntemusta; esimerkiksi sen suhteen, mitä omia taitoja halutaan kehittää ja mitä ei. Voimaantumisen tunnetta lisäsi erityisesti työkalujen käyttö ohjatusti, koska omien mahdollisuuksien arviointi saattaa olla hankalaa itsenäisesti. Tietoa oman osaamisen käyttö- tai kehittämismahdollisuuksista ei välttämättä ole riittävästi, jotta omat voisi mahdollisuudet voisi tiedostaa. Tästä syystä erityisesti juuri kohderyhmää koskevat haasteet on syytä ohjauksessa tiedostaa.

Aineisto ja analyysin tulokset piirtävät kuvaa osaamisen tunnistamisen työkalujen käytön vaikutusten kosketuksesta henkilön käsitykseen omasta itsestään: minäkuvaan ja itseluottamukseen, sekä parempaan itsetuntemukseen. Minäkäsitys on yläkäsite itsetunnolle ja minäkuvulle (Miller & Moran 2012, 18). Tulostemme perusteella osaamisen tunnistamisen työkalujen käyttö vahvisti itseluottamusta. Omien vahvuuksien ja mahdollisuuksien tiedostaminen lisäsi itsetuntemusta ja vahvisti minäkuva. Työkalujen käyttäjät tulivat tietoisiksi siitä, mitä osaavat ja haluavat tehdä ja puolestaan mitä eivät. Mahdolliset tuen tarpeet saattoivat myös tulla näkyviksi. Käsitys omasta itsestä saattoi muuttua myönteisemmäksi.

Toisaalta, tulostemme perusteella, puutteellinen kielitaito saattoi vaikuttaa siihen, että työkalujen käyttäjä arvioi omaa osaamistaan oman kielitaidon tason kautta. Tämä saattoi vaikuttaa negatiivisesti minäkuvaan ja omaan elämään Suomessa. Wilhelmssonin (2010, 24) mukaan myös liian laajat ”testipatteristot” saattavat vaikuttaa maahanmuuttajan tunteeseen siitä, että hän ei osaa yhtään mitään. Tulostemme perusteella tämä pitää paikkansa, ja sitä ruokkivat entisestään mahdolliset kielitaidon puutteet. Nämä asiat huomioimalla on osaamisen tunnistamisen työkalujen käyttö mahdollista pyrkiä suuntaamaan mahdollisimman voimaannuttavaksi kokemukseksi.

6 POHDINTA

Tässä luvussa esitämme johtopäätökset ja kehittämissuhteet. Lopuksi arvioimme tutkimusprosessiamme kokonaisuutena, sekä esitämme jatkotutkimusideoita.

6.1 Johtopäätökset

Tutkimuksemme osoittaa sen, minkä myös Smith ja Clayton (2009) toteavat: koulutuksen ulkopuolella saavutetun osaamisen tunnistaminen on tärkeää. Se vahvistaa itsetuntoa ja saa tuntemaan itsensä tärkeäksi. Nämä puolestaan voivat rohkaista lisäkouluttautumiseen sekä johtaa parempiin työllistymismahdollisuuksiin. (Smith & Clayton 2009, 3.) Lisäämme tähän, että koulutuksen ulkopuolella saavutettu osaaminen voi rohkaista käyttämään omaa osaamista entistä rohkeammin myös muualla kuin pelkästään formaalissa koulutuksessa tai työelämässä. Tämä lisää inhimillisen pääoman syntyä, kartuttaa sosiaalisia suhteita sekä lisää hyvinvointia. Joron (2019, 22) mukaan esimerkiksi kunkin yksilöllinen ammattisuuntautuminen ja -mieltymykset pääsevät esiin vasta sosiaalisten kontaktien kautta.

Tutkimuksen tulosten perusteella oman osaamisen tunnistaminen sai aikaan yksilötason vaikutuksia. Osaamisen tunnistamisen työkalujen käyttö vaikutti käsitykseen omasta osaamisesta sekä kyvykkyydestä, käsitykseen itsestä sekä omiin tulevaisuuden suunnitelmiin. Vaikutukset ovat olleet voimaannuttavia ja vahvistaneet yksilön minäkäsitystä ja motivaatiota. Joistakin vastauksista kävi ilmi työkalujen käytön ja informanttina toimimisen välinen suhteellisen lyhyt aika, jolloin informantin oli vaikeaa arvioida vielä vastaushetkellä mahdollisia muita käytännön vaikutuksia. Tiedostimme tämän seikan jo tutkimusprosessin alussa,

mutta tutkielman teon rajallisen aikataulun vuoksi emme ryhtyneet toisenlaiseen toteutukseen.

Vaikka vaikutukset olivat pääosin myönteisiä, on huomioitava myös osaamisen tunnistamisen työkalujen käyttöön liittyvät sudenkuopat. Etenkin itsenäisesti työkaluja käyttäneet kokivat työkalujen käytön vaikeaksi. Tähän vaikutti osaltaan kielitaito, mutta myös se, että itsearviointia ei välttämättä ollut totuttu aiemmin tekemään.

Oman osaamisen tunnistamisen työkalujen käyttö edellyttää voimakasta itsearviointia: joissakin tapauksissa ihmetystä herättikin se, että lomakkeita täytettiin vain itseä varten. Itsearviointi saattaa olla ongelmallista etenkin silloin, kun sellaista ei ole aikaisemmin totuttu tekemään. On huomioitava, että itsearviointi saattaa olla täysin uusi asia; monissa kulttuureissa se on täysin tuntematonta. Myös osaamisen kuvaileminen voi olla vaikeaa, kun ei tiedetä, millaista osaamista tulisi kuvailla, ja miten. Lisäksi on huomioitava, että oppimiskäsitykset voivat poiketa eri kulttuureissa, jolloin myös osaamiskäsitys voi olla ylipäätään erilainen. (Pusa 2015, 27.)

Osaamisen työkalujen käyttö koettiin helpommaksi ryhmissä, jossa apua esimerkiksi vaikeiden kohtien ja sanamuotojen kanssa oli tarjolla. Varsinkin niiden työkalujen käyttäneiden kohdalla, joille ei ollut tarjolla työkaluja heidän omalla äidinkielellään, ryhmän tuen tarve korostui. Osaamisen kuvaileminen jo itsessään voi olla vaikeaa vieraalla kielellä, saati silloin, jos ei tiedetä, millaista osaamista tulisi kuvailla ja miten. On myös kiinnitettävä huomioita erilaisten kulttuurien mahdollisesti erilaiseen osaamiskäsitykseen (Pusa 2015, 27). Näistä syistä johtuen osaamisen tunnistamisen työkaluja käytettäessä riittävä ohjaus on ensiarvoisen tärkeää etenkin niissä tilanteissa, mikäli tavoitteena on tukea työkalujen käyttäjän hyvinvointia.

Koska olemme olleet alusta saakka Opinsauna-hankkeessa mukana kehittämässä osaamisen tunnistamisen työkaluja, meistä on luontevaa lisätä tutkielmaamme myös kehittämisehdotuksia. Tässä vaiheessa itse työkalujen paranteluun liittyvät kehittämisehdotukset ovat vähäisiä, mutta sen sijaan työkalujen käyttömenetelmiin liittyen tutkielmamme tulokset antoivat lisätietoa. Näitä käymme läpi seuraavassa kappaleessa.

6.2 Kehittämisehdotukset

Kehittämisehdotuksemme liittyvät oman osaamisen tunnistamisen itsearviointityökalujen käyttöön ryhmätyöpajoissa ja sosiaalisen validoinnin menetelmänä. Joro (2019, 23) pohtii, kuinka turvapaikanhakijoiden osaamista voitaisiin tunnistaa ja tunnustaa entistä paremmin ideoimalla toimintamalli, joka yhdistää kotouttamisen, koulutuksen, työelämään tutustumisen sekä ohjauksen. Edelleen Joro tuo esille, voisivatko tällaisia olla vaikkapa käytännönläheiset ja toiminnalliset työpajat, joissa omaa osaamistaan voisi tuoda esiin ja päivittää. Nämme tässä yhtymäkohtia järjestettyihin työpajoihin, joissa käytettiin Opinsauna-hankkeen oman osaamisen tunnistamisen työkaluja.

Oman osaamisen itsearviointityökalut voivat toimia oman identiteetin ”peilinä”. Kokemus omasta identiteetistä perustuu osaltaan siihen, miten ulkomaailma peilaa yksilön käyttäytymistä. Osaltaan se perustuu siihen, mikä on yksilön oma kokemus itsestään, ja millä tavoin nämä häntä määrittävät peilikuvat ovat yhteneväisiä. Maahan muuttaneella henkilöllä voi olla edessään tilanne, jossa tuttujen ihmisten heijastamat kuvat katoavat. Ne eivät enää ole tukemassa yksilön käsitystä itsestään. Henkilöllä ei enää ole ympärillään ihmisiä, jotka ”peilaisivat” hänelle sitä kuvaa, jollaiseksi hän kokee itsensä ja johon hän on aiemmin tottunut. Uusi ympäristö määrittelee tällöin yksilöä eri tavoin, kuin mihin hänen identiteetin tunteensa on perustunut aiemmin. Ongelmana on se, että nyt peilistä heijastuva kuva on erilainen ja puutteellinen aiempaan verraten. Uusi peilikuva määrittelee maahan muuttanutta henkilöä kollektiivisesti, ryhmän ominaisuuksien mukaan. Tällöin oman identiteetin säilyttäminen on vaikeaa, sillä säilyäkseen se tarvitsee tukea toisilta. (Alitolppa-Niitamo 1993, 42–43.)

Maahan muuttaneen henkilön kielitaidon ollessa puutteellinen, hän ei pysty kertomaan itsestään asioita muille. Uudessa ympäristössä kukaan ei tiedä hänestä mitään: ei hänen koulutuksestaan, ammattitaidostaan, saati asioista, joissa hän on ollut hyvä ja arvostettu. (Alitolppa-Niitamo 1993, 43.) Oman osaamisen tunnistamisen työkalujen avulla henkilö voi näyttää toisille näitä asioita. Kyse on siis identiteettikäsityksestä kokonaisuutena, ei rajoituen ainoastaan ammatti-identiteettiin. Osaamisen tunnistaminen ei liity ainoastaan ammatillisen identiteetin hahmottamiseen, vaan elämän laatuun laajemminkin (Käyhkö ym. 2019, 39). Osaamista ei tunnisteta ainoastaan työllistymisen näkökulmasta, vaan se on tärkeää yksilön hyvinvoinnin kannalta (Käyhkö ym. 2019, 42). Tutkielmamme tulokset vahvistavat

tämän. Myös Wilhelmssonin (2010, 27) mukaan osaaminen muodostaa kokonaisvaltaisen osan henkilön identiteetistä. Identiteettiä ei tarvitse tässä suhteessa tarkastella ainoastaan ammatti-identiteetin näkökulmasta, vaan näkökulmia on useita: esim. sukupuoli-, kulttuuri-, ja etninen identiteetti. (Wilhelmsson 2010, 27.) Tästä syystä olisikin tärkeää, että työkalut olisivat saatavilla myös itselle vahvimmalla kielellä, sillä omat tunteet ja ajatukset osataan ilmaista täsmällisimmin omalla äidinkielellä (Alitolppa-Niitamo 1993, 40).

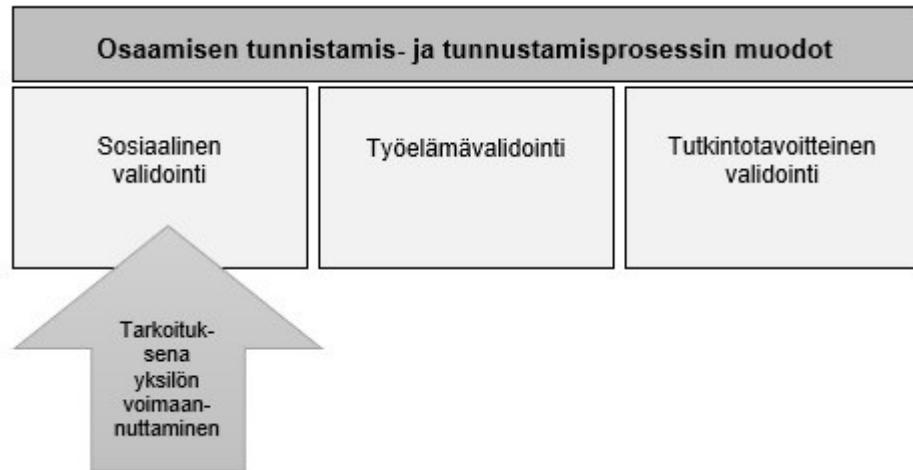
Osaamisen tunnistamisen työkaluja voi käyttää itsenäisesti, ohjatusti tai ryhmissä. Tutkimamme tulosten mukaan niiden käyttöä rikastaisi erityisesti työpajatyypinen toiminta ryhmissä, johon on tutkimustulostemme perusteella vahvasti liitoksissa sosiaalisten suhteiden merkitys sekä vertaistuen hyödyt. Ryhmätoimintaan olisi lisäksi hyödyllistä liittää toiminnallisia elementtejä, jotta päästäisiin yli mahdollisista kieli-, kirjoitus-, tai lukutaitoon liittyvistä ongelmista.

Työkalujen kehittämissä vaiheissa työpajoissa käytettiin omasta osaamisesta kertomisen apuna kuvia, joka todettiin toimivaksi menetelmäksi. Tältä osin työkalusarjaa käyttömenetelmiin olisi vielä mahdollista kehittää entisestään eteenpäin. Huomiota tulisi kiinnittää myös laadukkaaseen ohjaukseen: monikulttuurisessa ohjaus- ja neuvontatyössä tulee ottaa mahdollisimman hyvin huomioon mm. kulttuurieroista johtuvat haasteet etsiessä ratkaisuja kysymyksiin (Puukari & Korhonen 2013, 33).

On hyvä huomata, että oman osaamisen tunnistamisen työkalut voivat palvella erilaisia kohderyhmiä. Näitä voivat maahan muuttaneiden lisäksi olla esimerkiksi opiskelijat tai työttömät, jotka pohtivat omaa osaamistaan ja tulevaisuuden työmahdollisuuksia. Harju (2010, 68) toteaa, että esimerkiksi humanistinen ja kasvatustieteellinen ala ovat ongelmallisia silloin, kun omaa osaamista täytyisi kuvailla. Valmistuneet osaavat paljon asioita ja ovat valmiita vaativiinkin työtehtäviin, mutta generalistina oman osaamisen sanoittaminen on hankalaa etenkin, jos itsetuntemus on puutteellinen. Heikko itsetuntemus vaikuttaa myös itseluottamukseen heikentävästi. (Harju 2010, 68.)

Karttusen (2011, 13) mukaan osaamisen tunnistamis- ja tunnustamisprosessia, tulisi kehittää tutkintolähtöisyyden sijaan entistä enemmän yksilö- ja tehtävälähtöiseksi. Edelleen

Karttusen (2011, 14) mukaan se tulisi nähdä itsenäisenä prosessina, jonka tuloksia voitaisiin hyödyntää usein eri tavoin.

KUVIO 11. Validointiprosessin eri muodot (mukaiillen Karttunen 2011, 14 – 15)

Sosiaalisen validoinnin tarkoituksena on osaamisen tunnistaminen siten, että sen tarkoituksena on yksilön voimaannuttaminen (kuvio 11). Vaikka validointiin liitetään yleensä arviointia, siitä on löydettävissä hyviä käytäntöjä myös sellaiseen osaamisen tunnistamiseen, jossa ulkopuolinen arviointi ei ole tarkoituksena. Sosiaaliseen validointiin voi liittyä osaamisen näkyväksi tekeminen itsen lisäksi myös lähiympäristölle. Siihen voi kuulua myös jatkosuunnitelmien tekeminen tämän prosessin pohjalta. Sosiaalisen validoinnin tuloksiin nojaten henkilölle voidaan asettaa tavoitteita: esimerkiksi toimiminen yhteisönsä aktiivisena jäsenenä omien kykyjensä mukaisesti. Sosiaalisen validoinnin yhdeksi kohderyhmäksi voidaan mainita vapaan sivistystyön parissa opiskelevat henkilöt. Työelämävalidointi, tai ura edistävä validointi, on toinen validoinnin muoto. Tämä prosessi tapahtuu työpaikalla, jolloin osaamista reflektoidaan esimerkiksi organisaation määrittelemiin työtehtävän standardeihin. Kolmas validoinnin muoto on tyypillisin, formaaliin koulumaailmaan sidottu tutkintotavoitteinen validointi. Tässä validoinnin muodossa henkilön osaamista verrataan tutkinnon osaamisstandardeihin. (Karttunen 2011, 14–15.) Opinsauna-hankkeen oman osaamisen tunnistamisen työkaluissa on kyse sosiaalisesta validoinnista, jolla voi olla useita erilaisia lopputulemia.

Karttusen (2011, 28) mukaan validointimenettelyä olisi tarpeellista kehittää joustavampaan suuntaan siten, että prosessi huomioi elämänlaajuisen kontekstin jatkuvan oppimisen hengessä. Edelleen Karttusen (2011, 29) mukaan oppilaitoksilla on paljon osaamista validoinnista, ja niiden tulisikin yhdessä työelämän kanssa kehittää erilaisille kohderyhmille soveltuvia validointimenettelyitä. Kaikki eivät ole halukkaita suorittamaan kokonaista tutkintoa, tai se ei ole heille jostain muusta syystä mahdollinen tai soveltuva vaihtoehto. Nämä henkilöt voisivat hyötyä esimerkiksi osaamistodistuksesta, joka laaditaan yhteistyössä esimerkiksi ammattiopettajan ja työelämäedustajan kanssa. Osaamistodistuksessa voitaisiin kuvata esimerkiksi suoraan työtehtävistä johdettuja osaamisia. (Karttunen 2011, 29.)

Vuosien 2016–2019 valtion kotouttamisohjelman mukaan osaamisen kartoittaminen sekä osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen valtakunnallisten periaatteiden tuottaminen luovat entistä parempia edellytyksiä ohjata maahan muuttaneita sellaisen koulutuksen pariin, joka vastaa heidän yksilöllisiä tarpeitaan. Lisäksi ne voivat vahvistaa työllistymistä edistävien palveluiden osuvuutta. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2019, 18.)

Näkemyksemme mukaan Opinsauna-hankkeen osaamisen tunnistamisen työkalujen käyttöä olisi hyödyllistä kehittää sosiaalisen validoinnin näkökulmaa vaalien edelleen siten, että menetelmällisten työskentelytapojen myötävaikutuksella tuettaisiin niin vertaistukea tarjoavaa ryhmätyöskentelyä, kuin myös yksilöllistä voimaantumista kohderyhmän erityistarpeet huomioon ottaen. Lisäksi hyvinvoinnin ja voimaantumisen näkökulman kannalta olennaista on, että omaa osaamista arvioidaan laaja-alaisesti, ei siis ainoastaan työelämän näkökulmasta.

6.3 Tutkimusprosessin arviointi sekä jatkotutkimusideat

Tutkielman tekoprosessin ulkopuolella ja sen aikana osallistuimme Opinsauna-hankkeen työntekijöinä monipuolisesti osaamisen tunnistamisen työkalujen luomiseen ja kehittämiseen. Kirjasimme systemaattisesti havaintojamme muistiin työkalujen toimivuudesta ja työkalujen käyttökokemuksesta työpajoissa, joissa työkaluja niiden kehittälyvaiheessa testattiin. Myös työkalujen testiversioita testaavien henkilöiden ohjaus antoi näkemystä siitä, mitkä asiat koettiin käyttäjän kannalta hankaliksi. Osaltaan nämä asiat lisäsivät esiymmärrystämme tutkielmamme aiheesta.

Tutkielmamme taustafilosofia on fenomenologinen, joka tarkoittaa sitä, että tieteenfilosofian perimmäisenä tarkoituksena on tuoda esiin tutkittavan henkilön välitön kokemus (Virtanen 2006, 170). Huomioimme myös tämän tutkielman teon aikana siten, että yritimme riisua esiymmärryksemme aiheesta aineistoa kerätessä. Tätä tuki valintamme yhdistellä erilaisia aineistonkeruutapoja, jolloin pyrimme vaikuttamaan informanttien vastauksiin mahdollisimman vähän.

Ymmärryksemme tutkittavasta aiheesta lisääntyi aineiston analyysin edetessä. Tämä toi mukanaan paitsi vastauksia tutkimuskysymyksiin, niin myös kosolti uusia kysymyksiä ja näkökulmia, joita emme etukäteen olisi osanneet hahmottaa.

Osaamisen tunnistamisen työkalut voivat maahan muuttaneiden lisäksi palvella myös muita erilaisia kohderyhmiä, esimerkiksi opiskelijoita, työttömiä, tai ketä tahansa, joka haluaa lisätä itsetuntemustaan sekä pohtia oman elämänsä suuntaa. Olisi mielenkiintoista ja hyödyllistä tutkia osaamisen tunnistamisen työkalujen käytön vaikutuksia myös muiden kohderyhmien kannalta, kuten esimerkiksi generalistialoille valmistuvien.

Kehittyvä tietoisuus omasta ammattiosaamisesta ja vaikutukset työllistymiseen ovat yksi näkökulma, jolla lähestyä osaamisen tunnistamisen vaikutusten tutkimista. Esimerkiksi oman osaamisen tunnistaminen työnhakijana tai oman itsen ”brändääminen” työnhaussa tarjoaa erään näkökulman oman osaamisen tunnistamiseen. Kuten olemme aiemmin todenneet, osaamisen tunnistaminen tulisi kuitenkin käsittää laaja-alaisemmin kuin työelämään tai formaaliin koulutukseen liittyvänä. Niinpä yhtä lailla kiinnostavia näkökulmia olisivat osaamisen tunnistamisen kokonaisvaltaiset hyödyt yksilön elämänlaadun kannalta: esimerkiksi osaamisen tunnistamisen yksilöä aktivoiva vaikutus sekä oman osaamisen hyödyntämisen ja kehittämisen paikkojen kartoittaminen silloin, kun tämä tapahtuu tutkielmamme kontekstia kohdistetummin jossakin tietyssä kontekstissa formaalin koulutuksen tai työelämän ulkopuolella, kuten esimerkiksi vapaaehtoistyössä.

Tässä tutkielmassa mahdollisuutemme eivät olleet riittävät pitkittäistutkimuksen toteuttamiseen, jossa työkalujen käytön konkreettisia vaikutuksia tutkittaisiin pitkällä aikavälillä. Muutama informanttimme toikin esille sen, että vaikutuksia heidän elämässään on varmasti tulossa ja odotettavissa, mutta koska työkalujen käyttämisen ja informanttina toimimisen

välinen aika on ollut niin lyhyt, niitä ei vielä toistaiseksi ole havaittavissa. Pidemmän aikavälin tutkimus voisi tarjota edelleen tarkempaa tietoa konkreettisista osaamisen tunnistamisen vaikutuksista.

LÄHTEET

- Aarkrog, V. & Wahlgren, B. 2015. Assessment of prior learning in adult vocational education and training. *International Journal for Research in Vocational Education and Training* 2 (1), 39–58.
- Aarnitaival, S. 2012. Maahanmuuttajanaiset työelämätietoa etsimässä. Tutkimus kotoutumisen tietokäytännöistä. Tampere: Tampere University Press.
- Ager, A. & Strang, A. 2004. Indicators of integration: Final report. Home office development and practice report 28. London: Home Office. <http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20110218141321/http://rds.homeoffice.gov.uk/rds/pdfs04/dpr28.pdf> [luettu 06.01.2019]
- Ager, A. & Strang, A. 2008. Understanding integration: A conceptual framework. *Journal of Refugee Studies* 21 (2), 166–191.
- Ahmad, A. 2010. ”Voisin tietysti palkata heitä, mutta...” Työmarkkinoiden sosiokulttuurinen sidonnaisuus. Teoksessa S. Wrede & C. Nordberg (toim.) Vieraita työssä: Työelämän etnistyvä eriarvoisuus. Helsinki: Palmenia, 72–92.
- Alitolppa-Niitamo, A. 1993. Kun kulttuurit kohtaavat: Matkaopas maahanmuuttajan kohtaamiseen ja kulttuurien väliseen vuorovaikutukseen. Helsinki: Sairaanhoidtajien koulutussäätiö & Suomen Mielenterveysseura.
- Alitolppa-Niitamo, A. & Säävälä, M. 2013. Johdattelua kirjan teemoihin. Teoksessa A. Alitolppa-Niitamo, S. Fågel & M. Säävälä (toim.) Olemme muuttaneet - ja kotoudumme: Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä. Helsinki: Väestöliitto, Monikulttuurinen osaamiskeskus, 5–14.
- Alitolppa-Niitamo, A. & Söderling, I. 2005. Johdanto. Teoksessa A. Alitolppa-Niitamo, I. Söderling & S. Fågelm (toim.) Olemme muuttaneet. Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin. Helsinki: Väestöliitto, 7–12.
- Andersson, P. 2006. Different faces and functions of RPL: an assessment perspective. Teoksessa P. Andersson & J. Harris (eds) *Re-theorising the recognition of prior learning*. Leicester: Niace, 31–50.
- Andersson, P. & Fejes, A. 2010. Mobility of knowledge as a recognition challenge: experiences from Sweden. *International Journal Lifelong Education* 29 (2), 201–218.
- Andersson, P. & Fejes, A. 2012. Effects of recognition of prior learning as perceived by different stakeholders. *Prior Learning Assessment Inside Out* 1 (2).
- Andersson, P., Fejes, A. & Sandberg, F. 2013. Introducing research on recognition of prior learning. *International Journal of Lifelong Education* 32 (4), 405–411.

- Andersson, P. & Osman, A. 2008. Recognition of prior learning as a practice for differential inclusion and exclusion of immigrants in Sweden. *Adult Education Quarterly* 59 (1), 42–60.
- Antikainen, M. 2010. Matkalla suomalaiseksi ja hoiva-alan ammattilaiseksi? Venäläis- ja virolaistaustaisten naisten ja suomalaisuuden kohtaamiset kuulumista rakentamassa. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Armstrong, M. 2016. *Armstrong's handbook of management and leadership for HR: developing effective people skills for better leadership and management*. Philadelphia: Kogan Page.
- Auvinen, P. 2012. Työelämä ja osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen. Teoksessa A. Airola & H. Hirvonen (toim.) *Osaaminen näkyväksi: kokemuksia osaamisen tunnistamisesta Itä-Suomen korkeakouluissa*. Joensuu: Itä-Suomen yliopisto, 43–54.
- Bandura, A. 1998. Self-efficacy. Teoksessa H. Friedman (ed) *Encyclopedia of mental health*. San Diego: Academic Press, 1–15.
- Burkšaitienė, N. 2015. Assessment and recognition of non-formal and informal learning: A Lithuanian case of novice consultants' experience. *International Journal of Lifelong Education* 34 (6), 643–662.
- Cattaneo, L. B. & Chapman, A. R. 2010. The process of empowerment. *American Psychologist* 65 (7), 646–659.
- Cedefop. 2014. Terminology of European education and training policy. A selection of 130 key terms. European Centre for the development of vocational training. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities. https://www.cedefop.europa.eu/files/4117_en.pdf [luettu 19.09.2019]
- Deci, E. L. & Ryan, R. M. 2000. The "what" and "why" of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry* 11 (4), 227–268.
- Ekholm, E. 2011. Maahanmuuttajien osaaminen näkyväksi: Virikkeitä ammatillisen osaamisen kartoittamiseen kotoutumisohjauksessa. Helsinki: Sisäasiainministeriö.
- Elliot, A. & Dweck, C. 2005. *Handbook of competence and motivation*. New York: The Guilford Press.
- Erlingsson, C. & Brysiewicz, C. 2017. A hands-on guide to doing content analysis. *African Journal of Emergency Medicine* 7 (3), 93–99.
- Eskola, J. 2015. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat – laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa R. Valli & J. Aaltola (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2: Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Jyväskylä: PS-kustannus, 185–206.

- Euroopan komissio. 2018. Neuvoston suositus elinikäisen oppimisen avaintaidoista. <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2018/FI/COM-2018-24-F1-FI-MAIN-PART-1.PDF> [luettu 23.11.2018]
- Forsander, A. 2000. Työvoiman tarve ja maahanmuuttopolitiikka – onko maahanmuuttajien osaaminen vastaus työvoiman kysyntään? Teoksessa M. Trux (toim.) Aukeavat ovet: Kulttuurien moninaisuus Suomen elinkeinoelämässä. Helsinki: WSOY, 143–202.
- Gibbs, G. 2007. Analyzing qualitative data. Los Angeles: Sage.
- Golafshani, N. 2003. Understanding reliability and validity in qualitative research. *The Qualitative Report* 8 (4), 597–607.
- Haltia, P. & Jaakkola, R. 2009. Tunnetta ja osaamisen tunnistamista. Teoksessa P. Haltia & R. Jaakkola (toim.) Osaaminen esiin -näkökulmia tunnistamiseen ja tunnustamiseen. Helsinki: Haaga-Helia, 5–13.
- Harakkamäki, L. 2008. Seitsemän maahanmuuttajanaisen polku työhön. Teoksessa T. Martikainen & M. Tiilikainen (toim.) Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Helsinki: Väestöliitto.
- Harju, J. 2010. Voiko yliopisto palvella opiskelijaa? Osaamisen tunnustamisen haasteet. Teoksessa T. Halttunen & R. Pyykkö (toim.) Oivalla osaaminen. Turku: Turun yliopisto, 67–69.
- Harris, J. 2006. Introduction and overview of chapters. Teoksessa P. Andersson & J. Harris (eds) *Re-theorising the recognition of prior learning*. Leicester: Niace, 1–29.
- Hartonen, V. R. & Rissanen, O. 2018. Maahanmuuttoon liittyvät keskeiset käsitteet. Teoksessa L. Karlsson, A. Lastikka & J. Vartiainen (toim.) KOTO - Kohtaamisia taidolla ja taiteella: Kielten ja kulttuurien yhteisöllistä oppimista ja kotoutumista. Joensuu: University of Eastern Finland, 20–32.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Huttunen, L. 2010. Tiheä kontekstointi: haastattelu osana etnografista tutkimusta. Teoksessa P. Nikander, M. Hyvärinen & J. Ruusuvuori (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino, 39–63.
- Hyypä, H., Kiviniemi, L., Kukkola, J., Latomaa, T. & Sandelin, P. 2015. Kokemuksen tutkimuksen ulottuvuudet. ePooki: Oulun seudun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut, 9. <http://www.oamk.fi/epooki/index.php?cID=606> [luettu 12.01.2019]

- Hänninen, S. 2009. Voimaantumisen tarinat subjektiuden vahvistajana. *Aikuiskasvatus* 29 (1), 4–13.
- Hätönen, H. 2011. Osaamiskartoituksesta kehittämiseen: II. Helsinki: Educa-instituutti.
- Itä-Suomen yliopisto. 2019. Opinsauna-hanke. <http://www.uef.fi/web/opinsauna> [luettu 07.01.2019]
- Joro, T. 2019. Turvapaikanhakijoiden osaaminen yhteiskunnallisena voimavarana. Joensuu: Itä-Suomen yliopisto. <http://www.allyouthstn.fi/wp-content/uploads/2019/05/Loppu-raportti-2019-UEF-Osaamiskartoitukset.pdf> [luettu 20.09.2019]
- Judén-Tupakka, S. 2008. Askelia fenomenologiseen analyysiin. Fenomenologinen menetelmä empiirisessä tutkimuksessa. Teoksessa E. Syrjäläinen, A. Eronen & V-M. Värri (toim.) *Avauksia laadullisen tutkimuksen analyysiin*. Tampere: Tampere University Press, 62–90.
- Kallberg, K. 2009. Aiemman osaamisen tunnustamisen lähtökohtia ammattikorkeakoulussa. Teoksessa P. Haltia & R. Jaakkola (toim.) *Osaaminen esiin: näkökulmia tunnustamiseen ja tunnustamiseen*. Helsinki: Haaga-Helia. Puheenvuoroja 5/2009, 14–36.
- Karhia, M & Partanen-Rytilahti, M. 2018. Maahanmuuttajasairaanhoitajien näkemyksiä ammattitaidostaan pätevyitysmiskoulutuksen loppuvaiheessa. Teoksessa T. Hirard & A. Eskola-Kronqvist (toim.) *Urareitti-hankkeen satoa – Uusia malleja korkeasti koulutettujen maahanmuuttajien kielikoulutukseen, ohjaukseen ja osaamisen tunnustamiseen*. Hämeenlinna: Hämeen ammattikorkeakoulu, 109–118. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/152387/Urareitti_hankejulkaisu.pdf?sequence=1&isAllowed=y#Urareitti_hankejulkaisu.indd%3A.28052%3A36318 [luettu 24.10.2019]
- Karttunen, A. 2011. Näkökulmia validoinnista – Euroopan kautta Suomeen. Teoksessa A. Pehkonen (toim.) *Tavoitteena työelämä: Maahanmuuttajien osaaminen näkyväksi*. Kuopio: Savon koulutuskuntayhtymä, 11–35.
- Kemppi, M-L. 2012. Maahanmuuttajataustaisen opiskelijan osaamisen tunnustaminen ja tunnustaminen (AHOT) ammattikorkeakoulussa. Teoksessa H. Kotila & K. Mäki (toim.) *Ammattikorkeakoulupedagogiikka 2*. Helsinki: Edita.
- Koskinen, S., Sainio, P. & Rask, S. 2012. Sosiaalinen toimintakyky. Teoksessa A. E. Castaneda, S. Rask, P. Koponen, M. Mölsä & S. Koskinen (toim.) *Maahanmuuttajien terveys ja hyvinvointi: Tutkimus venäläis-, somalialais- ja kurditaustaisista Suomessa*. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, 199–207.
- Kruusvall, J. 2002. Social perception and individual resources of the integration process. Teoksessa M. Lauristin & M. Heidmets (eds) *The challenge of the Russian minority. Emerging Multicultural Democracy in Estonia*. Tartu: Tartu University Press, 117–162.

- Kyhä, H. 2011. Koulutetut maahanmuuttajat työmarkkinoilla: Tutkimus korkeakoulututkin-
non suorittaneiden maahanmuuttajien työllistymisestä ja työurine alusta Suomessa.
Turku: Turun yliopisto.
- Käyhkö, K., Manninen, J. & Pitkänen, M. 2019. Yhteisiä oppimisen tiloja kehittämässä: Ko-
toutumista ja kohtaamista tukevissa vapaan sivistystyön pilottihankkeissa opittua. Jo-
ensuu: University of Eastern Finland.
- Larja, R. & Sutela, H. 2015. Ulkomaalaisten miesten työllisyysaste lähes samalla tasolla
kuin suomalaistaustaisilla – naisilla enemmän vaikeuksia työllistyä. Tilastokeskus.
https://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/art_2015-12-17_003.html [luettu 22.10.2019]
- Lehikoinen, A., Halttunen, T. & Pyykkö, R. 2010. Oivalla osaaminen. Turku: Turun yli-
opisto.
- Lehto, L., Hakala, K. & Eskola-Kronqvist. 2018. Oman osaamisen peili. Teoksessa T. Hirard
& A. Eskola-Kronqvist (toim.) Urareitti-hankkeen satoa – Uusia malleja korkeasti
koulutettujen maahanmuuttajien kielikoulutukseen, ohjaukseen ja osaamisen tunnista-
miseen. Hämeenlinna: Hämeen ammattikorkeakoulu, 211–216.
[https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/152387/Urareitti_hankejul-
kaisu.pdf?sequence=1&isAllowed=y#Urareitti_hankejul-
kaisu.indd%3A.28052%3A36318](https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/152387/Urareitti_hankejul-kaisu.pdf?sequence=1&isAllowed=y#Urareitti_hankejul-kaisu.indd%3A.28052%3A36318) [luettu 24.10.2019]
- Lehtomaa, M. 2005. Fenomenologinen kokemuksen tutkimus: haastattelu, analyysi ja ym-
märtäminen. Teoksessa J. Perttula & T. Latomaa (toim.) Kokemuksen tutkimus: Mer-
kitys, tulkinta, ymmärtäminen. Helsinki: Dialogia, 163–194.
- Lepänjuuri, A. & Niskanen, A. 2014. Ostu, ahot ja ohot työelämän ja koulutuksen rajapin-
nalla. Teoksessa Blom, S., Lepänjuuri, A., Niskanen, A. & Nurminen, R. (toim.) Opin-
topisteistä osaamiseen: työvälineitä ja tarinoita työelämäyhteistyössä. Jyväskylä: Jy-
väskylän ammattikorkeakoulu.
- Liebkind, K., Mannila, S., Jasinskaja-Lahti, I., Jaakkola, M., Kyntäjä, E. & Reuter, A. 2004.
Venäläinen, virolainen, suomalainen. Kolmen maahanmuuttajaryhmän kotoutuminen
Suomeen. Tampere: Gaudeamus.
- Lindsay, P.R. & Stuart, R. 1997. Reconstruing competence. Journal of European Industrial
Training 21 (9). 326–332.
- Maahanmuuttovirasto. 2016. [https://migri.fi/documents/5202425/6161882/64990_Tp-haki-
jat_2015.pdf](https://migri.fi/documents/5202425/6161882/64990_Tp-haki-jat_2015.pdf) [luettu 23.11.2018]
- Manninen, J., Burman, A., Koivunen, A., Kuittinen, E., Luukannel, S., Passi, S. & Särkkä,
S. 2007. Oppimista tukevat ympäristöt: Johdatus oppimisympäristöajatteluun. Hel-
sinki: Opetushallitus, 38–39.
- Martela, F. & Jarenko, K. 2014. Sisäinen motivaatio. Tulevaisuuden työssä tuottavuus ja
innostus kohtaavat. Helsinki: Eduskunnan tulevaisuusvaliokunta.

- Martikainen, T. & Tiilikainen, M. 2007. Maahanmuuttajanaiset. Käsitteet, tutkimus ja haasteet. Teoksessa T. Martikainen & M. Tiilikainen (toim.) Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Helsinki: Väestöliitto, 15–37.
- Martin, M. 2004. Kenen kielitaito riittää? Teoksessa U. Aunola (toim.) Maahanmuuttajat ammattia oppimassa. Helsinki: Opetushallitus, 180–191.
- Miller, D. & Moran, T. 2012. Self-esteem: a guide for teachers. London: Sage.
- Metsämuuronen, J. 2006. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Teoksessa J. Metsämuuronen (toim.) Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Helsinki: International Methelp, 79–147.
- Niemelä, R. 2013. Kokemukset ja opettajien väliset erot osaamisen tunnistamisen kehittämisessä: Sisäisen yrittäjyyden, psykologisen omistajuuden ja työn ilon näkökulma. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Novitsky, A. 2005. Maa vaihtuu -roolit muuttuvat. Teoksessa A. Alitolppa-Niitamo, I. Söderling & S. Fågelin (toim.) Olemme muuttaneet. Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin. Helsinki: Väestöliitto, 72–83.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2017. Ohjausryhmä: maahanmuuttajien osaaminen tunnistettava nykyistä paremmin. https://minedu.fi/artikkeli/-/asset_publisher/maahanmuuttajien-osaaminen-tunnistettava-nykyista-paremmiin [luettu 23.10.2019]
- Opinsauna-hanke. 2019. Opinsauna – Yleislinjauksia. Moodle-ympäristö. <https://moodle.uef.fi/mod/page/view.php?id=1173298> [luettu 06.02.2019]
- Otala, L. 2008. Osaamispääoman johtamisesta kilpailuetu. Porvoo: WSOY.
- Pakarinen, E. 2011. Kokemuksia maahanmuuttajien ohjauksesta työvoimahallinnossa ja aikuiskoulutuksessa. Teoksessa A. Pehkonen (toim.) Tavoitteena työelämä: Maahanmuuttajien osaaminen näkyväksi. Kuopio: Savon koulutuskuntayhtymä, 37–99.
- Partanen, A. 2011. ”Kyllä minä tästä selviän” Aikuisopiskelijat koulutustarinansa kertojina ja koulutuksellisen minäpystyvyytensä rakentajina. Kokkola: Jyväskylän yliopisto.
- Peltonen, M. & Ruohotie, P. 1987. Motivaatio. Menetelmiä työkalun parantamiseksi. Keuruu: Otava.
- Perttula, J. 1995. Kokemus psykologisena tutkimuskohteena: Johdatus fenomenologiseen psykologiaan. Tampere: Suomen fenomenologinen instituutti.
- Perttula, J. 2000. Kokemuksesta tiedoksi: Fenomenologisen metodin uudelleen muotoilu. Kasvatus 31 (5), 428–442.
- Pietilä, I. 2010a. Ryhmä- ja yksilöhaastattelun diskursiivinen analyysi. Kaksi aineistoa erilaisina vuorovaikutuksen kenttinä. Teoksessa P. Nikander, M. Hyvärinen & J. Ruusuvoori (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino, 212–241.

- Pietilä, I. 2010b. Vieraskielisten haastattelujen analysointi ja raportointi. Teoksessa P. Nikander, M. Hyvärinen & J. Ruusuvuori (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino, 411–423.
- Pokorny, H. 2012. Assessing prior experiential learning: issues of authority, authorship and identity. *Journal of Workplace Learning* 24 (2), 119–132.
- Pollari, J. & Koppinen, M-L. 2011. Maahanmuuttajan kohtaaminen ja opettaminen. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Punainen Risti. 2019. Punainen risti kartoitti yli 2000 maahanmuuttajan osaamisen: Suomen työmarkkinoille vaikea päästä osaamisesta huolimatta. <https://www.punainen-risti.fi/uutiset/20190510/punainen-risti-kartoitti-yli-2-000-turvapaikanhakijan-osaamisen-suomen> [luettu 23.09.2019]
- Pusa, M-L. Mitä on osaaminen? Sivustolla tekoihin.fi: tukea, tietoa ja materiaaleja maahanmuuttajien ammatilliseen koulutukseen. <https://www.tekoihin.fi/mita-on-osaaminen/> [luettu 26.09.2019]
- Pusa, M-L. 2015. Maahanmuuttajien osaaminen käyttöön – tunnistamisen lähtökohtia ja hyviä käytäntöjä. Teoksessa R. Metsänen, P. Pynnönen & K. Kähkönen (toim.) Esteettä eteenpäin -maahanmuuttajien arviointi haku- ja valintavaiheessa. Hämeenlinna: Hämeen ammattikorkeakoulu, 23–29. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/88479/HAMK_Access_2015_ekirja.pdf?sequence=1 [luettu 18.09.2019]
- Puukari, S. & Korhonen, V. 2013. Monikulttuurinen ohjaus kotoutumista tukevassa työssä. Teoksessa A. Alitolppa-Niitamo, S. Fågel & M. Säävälä (toim.) Olemme muuttaneet - ja kotoudumme: Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä. Helsinki: Väestöliitto, Monikulttuurinen osaamiskeskus, 32–47.
- Romaniuk, K. & Snart, F. 2000. Enhancing employability: The role of prior learning assessment and portfolios. *Journal of Workplace Learning* 12 (1), 29–34.
- Rosenberg, M. 1979. *Conceiving the self*. New York: Basic Book.
- Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen M. 2010. Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa P. Nikander, M. Hyvärinen & J. Ruusuvuori (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino, 9–36.
- Ryan, R. & Deci, E.D. 2000. Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist* 55 (1), 68–78.
- Räsänen, J. 2006. Voimaantumisen mahdollistaminen ja ratkaisut: yhteiskunnan, yhteisön ja yksilön valtaistaminen. Järvenpää: Julkiviestintä.
- Salo, U-M. 2015. Simalabim, sisällönanalyysi ja koodaamisen haasteet. Teoksessa S. Aaltonen & S. Högbäck (toim.) Umpikujasta oivallukseen: Refleksiivisyys empiirisessä tutkimuksessa. Tampere: Tampere University Press, 166–190.

- Saloheimo, L. 2008. Opitun tunnistaminen ja tunnustaminen vapaassa sivistystyössä. Teoksessa A. Toom, J. Onnismaa & A. Kajanto (toim.) Hiljainen tieto - tietämistä, toimimista, taitavuutta. Helsinki: Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen tutkimusseura, 333–352.
- Salmela-Aro, K. & Nurmi, J-E. 2005. Henkilökohtaiset tavoitteet ja hyvinvointi. 2005. Teoksessa K. Salmela-Aro & J-E. Nurmi (toim.) Mikä meitä liikuttaa. Modernin motivaatiopsykologian perusteet. Keuruu: PS-kustannus, 158–172.
- Sandberg, T. & Stordell, E. 2016. Vastaanottokeskuksissa toteutettu alkuvaiheen osaamisen tunnistaminen. Testipiste. https://minedu.fi/documents/1410845/4240776/VOK-raportti_2016/86ea0123-d929-4aa6-b453-95eaa1ec2dd7/VOK-raportti_2016.pdf [luettu 21.10.2019]
- Saukkonen, P. 2013. Erilaisuuksien Suomi: Vähemmistö- ja kotouttamispolitiikan vaihtoehdot. Helsinki: Gaudeamus.
- Schubert, C. 2013. Kotoutumisen psykologiaa. Teoksessa A. Alitolppa-Niitamo, S. Fågel & M. Säävälä (toim.) Olemme muuttaneet - ja kotoudumme: Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä. Helsinki: Väestöliitto, Monikulttuurinen osaamiskeskus, 63–77.
- Sisäministeriö. 2018. <https://intermin.fi/maahanmuutto/turvapaikanhakijat-ja-pakolaiset> [luettu 23.11.2018]
- Siitonen, J. 1999. Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua. Oulu: Oulun yliopisto. <http://jultika oulu.fi/files/isbn951425340X.pdf> [luettu 04.01.2019]
- Smith, L. & Clayton, B. 2009. Recognising non-formal and informal learning: Participant insights and perspectives. A National Vocational Education and Training Research and Evaluation Program Report. National Centre for Vocational Education Research (NCVER).
- Syrjäläinen, E., Eronen, A. & Värri, V.-M. 2008. Johdanto. Teoksessa E. Syrjäläinen, A. Eronen & V-M. Värri, (toim.) Avauksia laadullisen tutkimuksen analyysiin. Tampere: Tampere University Press, 7–11.
- Tesch, R. 1992. Qualitative research: Analysis types and software tools. New York: Palmer Press.
- Tilastokeskus. 2018. <https://www.tilastokeskus.fi/tup/maahanmuutto/maahanmuuttajat-vaestossa.html> [luettu 23.11.2018]
- Tracy, S. 2010. Qualitative quality: Eight “big-tent” criteria for excellent qualitative research. Qualitative Inquiry 16 (10), 837–851.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Työ- ja elinkeinoministeriö. 2019. Valtion kotouttamisohjelma vuosille 2016–2019. <https://tem.fi/documents/1410877/3506436/Valtion+kotouttamisohjelma+vuosille+2016-2019.pdf> [luettu 20.09.2019]
- Vakimo, T. 2013. Aikuisten maahanmuuttajien oppimisvaikeudet. Teoksessa A. Alitolppa-Niitamo, S. Fågel & M. Säävälä (toim.) Olemme muuttaneet - ja kotoudumme: Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä. Helsinki: Väestöliitto, 74–90.
- Valtioneuvosto, 2019. Hallitusohjelma. Osaamisen, sivistyksen ja innovaatioiden Suomi. <https://valtioneuvosto.fi/rinteen-hallitus/hallitusohjelma> [luettu 04.09.2019]
- Virtainlahti, S. 2009. Hiljaisen tietämyksen johtaminen. Helsinki: Talentum.
- Virtanen, J. 2006. Fenomenologia laadullisen tutkimuksen lähtökohtana. Teoksessa J. Metsämuuronen (toim.) Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Helsinki: International Methelp, 149–213.
- Wilhelmsson, N. 2010. Osaamisen määrittely. Teoksessa T. Seppälä & N. Wilhelmsson (toim.) Maahanmuuttajan osaamisen tunnistaminen: Maahanmuuttajataustaisen opintoihin hakeutuvan osaamisen tunnistaminen toisen asteen koulutuksessa. Helsinki: Helsingin yliopisto, koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenia, 10–31.
- Wilhelmsson, N. 2013. Maahanmuuttajien osaamisen tunnistaminen Helsingin Diakoniaopiston ammatillisissa työvoimapoliittisissa koulutuksissa. Teoksessa A. Alitolppa-Niitamo, S. Fågel & M. Säävälä (toim.) Olemme muuttaneet - ja kotoudumme: Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä. Helsinki: Väestöliitto, 32–43.
- Wilkinson, S. 1998. Focus groups in health research: exploring the meanings of health and illness. *Journal of Health Psychology* 3 (3), 329–348.
- Zimmerman, M. 1995. Psychological empowerment: issues and illustrations. *American Journal of Community Psychology* 23 (5), 581–599.

LIITTEET (4 kpl)

LIITE 1. Opinsauna-hankkeen osaamisen tunnistamisen työkalut

skiLLfie

TUNNISTAN OSAAMISTANI
RECOGNIZING MY SKILLS

SkiLLfie = skills + Lifelong Learning + selfie!

Tunnista omat taitosi ja laajenna mahdollisuuksiasi!

SkILLfie on sarja työkaluja, joiden avulla kasvatat ymmärrystäsi omista taidoistasi ja mahdollisuuksistasi. Ne on luotu yhteistyössä Itä-Suomen yliopiston ja Opintokeskus Siviksen kanssa osana Opinsauna – Learning Spaces -hanketta (2017-2019).

SkILLfie auttaa arvioimaan vahvuuksiasi ja selvittämään mahdollisuuksiasi oppia lisää. Se myös auttaa sinua löytämään sanoja, joilla voit kertoa taidoistasi entistä varmemmin – esimerkiksi ansioluettelossa, verkkoprofiilissa, työhaastattelussa, työvoimatoimistossa, opinto-ohjauksessa tai kiinnostuksesi kohteena olevien alojen järjestöjen ja yhdistysten kanssa.

SkILLfie on sarja työkaluja Sinulle. Jos käytät mobiilisovellusta, tietosi tallennetaan vain omaan laitteeseesi. Voit kuitenkin tulostaa tai lähettää PDF-version vastauksistasi eteenpäin. Suomen ja englanninkieliset PDF-lomakkeet voi täyttää sähköisesti, tallentaa ja tulostaa. Muiden kielen lomakkeet täytyy ensin tulostaa ja sitten täyttää käsin. Halutessasi voit kirjoittaa vastauksesi sillä kielellä, joka on sinulle vahvin.

Neljä erilaista SkiLLfie-työkalua:

SkiLLfie Keltainen: Nimeä asioita, jotka osaat ja joiden tekemisestä pidät. Tästä on hyvä aloittaa!

SkiLLfie Vihreä: Kartota ja arvioi tasoasi eri taidoissa, sekä mielenkiintoasi oppia niistä lisää.

SkiLLfie Sininen: Päivitä ansioluettelosi konkreettisilla taidoillasi, ei pelkällä listauksella tutkinnoistasi, kurssielstasi ja työkokemuksestasi. Sinulla voi olla enemmän annettavaa kuin arvaatkaan!

SkiLLfie Oranssi: Selvitä, miten voisit kehittää ja käyttää taitojasi ja osaamistasi. Mitä taitoja sinulta puuttuu, mitä mahdollisuuksia taitosi antavat sinulle nyt, ja mille taidoistasi ei juuri nyt ole käyttöä?

SkILLfie sisältää PALJON kysymyksiä, eikä niihin kaikkiin voi vastata yhdellä kerralla. Täydennä siis vastauksiasi ajan kanssa ja päivitä vastauksiasi, kun tulet tietoisemmaksi omista taidoistasi ja osaamisestasi.

Vastaustesi perusteella SkILLfie voi antaa ideoita siitä, miten voisit päästä eteenpäin. Myös violetista vinkkiästä voi olla sinulle apua. Parhaan lopputuloksen saat kuitenkin pohtimalla mahdollisia askeleitasi eteenpäin yhdessä paikallisen ystävän tai ohjaajan kanssa.

PS. Jos käytät Facebookia, voit hyödyntää myös #skillfie -kuvakehystä ja näyttää osaamisesi kuvina! Löydät sen osoitteesta <https://www.facebook.com/fbcameraeffects/tryit/530258457435277/>

Lisää SkiLLfie –työkaluista ja Opinsauna – Learning Spaces -hankkeesta, katso www.uef.fi/opinsauna

UEF//OPINSAUNA
LEARNING SPACES

TUTTU OMA OSAAMINEN JA TAI DOT

1. **Osaan tehdä näitä asioita hyvin tai erittäin hyvin**
(Esimerkiksi osaan ajaa autoa, neuvotella, kuunnella, laulaa, opettaa, leipoa, rakentaa, suunnitella, etsiä tietoa...)
2. **Näitä asioita teen hyvin mielelläni**
(Olen usein iloinen ja innostunut, kun teen näitä asioita. Osa asioista voi olla samoja kuin kohdassa 1)
3. **Toiset ihmiset sanovat, että osaan tehdä näitä asioita hyvin tai erittäin hyvin**
(Olen saanut kiitosta näistä asioista)

Osaat nämä asiat hyvin ja tiedät sen. Nämä ovat sinulle tuttuja taitoja.

Tästä on hyvä lähteä liikkeelle!

Osaat varmasti myös paljon muuta. Siksi tätä lomaketta saa täydentää. Esimerkiksi perhe, ystävä tai työnantaja voi kertoa lisää asioita, joita sinä osaat. Myös vihreä Osaamistaulukko -lomake voi auttaa sinua.

www.uef.fi/opinsauna

UEF//OPINSAUNA
LEARNING SPACES

OSAAMISTAULUKKO

Arvioi, miten hyvin osaat tässä lomakkeessa mainittuja asioita. Merkitse arviosi kirjoittamalla x. Käytä asteikkoa:
 0 = en osaa lainkaan
 1 = osaan heikosti (tarvitsen muiden apua)
 2 = osaan tyydyttävästi (selviydyn perusasioista ilman muiden apua)
 3 = osaan hyvin (osaan valita oikeat toimintatavat)
 4 = osaan erinomaisesti (osaan myös opettaa muille ja kehittää uusia toimintatapoja)

Merkitse x rivin viimeiseen ruutuun, jos haluat oppia lisää rivin asiasta tai kehittyä siinä.

TAIDOT VAHVIMMASSA KIELESSÄ	0	1	2	3	4	Haluun oppia lisää tätä (x)
Mikä on vahvin kieltesi: _____						
1. Osaan puhua, mitä ajattelen ja tunnen						
2. Osaan lukea						
3. Osaan kirjoittaa arkipäivän tekstejä (esimerkiksi kauppalista, kirje)						
4. Osaan kirjoittaa vaativia tekstejä (esimerkiksi runo, essee, tai artikkeli)						
5. Osaan tunnistaa kirjoitus- ja kieloppivirheitä						
TAIDOT MUISSA KIELISSÄ	0	1	2	3	4	Haluun oppia lisää tätä (a, b,...x)
(Anna jokaiselle eri kielelle oma kirjain. Käytä samaa kirjainta x:n tilalla kielitaitosi arvioinnissa. Näin voit arvioida monta kieltä samalla rivillä.)						
Kieli A: _____, Kieli B: _____, Kieli C: _____, Kieli D: _____						
1. Ymmärrän keskustelua tällä kielellä						
2. Osaan itse puhua tätä kieltä						
3. Ymmärrän, mitä luen tällä kielellä						
4. Osaan kirjoittaa tätä kieltä						
5. Osaan tunnistaa kirjoitus- ja kieloppivirheitä						
6. Tiedän mistä asioista on hyvä ja kohteliasta puhua – ja mistä ei.						
SOSIAALISET TAIDOT	0	1	2	3	4	Haluun oppia lisää tätä (x)
1. Osaan kuunnella toisia ihmisiä						
2. Osaan kunnioittaa toisen ihmisen mielipidettä						
3. Osaan tehdä asioita yhdessä toisten kanssa						
4. Osaan rakentaa hyvää ilmapiiriä ryhmässä						
5. Osaan pyytää apua						
6. Osaan olla luottamuksen arvoinen						
7. Osaan tulla toimeen erilaisten ihmisten kanssa						
8. Mietin usein, mitä minusta tuntuisi toisen ihmisen tilanteessa						
9. Osaan sanoa oman mielipiteeni selvästi ja kohteliaasti						

KULTTUURITAIIDOT	0	1	2	3	4	Haluun oppia lisää tästä (x)
1. Tunnen oman kulttuurini historiaa, perinteitä, tapoja ja arvoja						
2. Tunnen muiden kulttuurien historiaa, perinteitä, tapoja ja arvoja						
3. Tutustun helposti ihmisiin, jotka edustavat eri kulttuuria kuin minä						
4. Teen mielelläni töitä eri maista tulevien ihmisten kanssa						
5. Osaan tehdä asioita eri tavalla eri tilanteissa tai paikoissa						
6. Osaan toimia rakentavasti tilanteissa, joissa ilmenee syrjintää tai rasismia						

OPPIMIS- JA OPETTAMISTAIIDOT	0	1	2	3	4	Haluun oppia lisää tästä (x)
1. Osaan oppia yksin						
2. Osaan kokeilla uusia asioita						
3. Osaan arvioida, miten hyvin itse teen asioita						
4. Osaan etsiä ja yhdistää tietoa eri lähteistä						
5. Tiedän, miten itse opin parhaiten						
6. Autan myös muita kanssani opiskelevia oppimaan						
7. Osaan opettaa muita ja arvioida heidän oppimistaan						

KÄYTÄNNÖN TAIIDOT	0	1	2	3	4	Haluun oppia lisää tästä (a, b...x)
(Kohdissa, joissa on useita vaihtoehtoja, käytä vaihtoehdon kirjainta x-merkin sijaan, kun arvioit taitoa)						
1. Osaan tehdä a) ruokaa, b) leipoa						
2. Osaan pitää a) kotini ja b) vaatteeni puhtaina						
3. Osaan hoitaa a) lapsia, b) vanhuksia, c) muita ihmisiä						
4. Osaan hoitaa a) kasvimaata, b) puutarhaa						
5. Osaan a) viljellä maata, b) hoitaa kotieläimiä						
6. Tunnistan a) kasveja, b) eläimiä						
7. Osaan poimia a) sienä, b) marjoja						
8. Osaan a) kalastaa, b) metsästää						
9. Osaan rakentaa a) taloja, b) muuta Tarkenna, mitä: _____						
10. Osaan käyttää koneita ja laitteita (esimerkiksi tehtaassa) Tarkenna, mitä: _____						
11. Osaan ajaa a) aasi tai hevonen, b) polkupyörä, c) mopo d) moottoripyörä, e) traktori, f) auto, g) kuorma-auto, h) reikka, i) lentokone, j) muu, mikä _____						
12. Osaan jotakin muuta Tarkenna, mitä: _____						

2

MATEMATIIKAN JA TEKNIIKAN TAITOT (Kohdissa, joissa on useita vaihtoehtoja, käytä vaihtoehdon kirjainta x-merkin sijaan, kun arvioit taitoa)	0	1	2	3	4	Haluun oppia lisää tästä (a, b...x)
1. Huomaan laskuvirheet arkisissa tilanteissa (esimerkiksi kaupassa)						
2. Osaan ratkaista vaativia matemaattisia tehtäviä						
3. Osaan a) lukea tai b) tehdä erilaisia kaavioita tai teknisiä piirustuksia						
4. Osaan selvittää, miten erilaiset tekniset laitteet toimivat						
5. Osaan a) korjata tai huoltaa, b) suunnitella tai c) tehdä koneita ja laitteita Tarkenna, mitä: _____						
6. Osaan tehdä muita korjaus- ja huoltotöitä Tarkenna, mitä: _____						
DIGITAALISET TAITOT (Kohdissa, joissa on useita vaihtoehtoja, käytä vaihtoehdon kirjainta x-merkin sijaan, kun arvioit taitoa)	0	1	2	3	4	Haluun oppia lisää tästä (a, b...x)
1. Osaan käyttää a) älypuhelin tai b) muita mobiililaitteita						
2. Osaan käyttää tietokonetta						
3. Osaan käyttää tekstinkäsittelyohjelmia (mm. Word)						
4. Osaan käyttää laskentaohjelmia (mm. Excel)						
5. Osaan käyttää Internetiä (a) tiedonhaku, b) verkkoasiointi, c) sähköposti)						
6. Osaan käyttää sosiaalista mediaa (mm. Facebook, Twitter, Instagram...)						
7. Osaan julkaista Internetissä (a) teksti, b) kuva, c) video, d) kotisivut)						
8. Tiedän mitä voin ja en voi julkaista Internetissä						
9. Osaan olla kriittinen ja arvioida Internetistä löytyvää tietoa						
10. Osaan ohjelmoida (Ohjelmointikieli: _____)						
TYÖSKENTELYTAVAT	0	1	2	3	4	Haluun oppia lisää tästä (x)
1. Osaan ideoida ja löytää uusia ratkaisuja						
2. Osaan toteuttaa omia tai toisten ideoita						
3. Osaan organisoida ja suunnitella toimintaani						
4. Osaan tehdä hyvin monta asiaa yhtä aikaa						
5. Pystyn tekemään aloittamani asiat valmiiksi aikataulun mukaisesti						
6. Osaan kantaa vastuuta siitä, mitä itse teen						
7. Osaan tehdä töitä itsenäisesti tai yksin						
8. Osaan tehdä työtä ryhmässä tai yhdessä toisen kanssa						
9. Osaan toimia johtotehtävissä (tehdä päätöksiä, edustaa ja johtaa muita, kantaa päävastuuta, vastata budjetista)						
LUOVIKSET TAITOT (Kohdissa, joissa on useita vaihtoehtoja, käytä vaihtoehdon kirjainta x-merkin tilalla, kun arvioit taitoa)	0	1	2	3	4	Haluun oppia lisää tästä (a, b...x)
1. Osaan käyttää mielikuvitustani						
2. Osaan a) askarella, tehdä b) käsitöitä, c) puutöitä, d) metallitöitä tai koruja						
3. Osaan a) piirtää, b) tehdä sarjakuvia, c) maalata, d) valokuvata, d) tehdä veistoksia tai e) muulla tavalla kertoa asioita kuvien kautta						

4. Osaan kirjoittaa ja kertoa asioita tekstien kautta						
5. Osaan a) soittaa, b) laulaa, c) säveltää tai d) muuten kertoa asioita musiikin kautta						
6. Osaan a) näytellä, b) tanssia, tai c) muuten kertoa asioita kehoni kautta						
7. Osaan a) puhua, b) lausua runoja tai c) muuten esiintyä yleisölle						
LIIKUNTA JA HARRASTUKSET						Haluan oppia lisää tästä (x)
(Jos tarkennat monia lajeja, anna niille kirjaimet ja käytä kirjainta x-merkin tilalla, kun arvioit taitoa)						
1. Liikun säännöllisesti						
2. Osaan uida						
3. Treenaan kuntosalilla						
4. Osaan yksilölajeja						
Tarkenna, mitä: _____						
5. Osaan joukkuelajeja						
Tarkenna, mitä: _____						
6. Olen nyt tai olen aiemmin ollut kilpaurheilija						
Tarkenna laji: _____						
7. Harrastan jotakin muuta kuin liikuntaa						
Tarkenna, mitä: _____						

4

Tämän lomakkeen tulokset:

Minulla on paljon 3-4 vastauksia näiden otsikoiden alla. Nämä ovat vahvuuksiani:

Minulla on paljon 0-1 vastauksia näiden otsikoiden alla. Näitä asioita en vielä osaa:

Haluan oppia tai kehittyä lisää erityisesti näissä asioissa:

(Katso rastit tai kirjaimet rivien viimeisestä ruudusta. Kirjoita tähän tärkeimmät asiat)

www.uef.fi/opinsauna

UEF//OPINSAUNA
LEARNING SPACES

OMAT TAIIDOT JA OSAAMINEN ANSIOLUETTELOA VARTEN

(Tämä lomake auttaa sinua rakentamaan ansioluettelon eli CV:n)

Korjaa kohtaan "Siksi osaan nyt" vain käytännön taitoja. Esimerkiksi:

Peruskoulu => "Siksi osaan nyt lukea ja kirjoittaa"

Suuri perhe => "Siksi osaan nyt neuvotella ja tehdä ruokaa isolle joukolle ihmisä", ja niin edelleen...

Koulutus (= virallinen,

tutkinon antava opiskelu)

Jos mahdollista, nimeä koulu ja ohjelma.

Saitko tutkinon valmiiksi vai jalko se kesken?

Onko sinulla todistus vai ei?

Jos tutkintosi on kesken, kerro missä vaiheessa opinnot ovat

Aluea = alle 25% suoritettu

Puolivälissä = noin 50% suoritettu

Mielteen valmis = yli 75% suoritettu.

Siksi osaan nyt...

Perusopetus "1. aste":

Lukio tai vastaava:

Ammattikoulu tai vastaava:

Korkeakoulupinnot:

- kandidaatti ("Bachelor"):
- maisteri ("Master's"):
- tohtori ("PhD"):

Muu opiskelu (= kursseilla

ei virallisia tuitkintoja)

Kurssein lisäksi esimerkiksi opisto, yhdistys

tai uskonnollinen yhteisö.

Myös ammatin oppiminen käytännössä mestarilta.

Jos mahdollista, nimeä kurssi ja sen järjestäjä.

Kerro, kuinka pitkä kurssi oli ja saiko todistuksen.

Siksi osaan nyt...

OMAT TAIDOT JA OSAAMINEN... (2/3)

<p>Osaamiskortti, jolta mihullia on Esimerkiksi alokortti, hygieniapassi, työturvallisuuskortti. Merkitse myöntämispäivä ja viimeinen voimassaolopäivä</p>	<p>Siksi osaan nyt...</p>
<p>Työkokemus Mita teit? Missä (yhtys ja paikka)? Kuinka kauan? Saiko työtodistuksen tai suosituskirjeen? Työ 1: Työ 2:</p>	<p>Siksi osaan nyt...</p>
<p>Harjoittelut, vapaaehtoisuud ja luottamustehtävät* Mita teit? Missä? Kuinka kauan? Saiko todistuksen tai suosituskirjeen? *Luottamustehtävät = ryhmän x puheenjohtaja, sihteeri, rahavastaaava tai valittu jäsen Harjoittelut: Vapaaehtoisuud: Luottamustehtävät:</p>	<p>Siksi osaan nyt...</p>

OMAT TAIDOT JA OSAMINEN... (3/3)

<p>Kieli- ja digitaaliset Taidon tasot merkittävällä tarkkuudella kuin viiteissä lomakkeissa.</p> <p>Arvioi kielitaitosi taitia: https://euroassa.cedafion.europa.eu/fitnessource/fitnessourceandlanguage-levels-ccfr</p> <p>Arvioi digitaaliset taitosi taitia: https://euroassa.cedafion.europa.eu/fitnessource/digital-competences</p>	<p>Siksi osaan nyt...</p>
<p>Arkielämä, harrastukset ja vapaa-aika Paikkoja, joissa olet oppinut: koti, ystäväsi, elämäkokemukset, harrastukset. Esimerkiksi</p> <p>Oleko asunut ulkomalla? Missä ja kuinka kauan?</p> <p>Oleko oppinut jotakin itse tekemällä? Mitä ja missä?</p> <p>Oleko harrastanut jotakin? Mitä ja kuinka kauan?</p>	<p>Siksi osaan nyt...</p>
<p>Millainen ihminen olet (luonteenpiirteet)? Esimerkiksi: olen sosiaalinen, sinnikas, tarkka, innoittuva, hiljainen, sovitteleva...</p>	<p>Siksi osaan nyt...</p>

OMAN OSAAMISEN KEHITTÄMINEN JA KÄYTTÖ	
<p>Mitä tärkeää osaamista tai taitoa minulta nyt puuttuu?</p> <p>Voit hyödyntää tässä vihreän lomakkeen "Haluan oppia tai kehittyä lisää tässä" -vastauksia.</p>	<p>Miten ja missä voin oppia tätä?</p>
<p>Taitoja, jotka antavat minulle mahdollisuuksia jo nyt:</p> <p>Oma tullut ammatti tai osaaminen ei aina auta eteenpäin. Silloin on hyvä kysyä: "Mitä muuta osaan?"</p> <p>Katso omat valtuutesi vihreästä lomakkeesta. Lue myös keltaisen lomakkeen kohta 3 ja sinisen lomakkeen "Sikoi osaan nyt" -ruudut.</p>	<p>Missä voin käyttää tätä taitoa jo nyt?</p>
<p>Taitoja, joille ei juuri nyt ole käyttöä:</p> <p>Elämäntilanteet muuttuvat. Aina omia taitoja ei pääse käyttämään. Mitä taitojasi toivot vielä joskus voivasi käyttää?</p>	<p>Missä ja milloin tämä taito voisi olla tärkeä?</p>
<p>Omaa osaamista ja taitoja voi kehittää.</p> <p>Koko elämä on oppimista!</p> <p>Opiskelu, harrastukset ja vapaaehtoistyö voivat auttaa sinua eteenpäin. Keskustele tämän lomakkeen asioista myös ystävien tai ohjaajan kanssa.</p>	

Miten tästä eteenpäin?

Vinkejä Suomeen muuttaneille

Voit käyttää, lisätä ja kehittää omaa osaamistasi eri järjestöissä ja harrastuksissa. Myös vapaaehtoistyö antaa työkokemusta, kasvattaa verkostojasi ja auttaa oppimaan uusia asioita. Harrastuksista ja vapaaehtoistyöstä kannattaa pyytää todistus.

Alla olevasta listasta löytyy vinkejä koulutuksista, harrastuksista ja vapaaehtoistyön paikoista. Osaamiskortteihin liittyvissä kysymyksissä kysy neuvoa suoraan oppilaitoksesta. Huomaa, että on koulutuksia, joihin pääsee vain TE-toimiston kautta. **Tarjonta vaihtelee eri alueilla.**

Monissa organisaatioissa etsitään koko ajan uusia vapaaehtoisia. Voit löytää vapaaehtoistyön paikkoja esimerkiksi yhdistysten nettisivuilta tai osoitteesta <https://vapaaehtoistyö.fi>.

OSAAMISKORTIT	
Liikenne ja kuljetus	
	ADR-ajolupa (vaarallisten aineiden kuljettaminen) Henkilönostinkortti Tieturva 1 Tieturva 2
Matkailu- ja ravintola-ala	
Testaa ravintola-alan osaamistasi	Anniskelupassi (pakollinen alkoholijuomien kanssa työskenteleville) Hygieniapassi (pakollinen elintarvikealalla) Usein kysytyt kysymykset hygieniapassista Matkailualan turvallisuuspassi
Tekniikka ja rakentaminen	
Testaa osaamistasi rakennus- ja metallialalta	Asbestinpurkutyö Henkilönostinkortti Kattotulityökortti Märkätilä-asentajakoulutus Panostajan pätevyyskirjat Sähkötyöturvallisuuskortti Tulityökortti Työturvallisuuskortti (monet yritykset vaativat) Vesityökortti
Terveys ja hyvinvointi, ravitsemus ja lääketiede	
	Ensiapukurssit Sosiaali- ja terveydenhuollon turvakortti
Tieto- ja viestintäteknikka	
	ECDL - kansainvälinen tietokoneen ajokortti Tietokoneen ajokortti
Turvallisuus, pelastus ja suojele	
	Järjestyksenvalvoja-koulutus

YHDISTYKSET, HARRASTUKSET JA VAPAAEHTOISTYÖ	
Siellä missä asut, on myös monia muita mielenkiintoisia yhdistyksiä! Kannattaa kysellä ja tutustua!	Martat (kotitalous) Miessakit ry (miehille) MLL - Mannerheimin Lastensuojeluliitto Monika-Naiset Liitto (naisille) Pelastakaa Lapset SPR, Suomen Punainen Risti 4H-yhdistykset (6-28-vuotiaille)
PERUSKOULUT, LUKIOT JA AMMATTIKOULUT	
Testaa osaamistasi eri ammateista Erilaisia koulutusvaihtoehtoja	Aikuiskoulu Aikuisten peruskoulu Ammatillinen koulutus maahanmuuttajille Kansanopistot Valmistavat ja valmentavat koulutukset maahanmuuttajille
KORKEAKOULUT	
Avoimissa korkeakouluissa suoritat oikeita opintopisteitä ja kokonaisia tutkinnon osia!	Avoimet yliopistot Campusonline.fi - avoimet ammattikorkeakoulut verkossa Kesäyliopistot Korkeakoulujen SIMHE-palvelut
KIELTEN OPIKSELU	
Muista myös kansalaisopistojen (katso kohdasta "muita vaihtoehtoja") ja monikulttuurisuusyhdistysten kielikursseja!	Kielten opiskelu verkossa: FluentU (esittelee monia ilmaisia kielikursseja) Suomen kieltä Internetissä Yleiset kielitutkinnot (YKI)
MUITA VAIHTOEHTOJA	
	infoFinland.fi Kansalaisopistot Kansanopistot Setlementti Startup Refugees Suomen Pakolaisapu Uskonnot Suomessa

www.uef.fi/opinsauna

UEF//OPINSAUNA
LEARNING SPACES

LIITE 2. Aineistonkeruulomakkeen tulostettava versio

Influences of using a tool of identification of prior learning

For You who have used the tool of identification of prior learning of Opinsauna-project of University of Eastern Finland.

We would like to discover if identification of prior learning causes some effects – and if it does, what kind of effects. By way of the research data, it is possible to review necessity of the tool of identification of prior learning, and still improve it.

We would like to ask You to tell about your experiences of using the tool. Your answer will be anonymous.

You can answer in any language which you think you can describe best your thoughts. Feel free to write about your experiences and thoughts.

The answers will be used as a research data in master's thesis. It is not possible to identify any people in the master's thesis. All information is treated in confidence, the data is treasured during the process of doing master's thesis, and the answers will be destroyed after completing the master's thesis.

We wish you could have positive and new inspirations related to your skills during the answering! Your answer is important for us. Thank you!

For more information, please contact

Students of adult education of University of Eastern Finland:

Anne Airaksinen *anneair@student.uef.fi*

Arla Aittamaa *arlaa@student.uef.fi*

BACKGROUND QUESTIONS

Gender Woman
 Man
 I don't want to answer

Age 18-24 yr 25-30 yr 31-37 yr 38-43 yr 44-49 yr
 50-56 yr over 56 yr

Where are you from? _____

How long time have you been living in Finland?

Do you have education gained in Finland? Yes No

Do you have work experince gained in Finland? Yes No

If you have education and/or work experience gained in Finland, you can tell about them here:

Do you have education gained outside of Finland? Yes No

Do you have work experince gained outside of Finland? Yes No

If you have education and/or work experience gained outside of Finland, you can tell about them here:

What was the reason you decided to use the tool of identification of prior learning?

MY EXPERIENCE ABOUT IDENTIFICATION OF PRIOR LEARNING

How has using of the tool of identification of prior learning influenced on you?

Did your conception of your own skills change? If did, how?

Did the identification of prior learning influence on your acting somehow? If did, how?

Thank you very much for answering!

LIITE 3. Aineistonkeruulomake e-lomakkeena

UNIVERSITY OF
EASTERN FINLAND

OSAAMISEN TUNNISTAMISEN TYÖKALUN KÄYTÖN VAIKUTUKSET / INFLUENCES OF USING A TOOL OF IDENTIFICATION OF PRIOR LEARNING

Sinulle, joka olet käyttänyt Itä-Suomen yliopiston Opinsauna-hankkeen osaamisen tunnistamisen työkalua.

Haluamme tutkia, saako oman osaamisen tunnistaminen aikaan jonkinlaisia vaikutuksia - ja jos, niin minkälaisia. Vastausten avulla voidaan myös arvioida oman osaamisen tunnistamisen työkalun tarpeellisuutta, sekä kehittää sitä edelleen. Pyydämme Sinua kertomaan omista kokemuksistasi! Vastaaminen tapahtuu nimettömästi. Voit kirjoittaa sillä kielellä, jolla omien ajatusten kuvaileminen onnistuu parhaiten. Voit vapaasti kirjoittaa omista kokemuksistasi sekä ajatuksistasi.

Vastauksia käytetään pro gradu -työn aineistona. Vastanneiden henkilöllisyyttä ei voi tunnistaa valmiista pro gradu -työstä. Käsittelemme vastaukset luottamuksellisesti, säilytämme niitä pro gradun työstämisen ajan, ja työn valmistuttua tuhoamme vastaukset.

Toivomme, että saat omaan osaamisesi liittyen myönteisiä, uusia oivalluksia kirjoittaessasi vastauksiasi. Vastauksesi on meille tärkeä. Kiitos!

For You who have used the tool of identification of prior learning of Opinsauna-project of University of Eastern Finland.

We would like to discover if identification of prior learning causes some effects – and if it does, what kind of effects. By way of the research data, it is possible to review necessity of the tool of identification of prior learning, and still improve it. We would like to ask You to tell about your experiences of using the tool. Your answer will be anonymous. You can answer in any language which you think you can describe best your thoughts. Feel free to write about your experiences and thoughts.

The answers will be used as a research data in master's thesis. It is not possible to identify any people in the master's thesis. All information is treated in confidence, the data is treasured during the process of doing master's thesis, and the answers will be destroyed after completing the master's thesis.

We wish you could have positive and new inspirations related to your skills during the answering! Your answer is important for us. Thank you!

Lisätietoja / For more information, please contact

Itä-Suomen yliopiston kasvatus- ja aikuiskasvatustieteen asiantuntijakoulutuksen opiskelijat: / Students of adult education of UEF:

Anne Airaksinen anneair@student.uef.fi

Arla Aittamaa arlah@student.uef.fi

SUOSTUMUS OSALLISTUMISESTA / CONCENT FOR PARTICIPATING

Olen lukenut ja ymmärtänyt saamani kirjallisen tutkimustiedotteen. Tiedotteesta olen saanut riittävän selvityksen tutkimuksesta ja sen yhteydessä suoritettavasta henkilötietojen keräämisestä, käsittelystä ja luovuttamisesta. Minulla on ollut mahdollisuus esittää kysymyksiä ja olen saanut riittävän vastauksen kaikkiin tutkimusta koskeviin kysymyksiini.

Minulla on ollut riittävästi aikaa harkita osallistumistani tutkimukseen. Olen saanut riittävät tiedot oikeuksistani, tutkimuksen tarkoituksesta ja sen toteutuksesta sekä tutkimuksen hyödyistä ja riskeistä. Minua ei ole painostettu eikä houkuteltu osallistumaan tutkimukseen.

Ymmärrän, että tietojani käsitellään luottamuksellisesti eikä niitä luovuteta sivullisille.

Ymmärrän, että osallistumiseni on vapaaehtoista ja että voin peruuttaa tämän suostumukseni koska tahansa syytä ilmoittamatta. Olen tietoinen siitä, että mikäli keskeytän tutkimuksen tai peruutan suostumukseni, minusta keskeyttämiseen ja suostumuksen peruuttamiseen mennessä kerättyjä tietoja ja näytteitä voidaan käyttää osana tutkimusaineistoa.

Rastittamalla allaolevan "Kyllä" -kohdan vahvistan osallistumiseni tähän tutkimukseen ja suostun vapaaehtoisesti tutkimushenkilöksi.

By ticking the "Yes", I confirm to participate in the research and I agree voluntarily to be a participant in the research.

Kyllä / Yes

TAUSTAKYSYMYKSET / BACKGROUND QUESTIONS

Sukupuoli / Gender Nainen / Woman
 Mies / Man
 En halua vastata / I don't want to answer

Ikä / Age 18-24 v. 25-30 v. 31-37 v. 38-43 v. 44-49 v. 50-56 v. yli 56 v.

Mistä maasta olet kotoisin? / Where are you from?

Kuinka kauan olet asunut Suomessa? / How long time have you been living in Finland?

Onko Sinulla Suomessa hankittua koulutusta? / Do you have education gained in Finland? Kyllä / Yes
 Ei / No

Onko Sinulla Suomessa hankittua työkokemusta? / Do you have work experience gained in Finland? Kyllä / Yes
 Ei / No

Jos Sinulla on Suomessa hankittua koulutusta ja/tai työkokemusta, voit kertoa niistä tässä: / If you have education and/or work experience gained in Finland, you can tell about them here:

Onko Sinulla Suomen ulkopuolella hankittua koulutusta? / Do you have education gained outside of Finland? Kyllä / Yes
 Ei / No

Onko Sinulla Suomen ulkopuolella hankittua työkokemusta? / Do you have work experience gained outside of Finland? Kyllä / Yes
 Ei / No

Jos Sinulla on Suomen ulkopuolella hankittua koulutusta ja/tai työkokemusta, voit kertoa niistä tässä: / If you have education and/or work experience gained outside of Finland, you can tell about them here:

Mikä oli syynä siihen, että päätit kokeilla osaamisen tunnistamisen työkalua? / What was the reason you decided to use the tool of identification of prior learning?

OMA KOKEMUS OSAAMISEN TUNNISTAMISESTA / MY EXPERIENCE ABOUT IDENTIFICATION OF PRIOR LEARNING

Mitä vaikutuksia oman osaamisen tunnistamisen työkalun käytöllä on Sinulle ollut? / How has using of the tool of identification of prior learning influenced on you?

Muuttuiko käsityksesi omasta osaamisestasi? Jos, niin miten? / Did your conception of your own skills change? If did, how?

Onko oman osaamisesi tunnistaminen vaikuttanut toimintaasi jollakin tavalla? Jos, niin miten? / Did the identification of prior learning influence on your acting somehow? If did, how?

TIETOJEN LÄHETYS

Tallenna

Suuri kiitos vastauksestasi!

Thank you very much for answering!

Lisätietoja / For more information, please contact

Itä-Suomen yliopiston kasvatustieteiden ja aikuiskasvatustieteen asiantuntijakoulutuksen opiskelijat / Students of adult education of UEF / For more information, please contact

Anne Airaksinen anneair@student.uef.fi
Arla Aittamaa arlaa@student.uef.fi

LIITE 4. Suostumuslomake

Suostumus tutkimukseen osallistumisesta

Päivämäärä

SUOSTUMUS TUTKIMUKSEEN OSALLISTUMISESTA

Osaamisen tunnistamisen työkalun käytön vaikutukset

Anne Airaksinen ja Arla Aittamaa

Kasvatus- ja aikuiskasvatustieteen asiantuntijakoulutus, Itä-Suomen yliopisto

Minua on pyydetty osallistumaan yllämainittuun tieteelliseen tutkimukseen, jonka tarkoituksena on tutkia, saako oman osaamisen tunnistaminen aikaan jonkinlaisia vaikutuksia – ja jos, niin minkälaisia. Vastausten avulla voidaan myös arvioida osaamisen tunnistamisen työkalun tarpeellisuutta, sekä kehittää sitä edelleen.

Olen lukenut ja ymmärtänyt kirjallisen tutkimustiedotteen. Tiedotteesta olen saanut riittävän selvityksen tutkimuksesta ja sen yhteydessä suoritettavasta henkilötietojen keräämisestä, käsittelystä ja luovuttamisesta. Tiedotteen sisältö on kerrottu minulle myös suullisesti, minulla on ollut mahdollisuus esittää kysymyksiä ja olen saanut riittävän vastauksen kaikkiin tutkimusta koskeviin kysymyksiini.

Minulla on ollut riittävästi aikaa harkita osallistumistani tutkimukseen. Olen saanut riittävät tiedot oikeuksistani, tutkimuksen tarkoituksesta ja sen toteutuksesta sekä tutkimuksen hyödyistä ja riskeistä. Minua ei ole painostettu eikä houkuteltu osallistumaan tutkimukseen.

Ymmärrän, että tietojani käsitellään luottamuksellisesti eikä niitä luovuteta sivullisille.

Ymmärrän, että osallistumiseni on vapaaehtoista ja että voin peruuttaa tämän suostumukseni koska tahansa syytä ilmoittamatta. Olen tietoinen siitä, että mikäli keskeytän tutkimuksen tai peruutan suostumukseni, minusta keskeyttämiseen ja suostumuksen peruuttamiseen mennessä kerättyjä tietoja ja näytteitä voidaan käyttää osana tutkimusaineistoa.

Allekirjoituksellani vahvistan osallistumiseni tähän tutkimukseen ja suostun vapaaehtoisesti tutkimushenkilöksi.

Päivämäärä

Allekirjoitus

Alkuperäinen allekirjoitettu tutkittavan suostumus sekä kopio tutkimustiedotteesta jäävät tutkijan arkistoon. Tutkimustiedote ja kopio allekirjoitetusta suostumuksesta annetaan tutkittavalle.